

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2022 m. kovo 30 d., Vilnius

PRITARTA

Lietuvos Respublikos
Vyriausybės

2022 m. kovo 30 d.
nutarimu Nr. 287

TURINYS

IŽANGINIS ŽODIS	2
I. VEIKLOS KONTEKSTAS	4
1.1. Geopolitinė situacija	4
1.2. Ekonominės ir socialinės raidos apžvalga	4
II. 2021 METŲ SVARBIAUSI VEIKLOS REZULTATAI	6
2.1. COVID-19 pandemija ir jos valdymas	6
2.2. Migrantų krizė ir jos valdymas	8
2.3. Veiklos rezultatai pagal Vyriausybės programos misijas	9
2.3.1. Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms (pirmoji misija)	12
2.3.2. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra (antroji misija)	14
2.3.3. Socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas (trečioji misija)	16
2.3.4. Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas (ketvirtoji misija)	18
2.3.5. Aukštos pridėtinės vertės ekonomika (penktoji misija)	19
2.3.6. Lietuvos žaliasis kursas (šeštoji misija)	22
2.3.7. Darni Lietuvos regionų plėtra (septintoji misija)	23
2.3.8. Atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema (aštuntoji misija)	24
2.3.9. Visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius (devintoji misija)	25
2.3.10. Atsakinga finansų politika (dešimtoji misija)	27
2.3.11. Stipri ir saugi Lietuva (vienuoliktoji misija)	29
2.3.12. Stiprėjanti Lietuvos įtaka (dvyliktoji misija)	31
III. 2022 METŲ VEIKLOS PRIORITETAU	32
PRIEDAI:	38
1 priedas. Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita	38
2 priedas. Lietuvos ES politikos įgyvendinimas	58
3 priedas. COVID-19 pandemijos valdymo 2021 m. rezultatai ir pamokos ateičiai	62

IŽANGINIS ŽODIS

Gerbiamieji Seimo nariai,

Aštuonioliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė dirba nesibaigiančių ir vis naujų krizių sąlygomis. Dar visai neseniai kaip beprecedentė savo smūgiu Lietuvos žmonių sveikatai ir gyvybei, visuomenės socialinei sanglaudai, taip pat ekonomikai ir viešiesiems finansams atrodžiusi COVID-19 pandemija nublanksta prieš naują, egzistencinę grėsmę Lietuvos valstybei, jos demokratinei sanklodai ir piliečių gyvenimo būdui sukėlusią Rusijos karinę invaziją į Ukrainą.

Lietuvos valios priešintis ir tam reikalingų išteklių ir gebėjimų sutelkimas bus svarbiausias Vyriausybės 2022 m. uždavinys. Nors planuotas ir ankstesnėse darbotvarkėse, dėl karo jis tapo didžiausiu prioritetu. Lietuvos valstybės ateičiai yra svarbūs ne tik jos saugumą ir atsparumą krizėms didinantys reglamentavimo ir įgalinimo išteklių pokyčiai, tačiau ir jos piliečiams 2020 m. rinkimuose į Lietuvos Respublikos Seimą valdančiosios daugumos pažadėti pertvarkymai. Atsižvelgiant į politinį kalendorių, Seimo 2022 m. pavasario ir rudens sesijos bus lemiamos. Ypač svarbūs bus šalies apgynimą bei energetinę nepriklausomybę užtikrinantys sprendimai.

Rusijos karinė invazija į Ukrainą, Vakarų šalių paskelbtos ir planuojamos sankcijos Rusijai ir Baltarusijai neabejotinai turės įtakos globaliai ekonomikai. Tai dar labiau sustiprins praėjusių metų antroje pusėje sutrikusių tiekimo grandinių poveikį. Didelis neapibrėžtumas sunkina patikimą prognozavimą, tačiau ir tokiomis neapibrėžtomis sąlygomis svarbus Vyriausybės prioritetas bus šio poveikio, labiausiai pasireiškiančio sparčiu kainų (ypač energetikos produktų) didėjimu, padarinių švelninimas.

2022 m. Vyriausybė pateikė arba dar pateiks Seimui svarstyti ir su Vyriausybės kadencijos reformomis siejamus įstatymų paketus, visų pirma viešojo administravimo pertvarką ir efektyvinimą siūlančias Valstybės tarnybos įstatymo ir lydimųjų įstatymų pataisas, taip pat Seimo jau svarstomą sveikatos priežiūros įstaigų tinklo pertvarką numatantį įstatymų paketą. Pasikeitusi saugumo situacija šių pokyčių aktualumo ne tik nemažina, o priešingai – jį didina, kadangi itin svarbu siekti efektyvios viešojo sektoriaus veiklos, garantuoti mokesčių mokėtojams geriausių grąžą už sumokėtus mokesčius. Vyriausybės 2022 m. planuose ir pasiūlymuose gausu ir kitų svarbių įstatymų projektų iš Vyriausybės programos ir ministrų strateginės darbotvarkės. Jie išsamiai pristatomi šioje ataskaitoje.

Vyriausybės 2021 metų veiklos patirtys, globalūs ir regioniniai įvykiai verčia koreguoti ankstesnius planus ir papildomą dėmesį skirti šiems klausimams:

- Dėl Rusijos karinės agresijos prieš Ukrainą ir pablogėjusios regioninės saugumo padėties – didelis dėmesys krašto apsaugai. Visiškas nepriklausomumas nuo Rusijos energetikos sistemų ir energijos šaltinių tapo neatidėliotina būtinybe – spartinsime sinchronizaciją su Europos elektros tinklais ir atsijungimą nuo Baltarusiją, Rusiją ir Baltijos šalis jungiančio elektros žiedo (BRELL).
- Reikšmingai išaugus kibernetinių grėsmių lygiui, stiprinsime valstybės, jos institucijų ir kritinių ekonomikos sektorių kibernetinę gynybą ir koordinavimo sistemas. Vyriausybės suplanuotą Skaitmeninės transformacijos darbotvarkę planuojame įgyvendinti, skirdami papildomą dėmesį ir investicijas kibernetinei saugai, taip pat informacinių sistemų ir duomenų išsaugojimui fizinių atakų atvejais.
- COVID-19 pandemijos ir nelegalios migracijos krizėms valdyti, taip pat pabėgėliams iš Ukrainos priimti Lietuvoje labai reikalingi ir vertingi duomenys agreguojami ir teikiami per Valstybės duomenų valdysenos informacinę sistemą (VDV IS). Tęsime valstybės duomenų valdysenos reformą (pateiksime Statistikos įstatymo pataisas) ir stiprinsime Statistikos departamento pajėgumus lanksčiai reaguoti į operatyvinius ir ilgalaikius duomenų poreikius.
- Jungtinėms Amerikos Valstijoms (toliau – JAV), Europos Sąjungai (toliau – ES) ir kitoms šalims sutarus taikyti ir plėsti sankcijas, Lietuvos decentralizuota sankcijų įgyvendinimo sistema jau nebeatitinka naujų poreikių, todėl Vyriausybė skirs dėmesį ir reikiamus išteklius veiksmingai sankcijų įgyvendinimo sistemai sukurti.
- COVID-19 pandemijai įgyjant sezoninės ligos statusą, numatome, kad ligos valdymas remsis rizikos grupių skiepijimusi. Planuojame iš esmės pertvarkyti ir sustiprinti šiuo metu Lietuvoje nepatenkinamai veikiančią imunoprofilaktikos sistemą.

Galiausiai Vyriausybė pasiryžusi 2022 m. parengti, su visuomene aptarti ir 2023 m. pavasario sesijos pradžiai pateikti Seimui naująją ilgalaikę valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“. Nors įsivaizduojama ir svajojama, ateitis sunkiai nuspėjama, todėl Lietuva turėtų gebėti veikti esant bet kuriam ateities scenarijui.

Kviečiu susipažinti su išsamia Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaita ir šių metų veiklos prioritetais.

Nuoširdžiai

Ministrė Pirmininkė Ingrida Šimonytė

2022 m. kovo 30 d., Vilnius

I. VEIKLOS KONTEKSTAS

1.1. Geopolitinė situacija

2021 m. Lietuvos geopolitinėje aplinkoje didėjo neapibrėžtumai ir augo konvencinės ir hibridinės grėsmės. Nuo praėjusių metų ypač jaučiamas **esminis regioninio saugumo situacijos pablogėjimas**, kurį daugiausia lėmė stiprėjanti JAV ir Kinijos priešprieša, JAV pasitraukimas iš Afganistano ir Talibano režimo sugrįžimas, Rusijos išsakyti ultimatumai JAV ir Vakarams dėl NATO nesiplėtimo į rytus ir atviras Rusijos grasinimas karinių ir techninių priemonių panaudojimu, Baltarusijos teritorijos panaudojimas Rusijos kariams telkti bei Baltarusijos suvereniteto *de facto* praradimas.

2021 m. pabaigoje **Kinijos ekonominis spaudimas** pasiekė precedento neturintį mastą – buvo siekiama tiek paveikti Lietuvos ir Kinijos dvišalę prekybą, tiek izoliuoti Lietuvos verslą nuo tarptautinių tiekimo grandinių. Ekonominės diplomatijos srityje, stiprinant šalies ekonominį atsparumą bei atremiant Kinijos spaudimą, daugiausia dėmesio skirta ekonominių ryšių su JAV ir Pietryčių Azijos regiono šalimis plėtrai, eksporto rinkų įvairinimui ir alternatyvių tiekimo šaltinių užtikrinimui. 2021 m. geopolitinei aplinkai turėjo įtakos ir nekonvencinės grėsmės bei iššūkiai – Lietuvos pašonėje veikianti nesaugi **Baltarusijos atominė elektrinė, kibernetinio ir energetinio saugumo** klausimai. Ypač dideliu geopolitiniu iššūkiu Lietuvai tapo A. Lukašenkos sukeltos neteisėtos migracijos iš Vidurio Rytų ir kitų regionų srautai.

Kaip ir kiekvienais metais, Lietuvai buvo labai svarbu išlaikyti ES vienybę ir europinį solidarumą siekiant parengti bendrą ES atsaką į globalius ir regioninius iššūkius. Tai buvo ypač aktualu rengiant ES atsaką į Kinijos ekonominį ir politinį spaudimą Lietuvai, parodant ES vienybę agresyvėjančių Rusijos veiksmų akivaizdoje, koordinuojant sankcijų Rusijai ir Baltarusijai klausimus. **Lietuvos pastangomis Baltarusijos režimo dirbtinai sukelta „migracijos krizė“ buvo pripažinta hibridine ataka, o ES institucijos ir valstybės narės pademonstravo išskirtinį solidarumą su šia ataka tiesiogiai susidūrusiomis šalimis.**

2021 m. darbą pradėjusi **naujoji JAV administracija** išlaikė savo strateginę kryptį – dominuojančia kryptimi išliko Indijos ir Ramiojo vandenynų regionas, tačiau ji vis daugiau dėmesio skyrė Europai bei transatlantinio ryšio stiprinimui. Lietuvos ir JAV santykiai savo intensyvumu ir turiniu pasiekė aukščiausią lygį per visą istoriją. Ženkliai **sutvirtinta Lietuvos ir JAV strateginė partnerystė** teigiamai veikė geopolitinę aplinką, Lietuva gavo daug praktinės JAV paramos ir palaikymo.

Sprendama 2021 m. iššūkius, Lietuva iš NATO ir ES narių sulaukė beprecedenčio solidarumo, Lietuvos pozicijos tapo suprantamesnės, o ES ir NATO pademonstravo didelį susitelkimą. Visa tai teigiamai paveikė ir mūsų šalies geopolitinę aplinką. Tačiau 2021 m. iššūkiai – ypač Baltarusijos režimo hibridinė ataka, Kinijos ekonominis spaudimas, Rusijos ultimatumai bei Rusijos karinės jėgos demonstravimas – parodė, kad **mūsų regione, Europoje ir globaliai formuojasi nauja saugumo realybė, kurią įtvirtins 2022 m. vasarį Rusijos pradėta karinė invazija į Ukrainą.**

1.2. Ekonominės ir socialinės raidos apžvalga

Apžvelgiant pagrindinius makroekonominis rodiklius, pažymėtina, kad 2021 m. ekonomika augo sparčiau, gerėjo darbo rinkos rodikliai, tačiau registruotas gyventojų sumažėjimas (dėl COVID-19 pandemijos) ir padidėję neteisėtos imigracijos srautai.

2021 m. bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP) sudarė 55,3 mlrd. eurų to meto kainomis. Palyginti su 2020 m., **realusis BVP pokytis**, atmetus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, buvo 4,8 proc. (neatmetus sudarė 4,9 proc.). BVP didėjo daugiausia dėl penktadaliu išaugusios pramonės produkcijos, kurioje net 45,6 proc. padidėjo chemikalų ir chemijos gamyba. **Parama verslui padėjo stipriai sušvelninti neigiamą**

COVID-19 poveikį ekonomikos augimui. Daugiau nei trečdalis įmonių gavo nukentėjusiesiems nuo COVID-19 skirtą valstybės paramą. 2020 m. mokestinė pagalba siekė 609 mln. eurų, o 2021 m. – 788 mln. eurų. 2020 m. subsidijos viršijo 1 mlrd. eurų, o 2021 m. – 730 mln. eurų.

Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta pernai išaugo 12,9 proc., o maitinimo ir gėrimų teikimo įmonių apyvarta – 19,6 proc. Remiantis išankstiniais duomenimis, palyginti su 2020 m., prekių eksportas padidėjo 20,5 proc., importas – 29,5 proc. 2021 m. **lietuviškos kilmės prekių eksportas** sudarė 61,9 proc. viso Lietuvos eksporto ir, palyginti su 2020 m., **padidėjo 25,9 proc.** Pagrindinės lietuviškos kilmės prekių eksporto partnerės 2021 m. buvo Vokietija ir JAV. Didžiausią lietuviškos kilmės prekių eksporto dalį sudarė chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcija. Sukauptosios **tiesioginės užsienio investicijos** Lietuvoje per metus padidėjo **4,1 proc.** ir 2021 m. rugsėjo 30 d. sudarė 24,8 mlrd. eurų. Daugiausia mūsų šalyje investavo Vokietija. Lietuvos sukauptosios **tiesioginės investicijos užsienyje** per metus padidėjo **4,4 proc.** ir 2021 m. rugsėjo 30 d. sudarė 9 mlrd. eurų. Daugiausia investuota JAV, Latvijoje, Estijoje, Kipre, Nyderlanduose.

2021 m. (2021 m. gruodį, palyginti su 2020 m. gruodžiu) **užfiksuota didžiausia metinė infliacija per pastaruosius penkerius metus – 10,7 proc.** Tokių kainų šuolį lėmė didelis energetikos kainų augimas pasaulinėje rinkoje, po COVID-9 ekonominio veiklos nuosmukio labai greitai padidėjusi paklausa ir vertės grandinių fragmentacija bei sutrikimai, neleidžiantys tos paklausos patenkinti. Labiausiai augo su būstu susijusių prekių ir paslaugų, vandens, elektros, dujų ir kito kuro kainos – 26,2 proc., transporto prekių ir paslaugų – 17,8 proc., maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų – 11,5 proc. Reikšmingai – beveik 60 proc. – išaugo šilumos energijos kainos, kurios pastaruosius keletą metų buvo santykinai nedidelės dėl žemų gamtinių dujų ir biokuro kainų.

Gyventojų užimtumo tyrimų duomenimis, 2021 m. užimtų gyventojų buvo 1 mln. 368,6 tūkst. ir šis skaičius per metus beveik nepasikeitė. Tačiau itin **sumažėjo bedarbių – 16,8 proc.** 2021 m. nedarbo lygis šalyje buvo 7,1 proc., arba 1,4 procentinio punkto mažesnis nei 2020-aisiais. 2021 m. šalyje buvo 27,4 tūkst. **laisvų darbo vietų samdomiems darbuotojams – tai 51,2 proc. daugiau** nei prieš metus. Daugiausia laisvų darbo vietų buvo transporto ir saugojimo, prekybos, apdirbamosios pramonės įmonėse. Vidutinis mėnesinis bruto (iki mokesčių) **darbo užmokestis augo beveik 10 proc.** ir sudarė 995,3 euro atskaičius mokesčius. Tačiau dėl paspartėjusios infliacijos realusis darbo užmokestis per metus padidėjo **4,1 proc.**

Per metus gyventojų Lietuvoje sumažėjo 15,8 tūkst. (0,6 proc.). Tai lėmė neigiama natūrali kaita, ypač padidėjęs mirtingumas, kurį nemaža dalimi sąlygojo ir COVID-19 pandemija. 2021 m. **mirė 23,3 tūkst. daugiau žmonių negu gimė.** 2021 m. mirė 47,9 tūkst. žmonių, arba 4,4 tūkst. (10,1 proc.) daugiau negu 2020 m. Nuo COVID-19 ligos 2021 m. mirė 5 569, 2020 m. – 1 842 žmonės. Šiek tiek mažėjo ir gimstamumas. 2021 m. gimė 24,6 tūkst. kūdikių, arba 0,5 tūkst. (2 proc.) mažiau negu 2020 m. Mažėjant bendram gyventojų skaičiui, didėja pagyvenusių žmonių dalis populiacijoje: 2021 m. vaikų buvo 1,3 karto mažiau nei pagyvenusių žmonių.

Neto tarptautinė migracija buvo teigiama – **7,5 tūkst. daugiau žmonių atvyko** į Lietuvą nei iš jos išvyko, tačiau dėl gerokai didesnės neigiamos natūralios kaitos to neužteko, kad gyventojų skaičius nesumažėtų. 2021 m. iš Lietuvos **emigravo** 28,3 tūkst. nuolatinių šalies gyventojų, tai 22,7 proc. daugiau negu 2020 m. Daugiausia jų (23,2 proc.) išvyko į Jungtinę Karalystę, Norvegiją, Vokietiją. 2021 m. į Lietuvą **imigravo** 35,9 tūkst. žmonių – 16,7 proc. mažiau nei 2020 m. Pusė atvykusiųjų – Lietuvos Respublikos piliečiai. Iš užsieniečių į Lietuvą daugiausia atvyko Baltarusijos (44,8 proc.) ir Ukrainos (27,1 proc.) piliečių. Praėjusiais metais šalis susidūrė su **neteisėtos migracijos problema.** Per metus į šalį pateko 4 326 neteisėti migrantai. Didžioji dauguma – daugiau nei pusė – Irako piliečiai, taip pat yra Kongo, Sirijos, Kamerūno, Baltarusijos, Afganistano piliečių.

II. 2021 METŲ SVARBIAUSI VEIKLOS REZULTATAI

2.1. COVID-19 pandemija ir jos valdymas

Šiame Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaitos skyriuje yra pateikiama COVID-19 pandemijos valdymo apžvalga sveikatos apsaugos srityje. COVID-19 pandemijos ekonominių ir kitų pasekmių švelninimo priemonės yra pristatomos 2.3 skyriuje apie Vyriausybės 2021 m. veiklos rezultatus pagal Vyriausybės programos misijas.

COVID-19 pandemija 2021 m. tebebuvo vienas stipriausių socialinių ir ekonominių gyvenimą lėmusių veiksnių, jos valdymas pareikalavo didelio nuolatinio Vyriausybės dėmesio. 2020 m. pavasarį Lietuvą pasiekusi pirmoji pandemijos banga buvo efektyviai suvaldyta, tačiau 2020 m. rudens antrajai bangai sustabdyti nebuvo imtasi reikiamų priemonių. Todėl pradėdama darbą Aštuonioliktoji Vyriausybė turėjo nedelsdama imtis labai griežtų priemonių, kad būtų suvaldytas nekontroliuojamas ligos plitimas ir išsaugotos gyvybės. **Vyriausybės COVID-19 pandemijos valdymo strategija per 2021 m. nuolat kito. Ji buvo peržiūrima ir koreguojama, atsižvelgiant į naujausias mokslo žinias apie ligą ir jos vyraujančias atmainas, ekspertų išvalgas, gyventojų imunizacijos lygį, socialinę ir ekonominę padėtį.**

Verta išskirti keletą ligos plitimo ir pandemijos valdymo etapų 2021 m.:

2020 m. pabaiga – 2021 m. kovas buvo antrosios COVID-19 bangos tęsinys, labai spartaus ligos plitimo ir didelio mirtingumo laikotarpis. Tuo metu visi gyventojai iš esmės dar neturėjo galimybės pasiskiepyti, todėl gyventojų gyvybių išsaugojimo strategijos ašimi tapo Vyriausybės reguliuojamas kontaktų ribojimas bei asmeninių apsaugos priemonių naudojimas.

2020 metais kadenciją bebaigianti Septynioliktoji Vyriausybė net ir staigiai augančios COVID-19 užsikrėtimų ir mirčių statistikos akivaizdoje nesiėmė jokių suvaržymų ir rėmėsi tik rekomendacijomis gyventojams, taikydama labai panašią į Švedijos pandemijos valdymo strategiją. Ši strategija Lietuvoje akivaizdžiai nepasiteisino – paskutinėmis 2020 m. gruodžio savaitėmis mirčių perteklius buvo viršijęs 80 proc., kitaip sakant, kas savaitę mirdavo beveik dvigubai daugiau žmonių nei įprastai. Dėl didelio sveikatos priežiūros sistemos apkrovimo (> 2 500 užimtų lovų, iš jų > 240 reanimacijos lovų) buvo sustabdytas daugelio planinių paslaugų teikimas, daugelyje ligoninių buvo teikiama tik būtinoji pagalba, grėmė sveikatos sistemos griūtis, nes sveikatos įstaigos buvo beveik išsekusios išteklius kitiems neatidėliotinos pagalbos reikalaujantiems pacientams gydyti.

Šios grėsmės akivaizdoje Aštuonioliktoji Vyriausybė įvedė griežtas karantino priemones: suvaržė judėjimą tarp savivaldybių, bendravimą tarp namų ūkių, įvedė nuotolinį ugdymą ir nuotolinį darbą. Šios priemonės pasiteisino – per du mėnesius ligoninių apkrovimas sumažėjo daugiau nei perpus, buvo atkurtas planinių paslaugų teikimas, paskiepyti rizikos grupių asmenys ir laipsniškai atlaisvintos karantino priemonės.

Nors vakcinavimas šiuo laikotarpiu jau buvo pradėtas, jis buvo prieinamas (skirtas) tik rizikos grupėms ir dėl savo nedidelių apimčių dar nedarė įtakos sergamumo dinamikai. Apribojus kontaktus apsikrėtimų augimas buvo sustabdytas ir galiausiai, atėjus 2021 m. pavasariui ir įsibėgėjant vakcinavimo kampanijai, liga ėmė sparčiai atsitraukti.

2021 m. gegužė–rugpjūtis. 2021 m. balandį–gegužę jau buvo rengiamasi masinei vakcinacijai. Siekdama sumažinti ekonominio gyvenimo suvaržymus, Vyriausybė apsisprendė įvesti galimybių pasą – dokumentą, patvirtinantį, kad jo savininkas yra paskiepytas nuo COVID-19, persirgęs COVID-19 arba turi neigiamą COVID-19 tyrimo rezultatą. Galimybių pasas leido sudaryti galimybę kontaktinėms veikloms, atsiverti verslams ir atsirasti kitiems palengvinimams. Pažymėtina, kad bendradarbiaujant su privačia kompanija

pavyko įgyvendinti patikimą techninį galimybių paso sprendimą per itin trumpą laiką (apie keturias savaites).

Svarbus iššūkis pasirengiant masiniam gyventojų skiepjimui buvo sukurti apsaugotą nuo kibernetinių atakų, gebančią aptarnauti didžiulius momentinius vartotojų kiekius, patogią naudotis gyventojams ir skiepus administruojantiems medikams registracijos skiepjimuisi sistemą. Vyriausybės sudaryta darbo grupė koordinavo institucijų darbą ir užtikrino, kad 2021 m. birželio pradžioje pradėta masinė vakcinacija vyktų be sutrikimų.

Kaip rodo statistika, skiepai pasirodė labai efektyvūs prieš tuo metu paplitusias COVID-19 viruso alfa ir delta atmainas. Tad susirgimų ėmė greitai mažėti ir Vyriausybė 2021 m. birželį – rugpjūtį galėjo panaikinti daugumą apribojimų.

2021 m. rugsėjis–gruodis. Rugpjūtį jau buvo žinomi naujos atmainos plitimo kitose šalyse duomenys. Ligos dinamika neleido abejoti, kad delta atmainos sukeltas protrūkis neaplenks ir Lietuvos, todėl rugsėjį, gyventojams sugrįžus į darbus, mokyklas, o daugumai veiklų bei renginių persikėlus į uždaras patalpas, buvo prognozuojamas didžiulis atvejų bei hospitalizacijų augimas.

Todėl Vyriausybė parengė priemonių paketą, kuriuo nustatytas „neskiepytųjų karantino“ reguliavimas. Kadangi tuometinės viruso atmainos plito daugiausia tarp nevakcinuotų asmenų ir jie buvo dažniausiai hospitalizuojami, įvedamu reguliavimu buvo siekiama riboti kontaktus su nevakcinuotais ir nepersirgusiais žmonėmis, siekiant išvengti 2020 m. rudens scenarijaus – sveikatos apsaugos sistemos perpildymo ir planinių sveikatos priežiūros paslaugų stabdymo.

Svarbu pažymėti, kad, skirtingai nuo kai kurių kitų šalių, Vyriausybė nesiekė sudaryti nepakeliamų sąlygų neskiepytiems žmonėms. Priešingai, buvo keliamas tikslas užtikrinti, kad ir nevakcinuotas asmuo galėtų normaliai gyventi, patirdamas kiek galima mažesnius apribojimus (pavyzdžiui, įvesta prievolė pateikti galimybių pasą tik didžiosiose parduotuvėse, galimybių paso nebuvo reikalaujama viešajame transporte, sveikatos apsaugos įstaigose bei mažesnėse maisto prekių parduotuvėse). Skirtingai nuo ES COVID-19 skaitmeninio pažymėjimo, Lietuva į galimybių paso kriterijus nusprendė įtraukti ir persirgimo testą, tad šiuo pasu galėjo naudotis ir nevakcinuoti, bet persirgę asmenys.

Šių pandemijos valdymo priemonių pagrindinis tikslas buvo apsaugoti sveikatos sistemą nuo per didelio apkrovimo – siekta riboti imuniteto neturinčių žmonių kontaktus, kad jie neapsikrėtų vienu metu ir nebūtų hospitalizuojami vienu metu.

Vyriausybės suburta Nepriklausoma ekspertų patariamoji taryba laiku pateikė svarbias rekomendacijas dėl vakcinacijos strategijos, pavyzdžiui, dėl didelės rizikos grupių asmenų skiepavimo stiprinamąja doze dar iki tol, kol tokią rekomendaciją pateikė Europos vaistų agentūra ar dėl jos apsisprendė kitos ES valstybės narės. Anksčiau Lietuvoje pradėjus rizikos grupių asmenų revakcinaciją, dalis jų buvo apsaugoti nuo sunkios ligos formos ar mirties, o sveikatos apsaugos įstaigos – nuo per didelės pacientų apkrovos ir didelio medicinos personalo užsikrėtimo.

2021 m. gruodį – 2022 m. pradžioje pradėjo sparčiai plisti COVID-19 viruso omikron atmaina. Ji lengvai plito tiek tarp vakcinuotų, tiek nevakcinuotų asmenų. Omikron atveju vakcinos vis dar efektyviai saugo nuo hospitalizacijos bei mirties, tačiau jos efektyvumas bėgant laikui mažėja greičiau nei kitų atmainų atveju. Įsigalint omikron atmainai, iki tol galiojusios ir gerai veikusios kontaktų ribojimo priemonės prarado efektyvumą. Tad 2022 m. vasario 5 d. galimybių paso buvo atsisakyta ir paliktos tik asmeninės apsaugos priemonės.

Ateityje (2022 m. ir vėliau) laukia daug netikrumo. COVID-19 yra sparčiai mutuojantis virusas – jo naujos atmainos iki šiol atsirasdavo maždaug kas šešis mėnesius. Šiuo metu populiacija turi imunitetą dėl

vakcinacijos ar persirgimo, todėl dabartinių viruso atmainų sukeltos sunkios ligos atvejų mažėja, tačiau atsirandant naujų atmainų situacija gali pasikeisti. Labiausiai tikėtinas scenarijus yra viruso tapimas sezoniniu virusu, kurio valdymui ypač svarbu bus vakcinuoti rizikos grupes.

Rengiantis 2022 m. rudenį kiliančiai numatomai naujai viruso bangai, planuojama atnaujinti rizikos grupių vakcinacijos programas ir pajėgumus. Šiuo metu Lietuvoje veikianči sezoninės imunoprofilaktikos sistema neefektyvi: pavyzdžiui, Lietuvoje nuo gripo paskiepijama tik apie 20–25 proc. (priklausomai nuo sezono) 65+ amžiaus grupės gyventojų, o Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje šis rodiklis viršija 60 proc. COVID-19 pandemijos metu skiepijimosi nuo gripo rodiklis Lietuvoje pakilo iki 40 proc., tačiau dar reikės įsitikinti, ar jis toks išliks atslūgus pandemijai. Apibendrinant galima sakyti, kad visos sezoninės imunoprofilaktikos sistemos sustiprinimas telkiant dėmesį į artimą nuolatinį kontaktą su rizikos grupėmis, informacijos sklaidą ir motyvacijos priemones yra prioritetinga veikimo kryptis, siekiant valdyti COVID-19 pandemiją ir kitas užkrečiamąsias ligas ateityje.

COVID-19 pandemijos valdymo 2021 m. rezultatai ir pamokos ateičiai pateikti šios ataskaitos 3 priede.

2.2. Migrantų krizė ir jos valdymas

Kaip jau minėta, 2021 m. nauju iššūkiu Lietuvos ir regioniniam saugumui tapo A. Lukašenkos hibridinė agresija prieš Lietuvą ir visą ES, dirbtinai skatinant neteisėtą migraciją ir nukreipiant jos srautus iš Vidurio Rytų ir kitų regionų, Baltarusijai tikintis jos įtraukimo į dirbtinai sukeltos migrantų krizės sprendimo paieškas tarptautiniu lygiu ir taip legitimizuoti A. Lukašenkos režimą. Skaičiuojama, kad neteisėtų migrantų bandymų kirsti Lietuvos valstybės sieną skaičius 2021 m. išaugo beveik 170 kartų. Lietuva sėkmingai suvaldė neteisėtų migrantų antplūdžio krizę ir neleido Lukašenkos režimui pasiekti užsibrėžtų tikslų. Tai pavyko dėl tinkamo šių įvairių veiklos krypčių derinio:

- **Tinkamai panaudotų teisinių priemonių**, kurios buvo nuolat tobulinamos ir pritaikomos migrantų krizei valdyti. 2021 m. liepos 2 d. Lietuvoje paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija palengvino teisinę migracijos krizės valdymo reglamentavimą, užtikrino spartesnę procedūrų taikymą, o savivaldybėms ir kitoms institucijoms sudarė sąlygas naudoti Vyriausybės rezervo lėšas patirtoms išlaidoms padengti. Pakeitus kitus teisės aktus, buvo paspartintas prieglobsčio prašymų nagrinėjimas ir apribotos kai kurios prieglobsčio prašytojų teisės (tais atvejais, kai valstybė negali jų užtikrinti dėl ekstremaliosios situacijos), sudarytas teisinis pagrindas visų reikiamų valstybės institucijų ir karinių vienetų įsitraukimui į ekstremaliosios situacijos valdymą. Fizinio barjero prie sienos su Baltarusijos Respublika įrengimo projektas buvo paskelbtas ypatingos svarbos projektu. Iki 2021 m. pabaigos nutiesta 148 km koncertinos (37 proc. viso numatyto ilgio), įrengta ar atnaujinta 10 km segmentinės tvoros (2 proc. viso numatyto ilgio)¹. Pasienyje su Baltarusija įvesta nepaprastoji padėtis, kuri sienos apsaugai sustiprinti leido taikyti nepaprastąsias priemones.
- **Glaudaus tarpinstitucinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo**. 2021 m. liepos 2 d. buvo sudaryta Ministrės Pirmininkės vadovaujama **tarpinstitucinė darbo grupė**, į kurios sudėtį įtraukta ekstremaliosios situacijos valdyme dalyvaujančių institucijų vadovybė. Ši darbo grupė iki šiol reguliariai aptaria situacijos eigą, ekstremaliosios situacijos valdymo priemonių rezultatus ir nustato tolesnių veiksmų gaires. Taip pat buvo įsteigta daugybė kitų darbo grupių ir pagal poreikį rengiami *ad-hoc* tarpinstituciniai pasitarimai krizės valdymo priemonėms aptarti. Pažymėtina, kad 2021 m. rugpjūčio 11 d. buvo sudarytas **Jungtinis situacijų centras**, jis gerokai sustiprino institucijų sąveiką ir išplėtė reagavimo pajėgumus.
- **Tarptautinės pagalbos sutelkimo**. Tarptautinės bendruomenės įtraukimas į migrantų krizės valdymą, **nuolatinis ES informavimas** apie susidariusią situaciją lėmė adekvatų tarptautinės

¹ Iki 2022 m. kovo 22 d. nutiesta 284 km koncertinos (70 proc. viso numatyto ilgio), įrengta ar atnaujinta 161 km segmentinės tvoros (30 proc. viso numatyto ilgio).

bendruomenės supratimą apie tikrąją šio reiškinio prigimtį ir A. Lukašenkos tikslus sukelti griežtą ES atsaką Lietuvai dėl tariamai netinkamo elgesio su neteisėtais migrantais. ES Taryba priėmė penktąjį sankcijų rinkinį Baltarusijai, skirtą reaguoti į nuolatinius žmogaus teisių pažeidimus Baltarusijoje ir naudojimąsi migrantais kaip priemone politiniams tikslams atliepti. 2021 m. gruodį Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl Šengeno sienų kodekso pakeitimų, kuriuose, be kita ko, atsižvelgiama į 12 ES valstybių narių, tarp jų **Lietuvos, siūlymus** įtvirtinti migrantų instrumentalizavimo apibrėžimą ir bendrą ES sienų kontrolės, ypač išorės sienų stebėjimo, standartų išplėtimą, siekiant išvengti panašių krizių ateityje. Svarbu paminėti, kad be politinio palaikymo Lietuva taip pat sulaukė materialinės paramos: pasienyje su Baltarusija talkino **6 FRONTEX nuolatinio korpuso pareigūnai, pagalbą suteikė 19 valstybių. Europos Komisija skyrė Lietuvai 37 mln. eurų** neteisėtos migracijos krizei valdyti.

Vadovaujantis Europos žmogaus teisių teismo praktika², 2021 m. rugpjūčio 2 d. pradėta taikyti neteisėtų migrantų **neįleidimo ir nusiuntimo į pasienio kontrolės punktus politika**, kuri iš esmės pakeitė neteisėtos migracijos krizės eigą.

Taip pat paminėtina, kad dėl kryptingo ir intensyvaus Vyriausybės darbo su Iraku ir ES per 2021 m. **iš Lietuvos į kilmės šalis pavyko repatriuoti 473 neteisėtus migrantus**. Baltarusijai nepavykus neteisėtų migrantų srauto iš savo šalies išsiųsti į ES, jai pačiai teko organizuoti neteisėtų migrantų repatrijavimą atgal į jų kilmės šalis: 2021 m. **iš Baltarusijos buvo repatrijuota maždaug 4,1 tūkst. neteisėtų migrantų**.

2.3. Veiklos rezultatai pagal Vyriausybės programos misijas

Svarbiausi Vyriausybės 2021 m. veiklos rezultatai buvo šie:

- **Švietimo** srityje svarbiausi buvo 2021 m. rugsėjo 1 d. pasirašytas parlamentinių partijų susitarimas dėl švietimo politikos vizijos dešimčiai metų (2021–2030 m.), Vyriausybės patvirtinti mokyklų tinklo pertvarkymo kriterijai ir per 2021 m. įgyvendinimui parengtos dvi Vyriausybės kadencijos reformos – programa „Tūkstantmečio mokyklos“ ir projektas „EdTech skaitmeninė švietimo transformacija“. Studijų ir mokslo srityse suvienodinti reikalavimai stojantiems į valstybės finansuojamas ir mokamas studijų vietas, padidintas valstybės finansavimas mažiausiai finansuojamoms studijų grupėms, patobulinta mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros finansavimo schema.
- **Kultūros** srityje atlikti kultūrinės edukacijos integravimo į formalųjį ir neformalųjį ugdymą bei mokymąsi visą gyvenimą, sisteminės kultūrinės diplomatijos pertvarkos, taip pat regioninės kultūros politikos pokyčio parengiamieji darbai. Dėmesio, atsispindinčio ir veiklos finansavime, sulaukė nacionalinės kultūros ir meno įstaigos, pradėti kurti inovatyvūs atminties institucijų veiklos ir jos finansavimo mechanizmai.
- **Socialinės apsaugos ir darbo** srityje 2021 m. Vyriausybės prioritetas buvo darbo vietų išsaugojimas su neigiamu COVID-19 pandemijos poveikiu susidūrusiuose versluose ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Subsidijos prastovose esančių darbuotojų darbo užmokesčiui kompensuoti 2021 m. buvo išmokėtos 230 tūkst. darbuotojų, išmokas gavo 63 tūkst. savarankiškai dirbančių asmenų ir 280 tūkst. bedarbių. Taip pat pertvarkyta vienišiams asmenims skiriamų išmokų sistema, sukurta asmeninės pagalbos neįgaliesiems sistema, globos (rūpybos) išmokos pradėtos diferencijuoti pagal globojamųjų amžių ir globos poreikius, įteisinta nauja socialinių paslaugų

² Europos žmogaus teisių teismo Didžiosios kolegijos 2020 m. vasario 13 d. sprendimas, priimtas dviejų užsieniečių iš Afrikos valstybių byloje prieš Ispaniją.

rūšis – prevencinės paslaugos, įteisintos kompleksinės pagalbos šeimai paslaugos ir paspartintas pensijų indeksavimas.

- **Sveikatos apsaugos** srityje, greta daug pastangų pareikalavusio COVID-19 pandemijos valdymo, 2021 m. buvo parengtas ir Seimui pateiktas Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos (LNSS) tinklo pertvarkai (sveikatos paslaugų kokybės gerinimui ir paslaugų prieinamumo didinimui) skirtas įstatymų pakeitimo paketas. 2021 m. pradėta greitosios medicinos pagalbos (GMP) tinklo reforma. Taip pat buvo nuspręsta dėl Klaipėdos universiteto ligoninės, kaip trečiojo europinio lygio sveikatos priežiūros kompetencijų centro, steigimo, o su medicinos įstaigoms atstovaujančiomis devyniomis profesinėmis sąjungomis buvo pasirašyta LNSS šakos kolektyvinė sutartis. 2021 m. pradėtas pasirengimas Vyriausybės kadencijos reformai – Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimui (Vyriausybei pasiūlymai bus pateikti 2022 m. balandį).
- Praėjusiais metais Vyriausybė darė viską, kad ir pandemijos sąlygomis išliktų **atvira bei auganti, į didelę pridėtinę vertę orientuota ekonomika**. 2021 m. pabaigoje – 2022 m. sausį priimti (Vyriausybės kadencijos) inovacijų reformos pradžia svarbūs Technologijų ir inovacijų įstatymo (su lydimųjų įstatymų pakeitimais) ir Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimai. 2021 m. Vyriausybė taip pat pradėjo rengtis įgyvendinti misijomis grįstas mokslo ir inovacijų programas bei stiprinti inovacijų ekosistemas mokslo centruose. 2021 m. buvo įsteigtos naujos komercijos atašė pareigybės JAV ir Vokietijoje, o Taivane turėtų atsirasti Lietuvos prekybos atstovybė. Vadinamuoju darbuotojų relokacijos įstatymų paketu palengvintos galimybės investuotojams iš Baltarusijos ir kitų trečiųjų šalių perkelti verslus į Lietuvą ir atvykti perkeliamų įmonių darbuotojams bei jų šeimos nariams.

Baigus tiesti dujotiekių jungtį tarp Lenkijos ir Lietuvos (GIPL), fiziškai sujungtos abiejų valstybių gamtinių dujų perdavimo sistemos, užbaigtos plaukiojančio suskystintų gamtinių dujų laivo-saugyklos (FSRU) įsigijimo konkurso procedūros, pradėtas statyti galingas 200 MW baterijų parkas. 2021 m. pertvarkyta kelių finansavimo sistema – skaidresnė, ilgalaikiu planavimu pagrįsta ir orientuota į savivaldą, pradėta penkių susisiekimo sektoriaus valstybės įmonių pertvarka, pakeistos Kelių eismo taisyklės, pagal kurias miestuose numatoma įrengti dviračių gatves, efektyviau organizuoti specialiojo ir viešojo transporto eismą, numatyti atskirus šviesoforo signalus maršrutiniam transportui. Su mobiliojo ryšio operatoriais ir susijusiomis institucijomis pasirašytas 5G memorandumas, pritarta telekomunikacijų sektoriaus reguliavimo pertvarkai (priimtas Elektroninių ryšių įstatymas), suplanuotos strateginių kelių rekonstrukcijos, Lietuvoje pradėtos teikti plačiajuosčio palydovinio interneto paslaugos.

Padidintos lietuviškos produkcijos eksporto į JAV ir Taivaną galimybės. Priimti sprendimai, kuriais skatinamas ekologiškų ir pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą pagamintų produktų vartojimas, palengvintos sąlygos maitinti vaikus pagal kokybės sistemas pagamintais produktais.

- **Žaliojo kurso** srityje 2021 m. buvo parengta Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė, numatanti, kaip iki 2050 m. Lietuvai tapti klimatui neutralia šalimi, padėtas pagrindas Lietuvos ekonomikos transformacijai į žiedinę (priimtas ES reikalavimus perkeliantis reguliavimas), supaprastinti statybos ir renovacijos procesai, pakeista žaliųjų viešųjų pirkimų organizavimo tvarka ir pradėtos įgyvendinti kitos žaliųjų pirkimų skatinimo iniciatyvos.
- 2021 m. Vyriausybė siekė pradėti įgyvendinti kitokią **regioninę politiką** – pagrįstą nuosekliu ekonominių ir socialinių skirtumų tarp regionų mažinimu, suteikiant savivaldybėms daugiau galių, perleidžiant joms daugiau šiuo metu centralizuotai atliekamų funkcijų, taip pat darniai regionų plėtrai numatytas priemonės derinant su pokyčiais švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, infrastruktūros ir ekonominio aktyvumo srityse. Buvo atnaujinta Vyriausybės ir savivaldos partnerystė, darbą pradėjo Darnios plėtros koordinavimo komisija.

- **Teisingumo srityje** 2021 m. Vyriausybė padidino notaro paslaugų prieinamumą (pradėtos teikti nuotoliniu būdu) ir baudžiamojo proceso viešumą (numatyta nuotolinio baudžiamojo proceso galimybė), peržiūrėjo bausmių vykdymo ir probacijos procesus, kad nuteistųjų resocializacija būtų efektyvesnė ir mažėtų pakartotinis nusikalstamumas.
- Siekiant **efektyvesnio viešojo sektoriaus**, 2021 m. Vyriausybei pavyko atlikti visus perengiamuosius darbus, kurie būtini sėkmingam viešojo administravimo sistemos tobulinimui ir viešojo sektoriaus institucijų tinklo pertvarkai: parengtos viešojo administravimo tobulinimo kryptys, kurių pagrindu bus parengtos reikalingos įstatymų pataisos. Taip pat pradėta atvirų duomenų reforma ir skaitmeninė transformacija, įsteigtas Atvirų duomenų ir skaitmeninės transformacijos kompetencijų centras, teikiantis pagalbą Vyriausybei įgyvendinant duomenų atvėrimo ir pakartotinio panaudojimo politiką, formuojant duomenų valdysenos praktiką ir padedantis institucijoms pereiti prie duomenimis grįstų sprendimų.
- **Atsakingos finansų politikos** srityje 2021 m. Vyriausybė parengė ir su Europos Komisija suderino 2,225 mlrd. eurų vertės investicijų reformoms planą „Naujos kartos Lietuva“. Priimtos Strateginio valdymo įstatymo ir susijusių įstatymų pataisos, patvirtinta nauja Strateginio valdymo metodika, parengta ir patvirtinta 10 nacionalinių plėtros programų, kurios sudaro pagrindą ilgalaikėms investicijoms (numatyta parengti 27 tokias programas). Patvirtintas šešėlinę ekonomiką ir pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) atotrūkį mažinantis planas, taip pat 2022–2024 m. akcizų tarifų didinimo planas; 2021 m. priėmus Loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo pataisas, padidintas lošimų sektoriaus skaidrumas ir nustatytas teisingesnis pajamų apmokestinimas.
- **Gynybos ir saugumo** srityje Vyriausybė 2021 m. plėtė gynybinius pajėgumus ir stiprino kibernetinį saugumą, sprendė su neteisėta migracija ir Baltarusijos atominės elektrinės keliamomis grėsmėmis susijusius viešojo saugumo iššūkius. Įvyko persilaužimas šalies energetinės nepriklausomybės klausimu – sėkmingai sinchroniniu režimu išbandytas Lietuvos ir Lenkijos elektros sistemų jungties „LitPol Link“ veikimas avarinės pagalbos atveju. Įgyvendintas vienas svarbiausių koalicinės sutarties punktų – Astravo atominės elektrinės blokada.
- 2021 m. Vyriausybė vykdė vertybiškai pagrįstą, pagarbą demokratijai pabrėžiančią, žmogaus teises ir laisvę ginančią **užsienio politiką**, kuri sulaukė didelio palaikymo Vašingtone, Briuselyje, Paryžiuje, Berlyne, Varšuvoje ir kitur. Lietuva pirmą kartą išrinkta į Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybą 2022–2024 metų laikotarpiui. Pradėta ambicinga diplomatinės tarnybos pertvarka, kuria siekiama sukurti efektyvią, veiksmingą, gebančią laiku reaguoti į aplinkos pokyčius, konkurencingą ir karjeros požiūriu patrauklią diplomatinę tarnybą.

Šie svarbiausi Vyriausybės 2021 m. veiklos rezultatai toliau pristatomi detaliau, laikantis Vyriausybės programos ir Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano struktūros (pagal misijas).

2.3.1. Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms (pirmoji misija)

Nepaisant to, kad 2021 m. teko daug pastangų skirti pandemijos pasekmių švelninimui, Vyriausybei pavyko įgyvendinti visus prioritetinius darbus, kurie sudarys geresnes sąlygas mokytis ir mokyti, ieškoti naujų mokslinių atradimų ir siekti sporto meistriško.

Švietimas:

- 2021 m. rugsėjo 1 d. Vyriausybės iniciatyva pasirašytas **parlamentinių partijų susitarimas dėl švietimo politikos** vizijos dešimčiai metų (2021–2030 m.). Šiuo susitarimu sudarytos sąlygos ne tik įgyvendinti ilgalaikius švietimo sistemos pokyčius, bet ir užtikrinti Vyriausybės priimtą švietimo politiką įgyvendinančių sprendimų tęstinumą bei švietimo finansavimo augimo stabilumą.
- Siekdama gerinti ugdymo kokybę ir mažinti ugdymo rezultatų skirtumus tarp atskirų savivaldybių ir mokyklų, 2021 m. gruodžio 22 d. Vyriausybė patvirtino mokinių interesus atitinkančius **mokyklų tinklo pertvarkymo kriterijus**, į kuriuos turės atsižvelgti savivaldybių tarybos, priimdamos sprendimus dėl mokyklų tinklo tobulinimo. Siekiant gerinti ugdymo kokybę ir visiems vaikams suteikti vienodas mokymosi galimybes, nuo 2022–2023 mokslo metų mokyklose **neliks jungtinių 5–8 klasių**. Taip pat įvestas reikalavimas pertvarkyti valstybines mokyklas, kuriose mokosi 60 ar mažiau mokinių.

REFORMŲ PROJEKTAS

Praėjusiais metais Vyriausybė parengė ir jau pradėjo įgyvendinti programą „**Tūkstantmečio mokyklos**“, kuria siekiama mažinti mokymosi sąlygų ir pasiekimų atotrūkius tarp savivaldybių ir skirtingų tos pačios savivaldybės mokyklų, atnaujinti ir sustiprinti jau veikiančias mokyklas, kad visi vaikai turėtų geriausias sąlygas mokytis, nesvarbu, kokioje aplinkoje jie auga.

Nors programa bus pritaikyta kiekvienos savivaldybės poreikiams, tačiau vienas pagrindinių principų – **tinklaveika**. Tai reiškia, kad programoje dalyvaujančios mokyklos turės būti atviros, bendradarbiauti su kitomis mokyklomis, dalytis turimais intelektualiais išteklių ir infrastruktūra. Tikimasi, kad programoje dalyvaus ne mažiau kaip **trys** vienos savivaldybės **mokyklos**, jei tiek jų savivaldybėje yra. Programoje gali dalyvauti mokyklos, kuriose mokosi ne mažiau kaip **200 vaikų** ir kurios nevykdo mokinių atrankos. Nors „Tūkstantmečio mokyklų“ programa skirtingose savivaldybėse bus kiek kitokia, visur bus telkiamas dėmesys į **keturias sritis**: lyderystė, įtraukusis ugdymas, kultūrinis ugdymas ir STEAM ugdymas. Su kiekviena savivaldybe bus susitarta dėl pažangos rodiklių, kuriuos ji turės pasiekti dalyvaudama programoje, sąrašo.

- **Atidaryti STEAM** (gamtos mokslų, technologijų, inžinerinio, menų ir matematinio ugdymo) **atviros prieigos centrai** Alytuje, Marijampolėje, Panevėžyje, Šiauliuose, Tauragėje, Telšiuose.
- Siekdama sudaryti lygias starto galimybes visiems Lietuvos žmonėms siekti išsilavinimo, Vyriausybė skyrė finansines paskatas savivaldybėms nuo šių metų plačiau **atverti ikimokyklinio ugdymo įstaigų duris vaikams iš socialinę riziką patiriančių šeimų**. Jų ugdymui, maitinimui ir pavėžėjimui papildomai skirta 1,3 mln. eurų.
- Patvirtintas **veiksmų planas dėl mokytojų pritraukimo**, sudarytos sąlygos kitų sričių specialistams tapti mokytojais ir dirbant įgyti pedagogo kvalifikaciją.
- Priimti sprendimai, dėl kurių lėšos mokytojų ir kitų pedagogų atlyginimams bus skaičiuojamos pagal didesnę koeficientą. Dėl to **darželių auklėtojų ir mokytojų pareiginė alga išaugs 10 proc.** Dar 2,5 proc. bus skiriama apmokėti pedagogams dėl padidinto darbo krūvio ar sudėtingumo – tai ypač aktualu pandemijos sąlygomis.
- Nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. panaikintas atotrūkis tarp švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų darbo užmokesčio: **švietimo pagalbos specialistų pareiginė alga vidutiniškai didėjo 22 proc.**
- Savivaldybėms iš valstybės biudžeto skirta apie 3,7 mln. eurų **steigti 285 papildomoms mokytojų padėjėjų pareigybėms**, taip pat padidintos lėšos švietimo pagalbai.
- Siekiant **kompensuoti per pandemiją patirtus mokymosi praradimus**, parengtas pagalbos priemonių paketas. Per metus jo priemonėms panaudota 19,7 mln. eurų. Pagalbos paketą sudarė

papildomos konsultacijos mokiniams, abiturientams, vasaros stovyklos, aprūpinimas kompiuterine technika, skaitmeniniu turiniu ir kitos priemonės.

REFORMŲ PROJEKTAS

Pandemija paspartino skaitmeninimo procesą visose švietimo pakopose. 2021 m. pradėtas įgyvendinti reformų projektas „**EdTech skaitmeninė švietimo transformacija**“. Jį įgyvendinant 150 švietimo įstaigų išbandys švietimo iššūkiams spręsti skirtas išmaniąsias skaitmenines priemones, sukurtas startuolių, smulkiojo ir vidutinio verslo pastangomis. Kartu bus tobulinamos mokytojų ir dėstytojų skaitmeninės kompetencijos, kuriama skaitmeninių mokymo(si) išteklių bazė, kad naujausių technologijų pasitelkimas mokymui taptų kasdienybe.

Šiais mokslo metais skaitmeninius sprendimus jau išbandė **29 švietimo įstaigos**, iš jų penki darželiai. Švietimo įstaigos norimas priemones galėjo išsirinkti iš **šešių pasiūlytų produktų**. Daugiausia mokyklų pasirinko šias priemones: internetinio reflektavimo įrankį „*Reflectus*“, nuotolinio ugdymo platformą „*Ateities inžinerija*“, ugdymo turinio skaitmenizavimo įrankį „*eLKlasė*“ bei specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams pritaikytą „*Google Workspace for Education*“.

Studijos ir mokslas:

- Priimti Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimai: nuo 2024 m. bus taikomi **vienodi reikalavimai tiek stojantiems į valstybės finansuojamas, tiek į mokamas studijų vietas**. Taip pat nuspręsta **aukštąsias mokyklas finansiškai skatinti ne tik už mokslą, bet ir už studijų kokybę**.
- **Padidintas valstybės finansavimas mažiausiai finansuojamoms studijų grupėms ir sumažinti nepagrįsti studijų kainų skirtumai**. Prieš tai studijų kainos universitetų studijų kryptyse skyrėsi net iki 9 kartų. Padidėjo finansavimas vienam studentui, taip sudarytos galimybės aprūpinti studijų programas priemonėmis, kelti atlyginimus dėstytojams.
- Reikšmingai **patobulinta mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros finansavimo schema** – atsirado mokslo ir studijų institucijų bazinis finansavimas ir skatinamasis finansavimas už pasiektus rezultatus. Taip pat įteisintos specialiosios sutartys, kurios gali būti sudarytos tarp valstybės ir mokslo bei studijų institucijų, siekiant nustatyti ilgalaikius įsipareigojimus remti ir įgyvendinti strateginius pokyčius (pavyzdžiui, dviejų universitetų susijungimas, pedagogų rengimo centro kūrimas ar stiprinimas, mokslo (meno) ir studijų veiklos plėtra ir kita).
- **Atnaujintas valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas aukštosioms mokykloms** remiantis darbo rinkos ir valstybės poreikiais. Sumažintas studijų vietų skaičius trijose kryptyse, kurių absolventų įsidarbinimo rodikliai prastesni, ir leistas neribotas priėmimas į prioritetines kryptis – informacinių ir ryšių technologijų (IRT), matematikos, gyvybės mokslų, pedagogikos, slaugos ir inžinerijos.
- Priimti sprendimai, dėl kurių lėšos mokslo ir studijų institucijų **akademinių ir neakademių darbuotojų darbo užmokesčiui augs 12,5 proc.**, vidutiniškai **35 proc. padidinti pradedančiųjų mokslininkų atlyginimai**.

Sportas:

- Priimtose Sporto įstatymo pataisose³, kuriomis įtvirtintas **aiškesnis ir efektyvesnis sporto rėmimo modelis**, padidintas aukšto meistriškumo sporto finansavimas, užtikrinta nuolatinė sporto sistemos stebėseną (tuo tikslu kuriamas sporto registras), nustatyti griežtesni federacijų valdymo ir skaidrumo reikalavimai.

³ Priimtose Seime 2022 m. sausio 18 d.

2.3.2. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra (antroji misija)

Vienas svarbiausių Vyriausybės tikslų – siekti, kad visi piliečiai kartu kurtų kultūros kupiną aplinką, kurioje galėtų pasireikšti jų kūrybinės galios augti ir tobulėti. Nepaisant iššūkių, 2021 m. kultūros sektorių pavyko išlaikyti atvirą ir gyvybingą. Kūrėjams buvo sudarytos palankesnės sąlygos atskleisti jų kūrybinį potencialą, o gyventojai įtraukti į visavertiškesnį kultūrinį gyvenimą.

Kultūros ir kitų viešosios politikos sričių sanglauda:

- Septyniose lituanistinio švietimo įstaigose Lenkijoje, Latvijoje, Baltarusijoje startavo bandomasis projektas, kuris jose besimokantiems vaikams suteikia **galimybę naudotis visomis Kultūros paso paslaugomis**. Visa tai reiškia ne tik daugiau dėmesio kultūrai švietime – tai reiškia apskritai naują požiūrį į kultūros reikšmę ir jos įtaką jaunųjų mūsų šalies piliečių formavimui.
- Patvirtinta 2021–2030 metų Kultūros ministerijos **kultūros ir kūrybingumo plėtros programa**, kuri padės sutelkti įvairių politikos sektorių išteklius efektyvesniam kultūros potencialo naudojimui pridėtinei vertei ir kitose valstybės politikos srityse sukurti (programos biudžetas – 290 mln. eurų). Atsižvelgiant į augančią kultūros ir kūrybinių industrijų svarbą ekonomikai, be kita ko, šioje programoje joms atveriamas daug galimybių.

Teisinio reglamentavimo pokyčiai:

- Seimui pateiktas Lietuvos kultūros tarybos įstatymo pakeitimas, kuriuo numatoma atnaujinti **kultūros projektų finansavimo modelį** ir taip įgyvendinti Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimą. Lietuvos kultūros tarybos įstatymo pataisomis taip pat praplėsta ekspertų bazė, supaprastintos procedūros, užtikrintas nevyriausybinių sektoriaus vaidmuo formuojant Lietuvos kultūros tarybos veiklos kryptis. Numatoma daugiau skaidrumo ir atvirumo – pirmą kartą Lietuvos kultūros tarybos pirmininko atranka vyko viešai, nuspręsta viešinti projektus vertinusių ekspertų pavardes.
- Siekiant stiprinti meno kūrėjų socialinę apsaugą, pakeista Meno kūrėjų socialinės apsaugos programa – **supaprastinta kūrybinių prastovų išmokų skyrimo tvarka**, kuri leido greitai ir efektyviai reaguoti į sudėtingas situacijas ir pagelbėti menininkams. Meno kūrėjų socialinei apsaugai skirtas papildomas 1 mln. eurų pandemijos metu padėjo kūrėjams grįžti į įprastesnę darbo dinamiką ir ramiau išgyventi šį laikotarpį.
- Siekiant padidinti kultūros vertybių apsaugą, parengtos Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pataisos, skirtos **kultūros vertybių prekybai su trečiosiomis šalimis** ir nacionalinėje teisėje įteisinamų sankcijų reglamentavimui suvienodinti.

Kultūros paveldas:

- Pakeitus **Statybų įstatymą**, bus reikalaujama statybos leidimo norint griauti kultūros paveldo teritorijoje ar kultūros paveldo vietovėje esantį statinį. Šis saugiklis buvo inicijuotas siekiant išvengti potencialiai vertingų, tačiau teisinės apsaugos dar neįgijusių objektų praradimo.
- Atnaujintas **Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkybos darbų (paveldotvarkos) finansavimo tvarkos aprašas**. Jame supaprastintos paraiškų teikimo procedūros, pareiškėjams sumažinta administracinė našta, išplėsti vertinimo kriterijai, nustatyti tvarkybos prioritetai.
- Atnaujinta ir supaprastinta **Paveldotvarkos programa**, kuriai 2022 m. numatyta rekordinė suma – 8,3 mln. eurų. Šios lėšos reikšmingai auga jau antrus metus iš eilės. Tai – didelis postūmis siekiant efektyvaus pokyčio šioje srityje: dar daugiau svarbių šalies paveldo objektų sulauks tęstinių arba pradėdamų naujų tvarkybos darbų.

Visuomenės informavimas:

- Seimui pateiktos Administracinių nusižengimų kodekso pataisos, numatančios **baudas ir fiziniams bei juridiniams asmenims, trukdantiems žurnalistams tinkamai atlikti savo darbą** – rinkti informaciją.

- Išjudinta **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo pertvarka**: Medijų taryba pritarė naujai Medijų rėmimo fondo koncepcijai. 2022 m. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo biudžetas didėja 0,5 mln. eurų iki 3,236 mln. eurų (18 proc., palyginti su 2021 m.).

Kultūrinė diplomatija:

- Siekiant efektyvinti ir susisteminti kultūrinio tarptautiškumo iniciatyvas, parengtos rekomendacijos **dėl ilgalaikės ir tvarios kultūrinės diplomatijos veiklų nustatymo**.
- Inicijuota **Lietuvos kultūros instituto reorganizacija**, kurios tikslas – suteikti šiai įstaigai viešojo administravimo įgaliojimus, įgalinti ją kultūrinės diplomatijos priemonėmis nuosekliai ir kryptingai stiprinti Lietuvos kultūros vaidmenį pasaulyje, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos užsienio politikos nuostatas ir kultūrinės diplomatijos tikslus.
- Įsteigta kultūros atašė pareigybė **Japonijoje**.

2.3.3. Socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas (trečioji misija)

2021 m. Vyriausybės prioritetu buvo darbo vietų išsaugojimas su neigiamu COVID-19 pandemijos poveikiu susidūrusiuose versluose ir savarankiškai dirbantiesiems. Taip pat pertvarkyta vienišiams asmenims skiriamų išmokų sistema, sukurta asmeninės pagalbos neįgaliesiems sistema, globos (rūpybos) išmokos pradėtos diferencijuoti pagal globojamųjų amžių ir globos poreikius, įteisinta nauja socialinių paslaugų rūšis – prevencinės paslaugos, įteisintos kompleksinės pagalbos šeimai paslaugos ir paspartintas pensijų indeksavimas.

Aktualu dirbantiems:

- 2021 m. priimti sprendimai, dėl kurių maksimalus taikytinas mėnesio nepamokestinamasis pajamų dydis (**NPD**) padidintas nuo 400 iki 460 eurų, minimali mėnesinė alga (**MMA**) – nuo 642 iki 730 eurų (vienas reikšmingiausių padidėjimų per dešimtmetį, tiesiogiai paliesiantis 127 tūkst. darbuotojų), **bazinis pareiginės algos dydis** – 4 eurai iki 181 euro (aktualu daugiau kaip 200 tūkst. biudžetinių įstaigų darbuotojų), o mažiausiai uždirbantiems viešojo sektoriaus darbuotojams (beveik 25 tūkst.) padidinti **minimalūs pareiginės algos koeficientai**.
- Siekiant padėti verslui ir gyventojams, susidūrusiems su neigiamu COVID-19 pandemijos poveikiu, darbdaviams 2021 m. buvo mokamos **subsidijos prastovose esančių darbuotojų darbo užmokesčiui kompensuoti** (229,4 tūkst. darbuotojų išmokėta 302,2 mln. eurų) bei **subsidijos darbo užmokesčiui už sugrižusius po prastovų darbuotojus** (24,3 tūkst. darbuotojų išmokėta 22,9 mln. eurų). Bedarbiams buvo mokama 212 eurų dydžio darbo paieškos išmoka (279,4 tūkst. bedarbių išmokėta 105,4 mln. eurų), o savarankiškai dirbantiems asmenims – 260 eurų dydžio išmoka (63 tūkst. asmenų išmokėta 114 mln. eurų).

Dėmesys socialinės rizikos grupėms:

- Įteisinta **vienišo asmens išmoka** bus skiriama automatiškai be atskiro asmens prašymo, o ją gaus beveik 5 kartus daugiau šalies gyventojų. Nuo 2022 m. pradžios 32 eurų dydžio vienišo asmens išmokos priklausys 280 tūkst. vienišų neįgaliųjų ir pensinio amžiaus žmonių. Nuo 2021 m. liepos 1 d. teisę gauti 28,63 eurų dydžio vienišo asmens išmoką turi vieniši šalpos pensijų ir mažų pensijų priemokų gavėjai – iš viso apie 60 tūkst. asmenų.
- Priimtos Išmokų vaikams įstatymo pataisos, kuriomis **padidinta globos (rūpybos) išmoka globojamiems (rūpinamiems) vaikams**, kurios dydis nesikeitė daugiau nei du dešimtmečius: nuo 2022 m. ji sieks 218–273 eurus, atsižvelgiant į globojamo žmogaus amžių ir poreikius. Išmokų vaikams mokėjimas taip pat susietas su vaikų privalomojo ugdymo užtikrinimu, esant socialinei rizikai.
- Sukurta asmeninės pagalbos neįgaliesiems sistema – nuo 2021 m. liepos 1 d. savivaldybėse pradėta teikti valstybės biudžeto lėšomis finansuojama **asmeninio asistento individualiai teikiama pagalba neįgaliajam** vykdyti veiklas, kurių dėl negalios jis negali atlikti savarankiškai ir kurios būtinos siekiant gyventi savarankiškai ir veikti visose gyvenimo srityse.
- Priimtos Socialinių paslaugų įstatymo pataisos, kuriomis reglamentuota nauja socialinių paslaugų rūšis – **prevencinės paslaugos** asmenims, šeimoms ir bendruomenėms, padedančios žmonėms suteikti kokybišką kompleksinę pagalbą sprendžiant gyvenime iškilusias problemas, kol jos dar netapo socialine rizika. Taip pat įteisintos **kompleksinės pagalbos** šeimai paslaugos, kurios bus užtikrinamos kiekvienoje savivaldybėje per bendruomeninius šeimos namus, jiems organizuojant šias paslaugas vieno langelio principu.
- Nuo 2021 m. liepos 1 d. **atlyginimai padidinti socialinių paslaugų srities darbuotojams**, įskaitant psichologus ir globos koordinatorius. Minimalieji pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientai augo 30 proc., didesnę atlyginimą socialiniai darbuotojai gauna ir už turimą kvalifikacinę kategoriją. 2021 m. jų atlyginimams didinti papildomai buvo skirta 3,5 mln. eurų.
- Priimtos Socialinio draudimo pensijų įstatymo pataisos. Vienas esminių pakeitimų – **spartesnis pensijų indeksavimas**: tol, kol vidutinės senatvės pensijos santykis su vidutiniu neto darbo

užmokesčiu šalyje nepasieks 50 proc. ir (arba) paskutinis paskelbtas pagyvenusių asmenų skurdo lygis nepasieks 25 proc. (2021 m. prognozuojamas šios asmenų grupės skurdo lygis siekė 29 proc.), individualioji pensijų dalis bus sparčiau didinama tam naudojant pensijų draudimo įmokų perteklių, mažiau lėšų perkeliant į Valstybinio socialinio draudimo fondo rezervą.

Valstybės pagalba nepasiturintiems gyventojams:

- Priimti Gamtinių dujų įstatymo, Elektros energetikos įstatymo, Energijos išteklių rinkos įstatymo ir Šilumos ūkio įstatymo pakeitimai, skirti **elektros, gamtinių dujų ir šilumos kainų kilimui buitiniams vartotojams** sušvelninti – pakeitimai leidžia Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai reguliuojamos elektros ir dujų kainos dalies padidėjimą vartotojams išdėstyti per tam tikrą laikotarpį, o ne perkelti vartotojams iškart.
- Dvigubai padidinus valstybės remiamų pajamų (VRP) dydį, kuris taikomas būsto šildymo išlaidų kompensacijai apskaičiuoti, nuo 2022 m. **kompensaciją už būsto šildymą gaus apie 110 tūkst. nepasiturinčių šalies gyventojų** (15 tūkst. daugiau nei pernai).

2.3.4. Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas (ketvirtoji misija)

Nepaisant vis dar nesibaigiančių COVID-19 pandemijos iššūkių⁴, Vyriausybei 2021 m. antrąjį pusmetį pavyko pasiekti, kad Lietuvoje švietimas ir ugdymas vyktų kontaktiniu būdu, visiškai veiktų verslai ir nebebūtų karantino judėjimo suvaržymų. Praėjusiais metais daug dėmesio skirta sveikatos apsaugos sistemos ateities iššūkiams ir senstančiai Lietuvos visuomenei, siekiant ilgo ir sveiko gyvenimo kokybės.

Sisteminiai pokyčiai:

REFORMŲ PROJEKTAS
<p>Pradėtas įgyvendinti reformų projektas „Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas“, kurio tikslas – patenkinti senstančios visuomenės poreikius, padidinant kompleksinių – socialinės ir sveikatos priežiūros – paslaugų prieinamumą neįgaliesiems ir senyvo amžiaus asmenims. Įgyvendinant projektą bus sukurtas ir įdiegtas tvarus ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelis, kuris apims ambulatorinę, stacionarinę ir paslaugų teikimo namuose (slaugos ir socialinės globos) grandis visose savivaldybėse.</p> <p>Praėjusiais metais pradėtos parengiamosios veiklos, kurių metu Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) ekspertai kartu su Europos Komisija analizuoja esamus ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo ir finansavimo mechanizmus Lietuvoje, nagrinėja geriausias ES šalių praktikas ir rengia rekomendacijas.</p>

- Daug dėmesio skirta platesnei Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos (**LNSS tinklo**) pertvarkai, kurios tikslas – gerinti sveikatos paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą. 2021 m. atlikta išsami su sveikatos teikimu susijusių rodiklių analizė, kurios pagrindu parengtas ir Seimui pateiktas LNSS tinklo pertvarkai skirtas įstatymų pakeitimo paketas.
- Siekiant užtikrinti, kad šalies gyventojams skubioji medicinos pagalba būtų teikiama laiku, 2021 m. pradėta **greitosios medicinos pagalbos (GMP) tinklo reforma**.
- Nuspręsta dėl Klaipėdos universiteto ligoninės, kaip trečiojo europinio lygio sveikatos priežiūros kompetencijų centro, steigimo.
- Priimtas **Pakartotinio sveikatos duomenų panaudojimo įstatymas**, kuris reglamentuoja pakartotinai naudoti tinkamų informacinėse sistemose sukauptų sveikatos duomenų naudojimą visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, užtikrinant teisę į privatumą ir asmens duomenų apsaugą.

Dėmesys medikams ir pacientams:

- Priimti sprendimai, dėl kurių **sumažės paciento priemokos už vaistus** ir padidės **medikamentų prieinamumas** – galimybė rinktis tinkamiausius vaistus.
- 2021 m. lapkričio 15 d. pirmąkart istorijoje net su devyniomis medicinos įstaigoms atstovaujančiomis profesinėmis sąjungomis pasirašyta LNSS šakos kolektyvinė sutartis, kuri leis užtikrinti stabilų visų LNSS įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio kilimą, socialines garantijas ir kitas garantijas, kurių šiuo metu nenumato galiojantis Darbo kodeksas. 2022 m. **medikų atlyginimai augs vidutiniškai 55–90 eurų**.

⁴ Detali informacija apie COVID-19 pandemijos valdymą 2021 m. pateikta šios ataskaitos 2.1 skyriuje.

2.3.5. Aukštos pridėtinės vertės ekonomika (penktoji misija)

Praėjusiais metais Vyriausybė darė viską, kad ir pandemijos sąlygomis išliktų atvira ir auganti ekonomika. Gerokai pasistūmėta plėtojant inovacijų ekosistemą. Toliau buvo stiprinama energetikos infrastruktūra, kuriama ateities susisiekimo infrastruktūra, skatinamas tvarus ūkininkavimas, plėtojamos kitos žemės ūkio iniciatyvos, skirtos padėti Lietuvai apsirūpinti maistu per krizes ir didinti lietuviškų maisto produktų eksportą.

Siekdama verslo veiklos atsivėrimo ir gyventojų judėjimo mažesnio ribojimo, Lietuva viena pirmųjų įvedė svarbią COVID-19 pandemijos valdymo priemonę – **galimybių pasą**, kuriuo per 2021 m. bent kartą pasinaudojo 2 mln. gyventojų. 2021 m. mokestinę paramą gavo 42 tūkst., o subsidijas – 38 tūkst. įmonių (iš viso beveik 40 proc. visų įmonių).

Atviresnė ir inovatyvesnė ekonomika:

REFORMŲ PROJEKTAS

2021 m. stipriai pirmyn pasistūmėta įgyvendinant reformų projektą „**Veržli inovacijų sistema**“, kuri paklos pamatą aukštos pridėtinės vertės ekonomikai⁵. 2021 m. gruodžio mėn. priimti šios reformos pradžia (startui) svarbūs Technologijų ir inovacijų įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimai. Jų pagrindu veiklą netrukus pradės **Inovacijų agentūra**, kuri taps vienintele įstaiga, atsakinga už visos inovacijų ekosistemos vystymą – nuo idėjos plėtojimo iki produktų pateikimo rinkai. Tikimasi, kad tai sudarys sąlygas atsirasti dar daugiau startuolių ir inovacijų, didės įmonių produktyvumas ir eksportas.

2021 m. parengtos Mokslo ir studijų įstatymo pataisos⁶, kuriomis stiprinama mokslo politikos įgyvendinimo institucinė sąranga. Nuo 2022 m. kovo 1 d. keičiasi **Lietuvos mokslo tarybos** savininkas – juo tampa Vyriausybė (iki šiol buvo Seimas). Šiuo pokyčiu sudarytos sąlygos Tarybai ne tik atlikti mokslo ekspertines ir projektų administravimo funkcijas, bet kartu ir labiau prisidėti prie mokslo ir studijų politikos formavimo, atlikti funkcijas, susijusias su mokslo ir studijų institucijų veiklos rezultatų kūrimu ir įveiklinimu.

Siekdama paskatinti mokslui imlaus verslo kūrimąsi ir plėtoti verslumo kultūrą mokslo ir studijų institucijose, 2021 m. Vyriausybė sudarė **sąlygas įgyvendinti misijomis grįstas mokslo ir inovacijų programas** ir stiprinti **inovacijų ekosistemas mokslo centruose**. Tai turėtų tapti kokybiškai naujo mokslo ir verslo bendradarbiavimo platforma.

- Lietuvoje 2021 m. pritraukta rekordiškai daug **investicijų** – beveik 1 mlrd. eurų vertės (2021 m. pritraukti 29 investuotojai), kurios sukūrė 4 500 naujų darbo vietų.
- Šalies ekonomikos variklis – lietuviškos kilmės prekių **eksportas** 2021 m. augo net 25 proc. (iki 19,3 mlrd. eurų ir sudarė 61,9 proc. viso Lietuvos eksporto).
- Siekiant stiprinti Lietuvos **ekonominius santykius** visame pasaulyje ir diversifikuoti eksporto rinkas, 2021 m. įsteigtos naujos komercijos atašė pareigybės JAV ir Vokietijoje, o Taivane turėtų atsirasti Lietuvos prekybos atstovybė. Šiuo metu atliekami tolesni ekonominio atstovavimo stiprinimo Japonijoje, Pietų Korėjoje, Singapūre, Prancūzijoje, Lenkijoje, Danijoje ir Italijoje darbai.
- Vadinamuoju darbuotojų relokacijos įstatymų paketu (kurį sudaro Investicijų įstatymo, Užimtumo įstatymo ir Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pataisos) **palengvintos galimybės** investuotojams iš Baltarusijos ir kitų trečiųjų šalių **perkelti verslus** į Lietuvą ir atvykti perkeliama

⁵ Remiantis 2021 m. Europos Komisijos parengtu Europos inovacijų švieslentės vertinimu, plėtodama inovacijų ekosistemą, Lietuva padarė didelę pažangą ir pakilo iki 92 proc.

⁶ Seimas priėmė 2022 m. sausio 11 d.

įmonių darbuotojams bei jų šeimos nariams. Šie pakeitimai jau atvėrė duris į Lietuvą mažiausiai 44 Baltarusijos įmonėms.

- Pradėtas kasmetinis **verslo priežiūros institucijų darbo vertinimas** – jau dabar matoma, kad viešai skelbiami rezultatai paskatino įstaigų pažangą, sumažėjo įmonių išlaidos.

Stipresnė energetikos infrastruktūra:

- Baigus tiesti dujotiekį GIPL, fiziškai sujungtos **Lietuvos ir Lenkijos gamtinių dujų perdavimo sistemos** – taip pasirengta visiškai Baltijos šalių dujų rinkos integracijai į Vakarų Europos dujų rinką: dujotiekis iš Lietuvos jau užpildytas dujomis ir parengtas veikti. Daugiau dujų tiekimo šaltinių suteikia didesnio lankstumo užtikrinant dujų tiekimo saugumą ir patikimumą, galimybes lanksčiau reaguoti į kainų pokyčius pasaulio dujų biržose. Dujotiekis GIPL taip pat atvers daugiau galimybių Klaipėdos suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) terminalui, o ateityje bus pritaikytas žalią vandens perdavimui.
- Baigtos plaukiojančio suskystintų gamtinių dujų laivo-saugyklos (FSRU) įsigijimo konkurso procedūros. Įsigijus **terminalą „Independence“**, bus užtikrinta nenutrūkstama dujų tiekimo alternatyva ir konkurencingumas dujų rinkoje.
- Siekiant užtikrinti nenutrūkstamą energijos srautą, pradėtas statyti galingas **200 MW baterijų parkas** – vienas svarbiausių energetikos projektų nacionaliniam saugumui. Jis padės užtikrinti reikiamą energijos rezervą: įvykus nenumatytam atvejui, elektros energiją Lietuva gautų per vieną sekundę. Be to, ateityje baterijos leis į energetikos sistemą įjungti daugiau atsinaujinančių energijos šaltinių.

Ateities susisiekimas:

- 2021 m. **pertvarkyta kelių finansavimo sistema** – skaidresnė, ilgalaikiu planavimu pagrįsta ir orientuota į savivaldą. Tarp svarbiausių pakeitimų – įvestas trimetis finansavimas, panaikintos „kišenės“, nustatyti vienodi skaidrumo reikalavimai vietinės reikšmės kelių finansavimui.
- Pradėta penkių susisiekimo sektoriaus **valstybės įmonių pertvarka**. Seimas pritarė Lietuvos oro uostų, „Oro navigacijos“, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, Vidaus vandens kelių ir Lietuvos automobilių kelių direkcijų pertvarkymui į akcines bendroves. Tai suteiks joms daugiau lankstumo, o valstybei atvers galimybę diegti pažangesnį valdymą. Taip pat paskirta ir atrinkta 12 naujų valstybės valdomų įmonių valdybos narių ir trys nauji įmonių ir įstaigų vadovai.
- Per 45 dienas iš esmės **rekonstruotas Palangos oro uostas** – visas kilimo ir tūpimo takas, riedėjimo takai, inžineriniai tinklai, apšvietimas, perono aikštelės.
- Pakeistos **Kelių eismo taisyklės**, pagal kurias miestuose numatoma įrengti dviračių gatves, efektyviau organizuoti specialiojo ir viešojo transporto eismą, numatyti atskirus šviesoforo signalus maršrutiniam transportui.
- Su mobiliojo ryšio operatoriais ir susijusiomis institucijomis sutarta dėl strateginių veiksmų penktos kartos judriajam ryšiui (5G) plėtoti visoje Lietuvos teritorijoje – **pasirašytas 5G memorandumas**. 2022 m. 5G ryšys turėtų būti prieinamas bent viename iš didžiųjų Lietuvos miestų. Tai leido paskelbti ir pirmąjį 5G reikalingų dažnių aukcioną.
- Pritarta **telekomunikacijų sektoriaus reguliavimo pertvarkai** – priimtas Elektroninių ryšių įstatymas, kuris numato Ryšių reguliavimo tarnybos pertvarką ir nuo 2022 m. gegužės 1 d. įtvirtina naują valdymo modelį, taip pat įgalina 5G plėtrą ir eSIM technologijos reglamentavimą, o tai savo ruožtu prisideda prie išmaniųjų miestų kūrimo ir spartesnės daiktų interneto plėtos.
- Suplanuotos **strateginių kelių rekonstrukcijos**: dviem metais (iki 2024 m.) paankstinta trasos „Via Baltica“ rekonstrukcija, iki 2025 m. planuojama baigti rekonstruoti Utenos plentą, iki 2026 m. – kelią Kaunas–Prienu. Taip pat 2021 m. buvo išasfaltuota apie 200 km valstybinės reikšmės rajoninių kelių su žvyro danga ir suremontuota 160 km valstybinės reikšmės kelių.
- Vyriausybės iniciatyva JAV astronautikos bendrovės „Space X“ patronuojamoji įmonė „Starlink“ Lietuvoje pradėjo teikti **plačiajuosčio palydovinio interneto paslaugas**.

Žemės ūkis:

- 2021 m. buvo pasiektas politinis susitarimas dėl Bendrosios žemės ūkio politikos reformos, kuri apibrėžė ES paramos žemės ūkiui teikimą 2023–2027 m. Atitinkamai Vyriausybė parengė ir socialiniams partneriams pristatė **Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginį planą**, kuriame daug dėmesio skiriama tvariam ūkininkavimui.
- Siekiant užtikrinti viešojo sektoriaus skaidrumą, atlikti patikrinimai Žemės ūkio ministerijai pavaldžiose valstybės įmonėse, kurių metu ne tik aptikta daugybė sisteminių problemų, bet ir nustatyta, kad dalis minėtų įmonių valstybei nesukuria tinkamos pridėtinės vertės. Todėl rengiamasi **konsoliduoti Žemės ūkio ministerijai pavaldžias įstaigas**: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrą, Valstybės žemės fondą bei Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centrą „GIS-Centras“.
- Padidintos **lietuviškos produkcijos eksporto galimybės**. Pasiektas susitarimas su JAV dėl lietuviškų mėsos produktų eksporto išplėtimo: gautas leidimas eksportuoti šalto rūkymo kiaulienos ir jautienos kumpį, dešras ir dešreles, vytintas dešreles, termiškai apdorotus koldūnus su kiauliena. Lietuvos žemdirbiams į Taivaną leista eksportuoti vartoti skirtus lietuviškus kviečius bei miežius, avižas ir žirnius.
- Priimti sprendimai, kuriais skatinamas **ekologiškų ir pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą pagamintų produktų vartojimas**, palengvintos sąlygos maitinti vaikus pagal kokybės sistemas pagamintais produktais.
- Siekiant užtikrinti šalies **apsirūpinimą maistu krizės atveju**, parengtas Valstybės rezervo įstatymo projektas. Siūloma nustatyti, kad tiekėjams būtų mokama už maisto produktų saugojimą tam tikrą laiką, o produktų būtų įmanoma įsigyti tik atsiradus realiam poreikiui.

2.3.6. Lietuvos žaliasis kursas (šeštoji misija)

Eidama žaliojo kurso keliu, per pirmuosius metus Vyriausybė sudarė sąlygas klimato kaitos valdymui ir žiedinės ekonomikos spurtui, žengė tvirtus žingsnius žalesnės ir tvaresnės aplinkos link, į aplinkosaugos iniciatyvas vis labiau įtraukdama ir gyventojus.

Klimato kaita ir žiedinė ekonomika:

- Parengta **Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė**, nustatanti, kaip iki 2050 m. Lietuvai tapti klimatui neutralia šalimi, t. y. kaip per ateinančius tris dešimtmečius šalies ekonomiką transformuoti į neutralią klimatui ir užtikrinti ūkio bei ekosistemų atsparumą klimato kaitos padariniams.
- Padėtas pagrindas Lietuvos **ekonomikos transformacijai į žiedinę**: priimtas ES reikalavimus perkeliantis reguliavimas, pagal kurį sustiprinta gamintojų atsakomybė tvarkant pakuočių atliekas, įtvirtinti vienkartinio plastiko naudojimo mažinimo principai, nustatyti po atliekų deginimo susidariusių pelenų, šlakų ir padangų atliekų nebelaikymo atliekomis kriterijai, padidintas sąvartyno mokestis (nuo 15 eurų už toną 2021 m. iki 50 eurų už toną 2023 m.), kaip būtina sąlyga sąvartynus paversti istorija ir plėtoti žiedinę ekonomiką.

Supaprastinti statybos ir renovacijos procesai:

- Optimizuotas **pastatų renovacijos** procesas: įsteigtas naujas pastatų renovacijos kompetencijų centras, sudarytos palankios sąlygos greičiau ir tiksliau parengti daugiabučio renovacijos investicijų planą, renovacijai iš organinių medžiagų spartinti skirti papildomi 217,8 mln. eurų iš Europos atsigavimo ir atsparumo didinimo fondo bei 20 mln. eurų savivaldybių pastatams atnaujinti iš naujojo ES Modernizavimo fondo.
- 2021 m. modernizuotas **341 daugiabutis namas** – patalpoms šildyti jie suvartoja **60,5 proc. mažiau šiluminės energijos** nei prieš renovaciją (tai leis sutaupyti apie 94,3 GWh metinės šiluminės energijos).
- Priimti sprendimai, dėl kurių **statybos pabaigimo** procedūros bus skaidresnės, paprastesnės ir ne taip ilgai užtruks, sumažės administracinė našta statytojams. Nustatyta, kad neypatingų statinių statybos pabaigimą organizuos ne Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija, o privatūs statybų ekspertai. Skaitmeniniai projektavimo ir statybos metodai bus privalomi viešajame sektoriuje – tai paspartins statybų sektoriaus skaitmeninimą ir technologinę pažangą.

Žalesnė ir tvaresnė aplinka:

- Pakeista **žaliųjų viešųjų pirkimų** organizavimo tvarka ir pradėtos įgyvendinti kitos žaliųjų pirkimų skatinimo iniciatyvos, siekiant, kad statybos, paslaugos ir produktai, kuriuos perka viešasis sektorius, taptų ekologiškesni. Siekiama, kad nuo 2023 m. visi viešieji pirkimai būtų žalieji.
- Buvo teikiamos 1 000 eurų **kompensacijos už mažiau taršaus ne dyzelinu varomo automobilio įsigijimą**, seną automobilį atidavus kaip netinkamą eksploatuoti: per praėjusius metus sunaikinta beveik 10 tūkst. taršių automobilių (1 proc. viso automobilių parko). Pasinaudojus **kompensacijomis darnaus judumo priemonėms**, įsigyta daugiau kaip 400 metinių viešojo transporto miesto bilietų, daugiau kaip 16 tūkst. elektrinių paspirtukų ir dviračių, 3 tūkst. elektrinių dviračių, 1 473 elektromobiliai.
- Prie aplinkos saugojimo galės **aktyviau prisidėti ir visuomenė**. Patvirtinti įstatymų pakeitimai, kurie suteikia neetatiniams aplinkos apsaugos inspektoriams daugiau teisių, atsirado galimybė patruliuoti savarankiškai ir įgyti įgaliojimus penkeriems metams saugoti gamtą visoje Lietuvoje.

2.3.7. Darni Lietuvos regionų plėtra (septintoji misija)

2021 m. Vyriausybė siekė pradėti įgyvendinti kitokią regioninę politiką – pagrįstą ekonominių ir socialinių skirtumų tarp regionų nuosekliu mažinimu, suteikiant savivaldybėms daugiau galių, perleidžiant joms daugiau šiuo metu centralizuotai atliekamų funkcijų, taip pat darniai regionų plėtrai numatytas priemones derinant su pokyčiais švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, infrastruktūros ir ekonominio aktyvumo srityse.

- Atsižvelgdama į regioninės politikos kompleksiskumą ir horizontalųjį pobūdį, Vyriausybė 2021 m. gegužės 5 d. sudarė **Darnios plėtros koordinavimo komisiją**, kuri bus atsakinga už tarpinstitucinį horizontaliųjų Vyriausybės prioritetų, priemonių ir finansavimo šaltinių koordinavimą, siekiant spręsti įtraukios ir įgalintos savivaldos, socialines, ekonomines ir teritorines problemas, sudaryti ir užtikrinti kokybiškas gyvenimo sąlygas regionuose, didinti regionų investicinį potencialą ir patrauklumą, sudaryti palankias verslo ir užimtumo sąlygas.
- 2021 m. kovo 22 d. buvo **atnaujintas Vyriausybės ir Lietuvos savivaldybių asociacijos susitarimas dėl dvišalio bendradarbiavimo**. Sutarta, kad bus užtikrinama nuolatinė Vyriausybės ir Lietuvos savivaldybių asociacijos dvišalės komisijos veikla ir nustatytos jos užduotys. Atnaujinta Vyriausybės ir savivaldos partnerystė kartu su Darnios plėtros koordinavimo komisija leis operatyviai ir kompleksiskai spręsti teritorijų (savivaldybių, regionų, visos Lietuvos) darnios plėtros iššūkius, užtikrinti laiku priimamus tarpsektorinius sprendimus.
- Priimtos **Regioninės plėtros įstatymo pataisos**, kuriomis pašalinti regioninės politikos reglamentavimo trūkumai (dubliavimasis): patobulintos nacionalinių regioninės politikos įgyvendinimo priemonių taikymo, „funkcinių zonų“ nustatymo, regioninės svarbos projektų pripažinimo, nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo subjektų ir jiems nustatytų įgaliojimų, regiono plėtros tarybos organų veiklos ir finansavimo nuostatos.
- Patvirtinta **Strateginio valdymo metodika**, kurioje išgrynintos plėtros programų, Regionų plėtros programos ir regionų plėtros planų tarpusavio sąsajos, padedančios regionų savarankiškumą suderinti su efektyviu valstybės išteklių panaudojimu regioninės politikos tikslams įgyvendinti.
- Parengtas **Regionų plėtros programos projektas**. Siekiama, kad Regionų plėtros programa apimtų visas sektorinio pobūdžio plėtros programose regioninio planavimo būdu numatomas įgyvendinti pažangos priemones, todėl ji bus tvirtinama 2022 m., kai jau bus patvirtintos visos kitos plėtros programos. Regionų plėtros programa savo ruožtu sudarys pagrindą rengti ir įgyvendinti regionų ir savivaldybių plėtros planus.
- 2021 m. įsteigtos regionų plėtros tarybos, kurios pradėjo rengti **2021–2030 m. regionų plėtros planus**, t. y. atliko konkrečių regionų situacijos analizes, identifiko problemas ir jų priežastis.
- EBPO parengė ataskaitą „**Savivaldybių viešųjų investicijų didinimas Lietuvoje**“ (*Raising Local Public Investment in Lithuania*), kurioje atlikta išsami Lietuvos situacijos analizė ir palyginimas su kitomis ES valstybėmis, analizės pagrindu pateikta 40 rekomendacijų, skirtų regionų / savivaldybių finansų valdymui ir investicijų įgyvendinimui tobulinti. Šių rekomendacijų įgyvendinimo priemonių planui parengti Ministrės Pirmininkės potvarkiu buvo sudaryta darbo grupė, kuri pritarė 37 EBPO pateiktoms rekomendacijoms (likusioms pritarė iš dalies). Parengtam rekomendacijų įgyvendinimo priemonių planui pritarė Vyriausybės ir Lietuvos savivaldybių asociacijos dvišalė komisija, jis pradėtas įgyvendinti.

2.3.8. Atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema (aštuntoji misija)

Siekdama puoselėti teisinę, atvirą, žmogaus teises ir laisves puoselėjančią valstybę, 2021 m. Vyriausybė padidino teisingumo sistemos efektyvumą, notaro ir advokato paslaugų prieinamumą, taip pat patobulino baudžiamąjį, bausmių vykdymo ir probacijos procesus.

Teisėkūra:

- Įvertinus viešųjų konsultacijų pažangą, buvo parengtos **viešųjų konsultacijų planavimo, organizavimo, grįžtamojo ryšio ir komunikacijos svetainėje „E. pilietis“ metodinės priemonės**. Geresnės kokybės viešosios konsultacijos padės į teisėkūros procesą aktyviau įtraukti suinteresuotas šalis ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį.

Teisingumas:

- Didinamas notaro paslaugų prieinamumas – paskelbta 13 konkursų naujoms notarų pareigoms eiti, penki notarai iš jų jau paskirti. **Notarų paslaugos pradėtos teikti nuotoliniu būdu**, nes tai suteikia galimybes gyventojams šias paslaugas gauti greičiau ir patogiau. Nuo 2021 m. liepos 1 d. jau daugiau kaip 400 asmenų pasinaudojo notarų paslaugomis elektroninėje erdvėje.
- Priimtos Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pataisos, kuriomis siekiama patobulinti **neteisminį vartojimo ginčų sprendimą, efektyviau apsaugoti vartotojus** nuo nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse, geriau vykdyti vartotojų apsaugos teisės aktus ir modernizuoti vartotojų apsaugą stiprinant vartotojų teisių apsaugą internete ir skaitmeninių paslaugų rinkoje ir pan.
- Atsižvelgdamas į pasaulinės pandemijos pamokas, Seimas pakeitė Baudžiamojo proceso kodeksą ir taip įtvirtino **nuotolinio baudžiamojo proceso galimybę** naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (vaizdo konferencijas). Taip pat nustatyta tvarka, kuri suteikia galimybę užtikrinti patikimą ir objektyvų proceso dalyvių tapatybės nustatymą, objektyvų įrodymų fiksavimą ir pateikimą, taip pat bylos nagrinėjimo teisme viešumą.
- Seimas priėmė Probacijos įstatymo pataisas – **peržiūrėti probacijos sistemos procesai ir sudarytos sąlygos taikyti priemones**, kurios leis užtikrinti didesnę probacijos sistemos veiksmingumą, efektyvinti nuteistųjų resocializaciją ir taip mažinti pakartotinį nusikalstamumą.
- Parengtos ir Seimui pateiktos Baudžiamojo proceso kodekso ir Administracinių nusižengimų kodekso pataisos, kuriomis siūloma įgyvendinti Konstitucinio Teismo nutarimą ir nustatyti, jog asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, **advokato paslaugos būtų apmokėtos valstybės lėšomis**. Siekdama užtikrinti geresnę išteisintų asmenų padėtį jau dabar ir atlyginti jų patirtas advokato išlaidas nelaukiant atitinkamų teisinio reguliavimo pokyčių, Vyriausybė savo iniciatyva nustatė laikinąją tvarką ir pateikė rekomendacijas dėl tokių išlaidų atlyginimo.

2.3.9. Visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius (devintoji misija)

2021 m. Vyriausybei pavyko atlikti visus parengiamuosius darbus, kurie yra būtini sėkmingam viešojo administravimo sistemos tobulinimui, viešojo sektoriaus institucijų tinklo pertvarkai, atvirų duomenų reformai ir skaitmeninei transformacijai.

- Seimas patvirtino Valstybės tarnybos įstatymo pataisas, numatančias **trumpojo laikotarpio valstybės tarnybos efektyvumo didinimo priemones**, didinančias valstybės tarnautojų motyvaciją ir pasitenkinimą darbu: supaprastinta įstaigų vadovų atrankos ir paskyrimo antrajai kadencijai tvarka, sudarytos galimybės kompetentingus įstaigų vadovus išlaikyti valstybės tarnyboje (pasibaigus kadencijai ar pareigybę panaikinus), atsisakyta reikalavimo gauti leidimą dirbti kitą darbą pagal darbo sutartį. Taip pat **supaprastintas priemokų skyrimas**, atsisakyta apribojimų, susijusių su pareiginės algos koeficientu ir priemokų mokėjimo terminu.

REFORMŲ PROJEKTAS

Pradėtas įgyvendinti reformų projektas „**Valstybės tarnybos pertvarka**“, kurio tikslas – efektyvus, konkurencingas ir patrauklus viešojo administravimo sektorius (įskaitant valstybės tarnybą), turintis pasitikėjimą, pritraukiantis profesionalius darbuotojus ir teikiantis aukščiausios kokybės paslaugas visuomenei. Projekte numatoma suformuoti konkurencingą talentingų viešojo administravimo sektoriaus vadovų korpusą, įsteigti Viešojo valdymo agentūrą, supaprastinti valstybės tarnybos teisinių santykių reguliavimą, priartinant jį prie Darbo kodekso nuostatų, patobulinti biudžetinės įstaigos teisinį statusą ir valdyseną.

2021 m. atlikta **žmogiškųjų išteklių valdymo, įskaitant darbo užmokestį, viešojo administravimo sektoriuje atotrūkio analizė**, kurioje pateikti pasiūlymai dėl žmogiškųjų išteklių valdymo įrankių tobulinimo, užtikrinant viešojo administravimo patrauklumo didinimą. Šių pasiūlymų pagrindu parengtos **viešojo administravimo tobulinimo kryptys**.

- 2021 m. parengta studija, kurios pagrindu šiuo metu rengiami siūlymai dėl **viešojo sektoriaus institucijų tinklo tobulinimo**, įskaitant administracinės gebos stiprinimą per viešąją politiką įgyvendinančias institucijas. Šiais pasiūlymais siekiama atskirti sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo mechanizmus, panaikinti funkcijų dubliavimą, sujungti dalį institucijų ir pan.
- 2021 m. atlikta ministerijų ir jų valdymo srities įstaigų bei savivaldos lygmeniu veikiančių viešojo sektoriaus įstaigų **viešųjų ir administracinių paslaugų** kokybei vertinti naudojamų sistemų (standartų) analizė (esamos situacijos vertinimas).
- Pradėta **valstybės atvirų duomenų valdysenos reforma**: priimtos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo pataisos, kuriomis perkeltos Atvirųjų duomenų direktyvos nuostatos ir įtvirtintas duomenų atvėrimo modelis – institucijos įpareigtos atverti duomenis pagal duomenų naudotojų poreikį naudojantis Valstybės duomenų valdysenos informacine sistema. Tokiu būdu sudaryta daugiau galimybių verslui, mokslininkams ir visuomenei prisidėti prie ekonomikos plėtojimo, darbo vietų kūrimo, o viešasis sektorius tampa atviresnis inovacijoms. Tikimasi, kad vis labiau įsibėgėjantis duomenų atvėrimas paskatins naujų produktų ir paslaugų kūrimą. 2021 m. atverti 1 332 duomenų rinkiniai (2020 m. – 861 rinkinys).⁷
- Vyriausybės kanceliarijos sudėtyje įsteigtas **atvirų duomenų ir skaitmeninės transformacijos kompetencijų centras**, teikiantis pagalbą Vyriausybei įgyvendinant duomenų atvėrimo ir pakartotinio panaudojimo politiką, formuojant duomenų valdysenos praktiką, padedantis

⁷ Europos duomenų portalo kasmetiniame tyrime 2021 m. Lietuva pagal atvirų duomenų portalo sritį atsidūrė pirmajame dešimtuose, o bendrai užėmė 14 vietą, kaip ir 2020 m. Europos Komisija Lietuvai skyrė 51,8 (ES vidurkis yra 50,7 balo). Lietuva aplenkė Latviją, Lenkiją, Prancūziją, Italiją, Portugaliją ir kitas šalis, bet atsiliko nuo Estijos. Europos Komisijos vertinimu, Lietuva padarė pažangą daugelyje vertintų sričių – aukštą ketvirtąją poziciją Lietuva užima pagal skaitmenines paslaugas verslui (96 balai, ES vidurkis – 84 balai). ES vidurkį Lietuva gerokai viršija pagal atvires duomenis (86 balai, ES – 78) ir e. valdžios naudotojų skaičių.

institucijoms pereiti prie duomenimis grįstų sprendimų ir dalyvaujantis naujų elektroninių paslaugų kūrimo ir esamų elektroninių paslaugų tobulinimo projektų atrankoje, vertinime ir įgyvendinime.

- Pradėtas įgyvendinti **naujas valstybės IT paslaugų centralizavimo etapas**, kuriame siekiama paskirtojo valstybės IT paslaugų teikėjo funkcijas išplėsti taip, kad jos apimtų bendro naudojimo taikomųjų programų peržiūrą, bendrojo naudojimo IT sprendimų vystymą ir IT infrastruktūros konsolidavimo spartinimą.
- 2021 m. **Elektroninės valdžios vartų portalas** aplankytas 155 mln. kartų (2020 m. – 70 mln. kartų). Padidėjęs portalo lankomumas rodo augantį elektroninių paslaugų naudojimą.

2.3.10. Atsakinga finansų politika (dešimtoji misija)

2021 m. Vyriausybė šioje srityje inicijavo keletą svarbių įstatymų pakeitimus, parengė ir patvirtino (suderino) investicijų reformoms planą „Naujos kartos Lietuva“ ir dešimt nacionalinių plėtros programų.

- Praėjusiais metais vos per keturis mėnesius nuo naujos Vyriausybės darbo pradžios buvo parengtas ir su Europos Komisija suderėtas investicijų reformoms planas „**Naujos kartos Lietuva**“, kurio **vertė** – 2,225 mlrd. eurų. Praėjusiais metais gautas pirmasis avansinis mokėjimas – 13 proc. numatyto finansavimo, arba 289 mln. eurų. Prognozuojama, kad kiekvienas plano „Naujos kartos Lietuva“ euras atneš beveik dvigubą realaus BVP grąžą.
- Priimtos **Strateginio valdymo įstatymo** ir susijusių įstatymų pataisos, skirtos per pirmuosius naujosios strateginio valdymo sistemos veikimo metus pastebėtiems reglamentavimo trūkumams (teisiniams ir techniniams netikslumams) patikslinti ir pataisyti, taip pat valstybės strategijoms kaip vizijų tipo ilgalaikės valstybės raidos dokumentams išskirti (nekeičiant įstatyme apibrėžtų valstybės strategijų skaičiaus – trijų), strateginio valdymo sistemos principams papildyti ateities vertinimo ir nediskriminavimo principais.
- Vyriausybė patvirtino **Strateginio valdymo metodiką**, kuri pakloja efektyvaus valstybės finansinių išteklių valdymo siekiant užsibrėžtų valstybės tikslų pagrindus. Metodikoje detalizuotos planavimo dokumentų rengimo taisyklės, laikantis bendro principo, kad kiekviena planuojama investicija turi būti pagrįsta, o lėšos skiriamos tik didžiausią naudą sukursiančioms veikloms.
- Siekiant įgyvendinti 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plane nustatytus strateginius tikslus ir uždavinius, buvo parengta ir patvirtinta **10** pagrindą ilgalaikėms investicijoms suteikiančių **nacionalinių plėtros programų** (iš numatytų 27).
- **Skolindamasi** valstybės vardu ir valdydama skolinantis valstybės vardu prisiimtus įsipareigojimus, Vyriausybė užtikrino Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytą valstybės išlaidų finansavimą ir prisiimtų skolinių įsipareigojimų vykdymą skolintomis lėšomis kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina rizika vidutiniu laikotarpiu. 2021 m. skolos valstybės vardu valdymo išlaidos sudarė 346,5 mln. eurų ir, palyginti su 2020 m., sumažėjo 18 proc., arba 76 mln. eurų. Skolinių įsipareigojimų, prisiimtų 2021 m., vidutinė svartinė palūkanų norma siekė tik 0,1 proc.
- 2021 m. Lietuvos investuotojams pirmą kartą pasiūlyta vietos rinkoje aukciono būdu įsigyti užsienio kapitalo rinkose išplatintas **euroobligacijų emisijas**. Užsienyje išleistų euroobligacijų aukcionas vidaus rinkoje yra vienas iš žingsnių, siekiant sumažinti šalies skolinimosi kaštus ir padidinti šalies kapitalo rinkos efektyvumą.
- Patvirtintas **šešėlinę ekonomiką ir PVM atotrūkį mažinantis planas**, kurio tikslas – iki 2030 m. PVM atotrūkį sumažinti iki ES vidurkio – 10 procentų. Preliminariais skaičiavimais, laikotarpio pabaigoje (2030 m.) perskirstymas per biudžetą galėtų būti didesnis apie 760 mln. eurų, arba 1 procentiniu punktu BVP. Plane numatytais priemonėmis siekiama sukurti tobulesnį suskaitmenintą duomenų rinkimo ir analizės tinklą, skatinti savanorišką mokesčių mokėjimą, užtikrinti taiklesnį mokesčių administravimą, tobulinti pažeidimų prevenciją (ypač rizikinguose sektoriuose) ir ugdyti visuomenės sąmoningumą⁸.
- Parengtas ir priimtas **2022–2024 m. akcizų tarifų didinimo planas**, kuriuo siekiama mokestinėmis priemonėmis mažinti alkoholinių gėrimų, tabako produktų ir jų alternatyvų prieinamumą ir vartojimą, ypač tarp jaunų asmenų, ir prisidėti prie visuomenės sveikatos politikos tikslų įgyvendinimo. Planuojama, kad per visą trejų metų laikotarpį biudžetas turėtų pasipildyti daugiau nei 104 mln. eurų.
- 2021 m. priimtos **Loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo pataisos**, kuriomis padidintas lošimų sektoriaus skaidrumas ir nustatytas teisingesnis pajamų apmokestinimas – atsisakyta šiuo metu galiojančio fiksuoto dydžio loterijų ir lošimų mokesčio. Taip pereita prie procentinio lošimo

⁸ 2021 m. gruodžio 2 d. Europos Komisijos paskelbtoje PVM atotrūkio vertinimo ataskaitoje Lietuva minima tarp šalių, kuriuose atotrūkis sumažėjo labiausiai: nuo 24,4 proc. (2018 m.) iki 21,4 proc. (2019 m.).

organizatorių gaunamų grynujų pajamų apmokestinimo: didesnės apyvartos mėnesiais verslas mokės daugiau, mažesnės – mažiau.

- Siekiant užtikrinti didesnę skaidrumą ir mažinti administracinę naštą, iš esmės atnaujintas **Buhalterinės apskaitos įstatymas** – pakeistas ne tik jo pavadinimas („Finansinės apskaitos įstatymas“), bet ir pirmą kartą nuo 1993 m. patobulintas skaitmenizuotas dokumentų teikimas, suteikta daugiau laisvės specialistams organizuoti apskaitą ir pasirinkti reikiamas vidaus kontrolės priemones, palengvinant verslo administravimą.
- Įgyvendindama Nemokumo direktyvos nuostatas, Vyriausybė sukūrė **Ankstyvojo perspėjimo sistemą**, kurios tikslas – padėti išlaikyti gyvybingumą ir išsaugoti sukurtas darbo vietas. Ankstyvojo perspėjimo sistema gali naudotis finansinių sunkumų patiriantys ūkio subjektai, siekiantys išvengti nemokumo ir užtikrinti turimo verslo gyvybingumą. Nuo šios sistemos pradžios 2021 m. liepą iki metų pabaigos užsiregistravo ir sistema pasinaudojo 22 ūkio subjektai, kuriems išsiųsti informaciniai pranešimai su rekomendacijomis apie pagalbą verslui ir bankroto procesą.

2.3.11. Stipri ir saugi Lietuva (vienuoliktoji misija)

Vyriausybė 2021 m. plėtojo Lietuvos gynybinius pajėgumus, stiprino kibernetinį saugumą, sprendė su neteisėta migracija ir Baltarusijos atominės elektrinės keliamomis grėsmėmis susijusius viešojo saugumo iššūkius. Įvyko persilaužimas šalies energetinės nepriklausomybės klausimais – sėkmingai sinchroniniu režimu išbandytas Lietuvos ir Lenkijos elektros sistemų jungties „LitPol Link“ veikimas avarinės pagalbos atveju.

Šalies gynyba:

- Į kariuomenės pajėgumus integruotos vidutinio nuotolio priešlėktuvinės raketos NASAMS ir savaeigės artilerijos haubicos žymiai padidino **Lietuvos karines galimybes**. Reikšmingai padidintos valstybės biudžeto lėšos gynybai leis tęsti pagrindinius kariuomenei svarbius projektus, atitinkančius XXI a. geopolitinę situaciją ir esamas potencialias grėsmes.
- Vykdamas infrastruktūros projektus, bendradarbiauta su užsienio valstybėmis. Su **Vokietija** sutarta dėl investicijų į karinę infrastruktūrą priešakiniam NATO batalionui. **JAV** batalionui pastatyta ir atidaryta karinė stovykla „Herkus“ (Pabradėje).
- Neeilinė „**Kabulo vienuoliktuko**“ įvykdyta operacija Afganistane (evakuotas 181 Lietuvai talkinusių afganistaniečių šeimų narys) – tai skirtingų institucijų gebėjimą sėkmingai atlikti bendras užduotis ekstremaliomis sąlygomis įrodantis pavyzdys.
- Reaguojant į šiuolaikinius saugumo iššūkius, ketvirtadaliu **padidintas Nacionalinio kibernetinio saugumo centro personalas**, skirti papildomi ištekliai kibernetinių incidentų prevencijai, įsteigtas Nacionalinis kibernetinio saugumo kompetencijų centras.
- Įsteigtas **Regioninis kibernetinės gynybos centras**, kurio pagrindinis tikslas – stiprinti atsparumą kibernetinėms grėsmėms – kartu su tarptautiniais partneriais rengti ir mokyti ekspertus, plėtoti naujas technologijas ir užtikrinti rizikų ir grėsmių stebėjimą.
- Siekiant užtikrinti kritinės infrastruktūros atsparumą, parengti norminių aktų pakeitimai, kuriuose nustatyta, jog kritinėje infrastruktūroje (įskaitant 5G) būtų naudojama **tik patikimų gamintojų** įranga.
- Siekiant didinti visuomenės atsparumą ir stiprinti piliečių valią ir gebėjimus priešintis, parengtas **Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“** projektas⁹, o siekiant vykdyti koordinuotą ir kryptingą kovos su dezinformacija politiką – parengtas **nacionalinis kovos su dezinformacija veiksmų plano** projektas, kuris šiuo metu tikslinimas atsižvelgiant į metų pabaigoje patvirtintą Nacionalinio saugumo strategiją ir naujas pamokas atremiant Baltarusijos sukeltą hibridinę ataką.

Viešasis saugumas:

- Priimtas Fizinio barjero Lietuvos Respublikos teritorijoje prie ES išorės sienos su Baltarusijos Respublika įrengimo įstatymas, kuris **sudarė teises, finansines ir organizacines sąlygas operatyviai įrengti fizinį barjerą** prie ES išorės sienos su Baltarusijos Respublika. Fizinis barjeras turi strateginę reikšmę – mažina trečiųjų valstybių organizuojamo masinio asmenų iš trečiųjų šalių antplūdžio grėsmę, o diegiamos sienos stebėjimo sistemos užtikrina patikimesnę valstybės sienos apsaugą¹⁰.
- Parengtas Valstybės institucijų ir savivaldybių pasirengimo galimai radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos atominėje elektrinėje priemonių planas, **pradėtos rengti kompleksinės nacionalinio lygio pratybos**, kuriose vertinamas institucijų ir įstaigų pasirengimas, toliau modernizuojama gyventojų perspėjimo ir informavimo apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją sistema, plečiama ir tobulinama infrastruktūra, skirta foninei spinduliuotei stebėti ir apie ją perspėti (galimai branduolinei ar radiologinei avarijai Baltarusijos atominėje elektrinėje pasirengti 2022 m. valstybės biudžete numatyta 90 mln. eurų).

⁹ Seimui pateiktas 2022 m. sausio 26 d.

¹⁰ Daugiau informacijos apie neteisėtos migracijos valdymą pateikta šios ataskaitos 2.2 skyriuje „Migrantų krizė ir jos valdymas“.

- 2021 m. sukurtas **nacionalinio lygmens integruoto krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo centro** steigimo modelis, parengtas šio centro steigimo veiksmų planas ir pradėti rengti centrui steigti ir įgalinti būtinų teisės aktų pakeitimai. Centras sujungs šiuo metu atskirus grėsmių stebėjimo, vertinimo, perspėjimo apie grėsmes, pasirengimo grėsmėms ir ekstremaliųjų situacijų valdymo mechanizmus.
- Pradėta **vidaus reikalų sistemos pertvarka**: panaikintos penkios Vidaus reikalų ministerijai pavaldžios įstaigos.

Energetinis saugumas:

- Baigti Lietuvos ir Lenkijos **elektros sistemų jungties „LitPol Link“ išplėtimo darbai**, su Lenkijos operatoriumi sudarytas susitarimas dėl avarinės pagalbos ir dažnio valdymo per šią jungtį. Sėkmingai atliktas avarinės pagalbos naudojant „LitPol Link“ jungtį bandymas sinchroniniu režimu. Tai – dar viena Baltijos šalių elektros sistemų saugumo garantija ir geopolitinis lūžio taškas, rengiantis galutiniam Lietuvos elektros energijos sistemos prisijungimui prie kontinentinės Europos elektros sistemos (KET) tinklų 2025 m. (nuo šios datos dažnis bus valdomas nebe Rusijoje, o Lietuvoje per „LitPol Link“ jungtį).
- Įgyvendintas vienas svarbiausių koalicinės sutarties punktų – **Astravo atominės elektrinės blokada**. Nuo 2021 m. Baltijos šalių rinkose nėra prekiaujama nesaugia Astravo atominės elektrinės gaminama elektra.

2.3.12. Stiprėjanti Lietuvos įtaka (dvyliktoji misija)

2021 m. Vyriausybė vykdė vertybiškai pagrįstą, pagarbą demokratijai akcentuojančią, žmogaus teises ir laisvę ginančią užsienio politiką, kuri sulaukė didelio palaikymo Vašingtone, Briuselyje, Paryžiuje, Berlyne, Varšuvoje ir kitur.

- Vyriausybės diplomatinėmis pastangomis **ES lygiu pripažinta**, kad A. Lukašenkos organizuoti neteisėtos migracijos srautai – hibridinė ataka. Lietuvai suteikta institucinė ir finansinė parama (37 mln. eurų sienų apsaugai) ir politinis palaikymas, o Baltarusijos režimui – naujų griežtų sankcijų dozė (sankcijos skirtos daugiau kaip 180 asmenų ir 27 įmonėms).
- Priimti sprendimai **dėl vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo steigimo** (patvirtinti nuostatai ir fondo tarybos institucinė sudėtis). Fondo steigimas sudarys sąlygas Lietuvai įgyvendinti tarptautinį įsipareigojimą, kad oficiali parama vystymuisi iki 2030 m. būtų ne mažesnė kaip 0,33 proc. bendrojo nacionalinio produkto, taip pat sukurti lankstesnę vystomajam bendradarbiavimui plėtoti skirtų lėšų skyrimo ir administravimo sistemą.
- Daug dėmesio skirta ES Rytų partnerystės politikai, stiprinamos vystomojo bendradarbiavimo priemonės. 2021 m. liepą Vilniuje įvyko **ketvirtoji Ukrainos reformų konferencija**, kurioje kartu su Ukraina ir jos tarptautiniais partneriais aptarti šalies reformų laimėjimai ir iššūkiai, patvirtinta tarptautinės bendruomenės parama Ukrainos suverenitetui ir teritoriniam vientisumui bei reformų procesui.
- 2021 m. augo Lietuvos ekonomika ir eksportas, o prie to prisidėjo ir Lietuvos **ekonominė diplomatija**. Stiprinant Lietuvos užsienio politikos kryptį į Pietryčių Aziją, atrastos naujos rinkos – atidaryta Lietuvos ambasada Pietų Korėjoje, apsispręsta dėl būsimos ambasados Singapūre, užmegzti ryšiai su Taivanu.
- Kultūrinės diplomatijos srityje daugiausia dėmesio skirta **istorinei atminčiai**. Vykdyti viešosios diplomatijos projektai istorinės atminties tema, ieškota Lietuvos diplomatinio paveldo užsienio valstybėse, jis gražintas į Lietuvą. Pastaraisiais metais iš užsienio į Lietuvą buvo parvežta didžioji dalis tarpukario ir egzilinės Lietuvos diplomatinės tarybos archyvinio palikimo – Lietuvos diplomatinė ir konsulinė įstaigų Londone, Vašingtone, Niujorke, San Paule, Toronte, Čikagoje, Ciuriche, taip pat Lietuvos diplomatijos vado Stasio Lozoraičio veiklos dokumentai.
- Pradėta ambicinga **diplomatinių tarnybos pertvarka**. Parengtos ir Seimui pateiktos Diplomatinės tarnybos įstatymo pataisos, kuriomis siekiama sukurti efektyvią, veiksmingą, gebančią laiku reaguoti į aplinkos pokyčius, konkurencingą ir karjerai patrauklią diplomatinę tarnybą. Pataisas numatoma pradėti įgyvendinti 2022 m., iš karto, kai tik jas patvirtins Seimas.
- Lietuva pirmą kartą išrinkta į Jungtinių Tautų **Žmogaus teisių tarybą** 2022–2024 m. laikotarpiui. **Lietuvos prioritetai** narystės Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje laikotarpiu – išskirtinis dėmesys vaikų ir neįgaliųjų teisių apsaugai, žmogaus teisių gynėjų saugumui bei žmogaus teisėms konfliktų zonose ir reagavimas laiku į žmogaus teisių pažeidimus.
- 2021 m. lapkričio 17 d. Lietuva išrinkta **Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) Vykdomosios tarybos nare** 2021–2025 metų laikotarpiui. Narystės UNESCO 30-metį mininti Lietuva, išrinkta į UNESCO Vykdomąją tarybą, didžiausią dėmesį skirs aukštos kokybės švietimui, mokslo, skaitmeninių technologijų ir inovacijų plėtrai, žiniasklaidos laisvės ir informacinio raštingumo stiprinimui.

III. 2022 METŲ VEIKLOS PRIORITETAI

Aštuonioliktosios Vyriausybės programos ir jos nuostatų įgyvendinimo plano sėkmei Seimo 2022 m. pavasario ir rudens sesijos bus lemiamos. Vyriausybė pateikė arba dar pateiks Seimui svarstyti ir su Vyriausybės kadencijos reformomis siejamus įstatymų paketus, visų pirma viešojo administravimo pertvarką ir efektyvinimą siūlančias Valstybės tarnybos ir lydimųjų įstatymų pataisas, taip pat Seimo jau svarstomą sveikatos priežiūros įstaigų tinklo pertvarką numatanti įstatymų paketą. Vyriausybės 2022 m. planuose ir pasiūlymuose yra gausu ir kitų svarbių įstatymų projektų iš Vyriausybės programos ir ministrų strateginės darbotvarkės. Minėtina žemės valdymo reforma ir savivaldybių finansinio savarankiškumo stiprinimas, daugiau kaip dešimtmetį niekaip neįvykęs vandentvarkos įmonių pertvarkymas (stambinimas), saugomų teritorijų reforma, centrinio šilumos tiekimo dekarbonizacija ir ilgalaikis centrinio šilumos tiekimo planavimas, baudžiamosios politikos ir bausmių vykdymo sistemos reforma, patrauklios imigracijos sistemos sukūrimas, ypač aukštos profesinės kvalifikacijos specialistams, Užimtumo tarnybos taikomų darbo rinkos priemonių efektyvinimas siekiant sparčiau sugrąžinti bedarbius į darbo rinką, naujas mokymosi visą gyvenimą modelis, bazinio studijų finansavimo pokyčiai, trumposios studijos, priėmimo į aukštąsias mokyklas centralizacija ir tyrėjo karjeros patrauklumo didinimas, profesinio mokymo finansavimo sistemos pertvarka, Diplomatinės tarnybos įstatymo ir Viešųjų pirkimų įstatymo pataisos, reglamentavimo konsolidacija į naują skėtinį Ūkio subjektų veiklos priežiūros ir licencijavimo pagrindų įstatymo projektą. Skaitmeninei transformacijai ir duomenų atvėrimui svarbūs Oficialiosios statistikos įstatymo ir Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimai.

Toliau yra pateikiami artimiausio laikotarpio (2022 m.) Vyriausybės veiklos prioritetai, kaip tai padaryti įpareigoja Seimo statuto 207 straipsnis. Kaip ir kitose šios ataskaitos dalyse, pateikiant informaciją laikomasi Vyriausybės programos ir jos nuostatų įgyvendinimo plano struktūros (pagal misijas).

I misija (prioritetas) – vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms

- **Reformų projektas „Tūkstantmečio mokyklos“:** atrinktose savivaldybėse pradėti įgyvendinti pirmąjį bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos etapą pagal bendruosius planus, kuriuos savivaldybės turėtų parengti pagal naujai patvirtintas tinklo kūrimo taisykles.
- **Reformų projektas „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“:** toliau diegti naujausias edukacines technologijas, sustiprinti visų švietimo įstaigų darbuotojų skaitmenines kompetencijas.
- Priimti sprendimus dėl pedagogų motyvavimo ir paramos sistemos tobulinimo, užtikrinti pagalbos mokyklų vadovams paramos priemonių įgyvendinimą, teikiant konsultacijas, plėtojant mentorystės sistemą, karjeros planavimą.
- Parengti vieno langelio principu veikiančios mokymosi visą gyvenimą sistemos modelį (apimančią valdysenos, prioritetinių grupių ir programų nustatymo principus, kokybės užtikrinimo, finansavimo sistemos elementus) ir įtvirtinti jo teisinį reglamentavimą Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme.
- Patvirtinti socialinės dimensijos modelį, sudarantį sąlygas žemesnio socialinio statuso šeimose augantiems vaikams studijuoti konkurencingose studijų programose. Patvirtinti reikalingus įstatymo pakeitimus Seime, parengti ir patvirtinti socialinės dimensijos planą.
- Patvirtinti aukšto meistriškumo sportininkų rengimo modelį, įkurti ir įveiklinti sporto politiką įgyvendinančią biudžetinę įmonę – Lietuvos sporto agentūrą, kurios vienas padalinių būtų Kompetencijų centras, teiksiantis metodinę pagalbą sporto šakų federacijoms.

II misija (prioritetas) – asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra

- Kultūrinę edukaciją įtraukti į formalųjį ir neformalųjį ugdymą bei mokymąsi visą gyvenimą: sukurti kultūrinės edukacijos informacinę sistemą ir kultūros edukatorių tinklą, plėsti kultūros paso paslaugų turinį ir sklaidos formas, gerinti jų kokybę.

- Priimti Tautinių mažumų įstatymą, kuriame būtų reglamentuotos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisės ir pareigos, įtvirtinti valstybės įsipareigojimai puoselėti tautinių mažumų papročius ir išsaugoti kalbinę bei tautinę tapatybę.
- Plėtoti kultūros ir kūrybines industrijas, atnaujinti tikslines tarptautiškumo skatinimo programas, kurios itin aktualios po COVID-19 pandemijos.
- Didinti visuomenės ir verslo įsitraukimą į kultūros mecenatystę, tobulinti esamą reglamentavimą, gerinti netiesioginės valstybės paramos kultūrai mechanizmą.
- Optimizuoti ir efektyvinti kultūros paveldo valdyseną.
- Parengti ir priimti Muziejų įstatymo pataisas, siekiant apibrėžti šiuolaikinės visuomenės poreikius atitinkančią muziejų misiją ir funkcijas, taip pat inicijuoti diskusijas dėl tarptautinius standartus atitinkančios muziejų saugyklų infrastruktūros sukūrimo ir (arba) pritaikymo.
- Skatinti aukštos meninės vertės nacionalinio ir tarptautinio lygmens kultūros paslaugų prieinamumą – didinti muziejų kolekcijų ir scenos menų mobilumą Lietuvos regionuose, sukurti nemokamo keitimosi knygomis ir kitais dokumentais tarp šalies bibliotekų kompensavimo mechanizmą.

III misija (prioritetas) – socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas

- Įvertinti savivaldybių vykdomą migrantų integraciją ir sukurti efektyvią, tarpinstituciniu bendradarbiavimu paremtą integracijos sistemą savivaldos lygmeniu.
- Sukurti vieno langelio principu veikiančią pagalbos neįgaliems vaikams ir šeimoms, auginančioms neįgalius vaikus, mechanizmą (atvejo vadyba, kompleksinės paslaugos ir pagalba).
- Užtikrinti spartesnę žmonių su negalia integraciją į atvirą darbo rinką, atsisakant segreguoto negalią turinčių asmenų įdarbinimo socialinėse įmonėse.
- Sukurti pastatų prieinamumo asmenims su negalia vertinimo sistemą ir užtikrinti, kad būtų parengti asmenų su negalia poreikiams nepritaikytų pastatų pritaikymo veiksmų planai.
- Numatyti neperleidžiamas vaiko priežiūros atostogas ir lanksčias darbo galimybes tėvams, esantiems vaiko priežiūros atostogose.
- Parengti žmonių su negalia globos deinstitutionalizacijos visuose šalies regionuose ir savivaldybėse žemėlapius, skatinant tvarią ir žmogaus teisėmis grįstą bendruomeninių paslaugų plėtrą.

IV misija (prioritetas) – ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas

- Siekiant gerinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą, priimti teisės aktus, reikalingus Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos (LNSS) tinklo pertvarkai ir greitosios medicinos pagalbos reorganizavimui.
- **Reformų projektas „Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio sukūrimas“:** parengti ilgalaikės priežiūros įstatymą, įtvirtinantį pasiūlymus dėl ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo modelio įgyvendinimo Lietuvoje, parengti ilgalaikės priežiūros specialistų mokymo, perkvalifikavimo ir kvalifikacijos tobulinimo veiksmų planą.
- Įgyvendinti visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų pertvarką: siekiant užtikrinti šiuolaikiškų ir integruotų visuomenės sveikatos paslaugų teikimą, priimti teisės aktus, kurie sudarytų sąlygas optimizuoti nacionalinių visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų tinklą ir peržiūrėti savivaldybėms deleguotų visuomenės sveikatos funkcijų atlikimą.
- Patvirtinti ir pradėti įgyvendinti sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo ir infrastruktūros pritaikymo ekstremaliosioms situacijoms veiksmų planą.

V misija (prioritetas) – aukštos pridėtinės vertės ekonomika

Inovacijų ekosistemos plėtra:

- **Reformų projektas „Veržli inovacijų ekosistema“:** iki 2022 m. balandžio įsteigti ir įveikinti inovacijų agentūrą, konsoliduojant inovacinės veiklos skatinimo funkcijas; patvirtinti sumanios

specializacijos prioritetus; pradėti įgyvendinti tris misijomis grįstas mokslo ir inovacijų programas, skatinančias tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.

- Plėsti doktorantūros vietas ir podoktorantūros stažuotes, finansuoti studentų mokslinę veiklą, pradėti įgyvendinti Lietuvos dalyvavimo ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programoje „Europos horizontas“ akceleravimo priemones.
- Parengti startuolių ekosistemos plėtros koncepciją ir sukurti bendrą nuoseklią verslo akceleravimo sistemą, optimizuojant įgyvendinamas viešąsias akceleravimo iniciatyvas ir pritraukiant tarptautinį akceleratorių.
- Atnaujinti paskatų verslui investuoti į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą sistemą, taip pat parengti priemones, kurios galėtų realiai paskatinti produktų ir paslaugų kūrėjus rūpintis intelektinės nuosavybės apsauga.

Investicijų ir eksporto skatinimas:

- Parengti ir patvirtinti teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. planą, parengti laisvųjų ekonominių zonų ir pramonės parkų teisinio reguliavimo projektus.
- Parengti ir priimti Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, siekiant nustatyti mažesnio įstatinio kapitalo ribą ir palengvinti galimybes pradėti naują verslą.
- Parengti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ir kitų susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektus, siekiant pritraukti į Lietuvą aukštos profesinės kvalifikacijos specialistų, doktorantų ir studentų iš užsienio, sukurti jiems patrauklią imigracijos sistemą.

Užimtumas:

- Siekiant užtikrinti spartesnį bedarbių sugrąžinimą į darbo rinką ir labiau padėti darbo rinkai besirengiantiems asmenims ir ilgalaikiams bedarbiams, tobulinti užimtumo rėmimo sistemą ir plėsti paslaugas norintiems integruotis į darbo rinką asmenims.
- Numatyti finansines paskatas pritraukti aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų specialistus iš ES ir trečiųjų šalių.

Energetikos infrastruktūra:

- Užtikrinti specialiųjų atsargų saugojimą, parengiant ir patvirtinant Naftos produktų ir naftos valstybės atsargų įstatymo pataisas.
- Atlikti elektros energijos pajėgumų užtikrinimo modelio analizę ir parengti teisės aktų pakeitimo projektus, užtikrinsiančius Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimą veikimą.
- Sumažinti vartotojams tenkančius Klaipėdos suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) terminalo išlaikymo kaštus (įgyvendinti SGD terminalo paslaugų tarifacijos kainodaros modelio pakeitimus) ir parengti Suskystintųjų gamtinių dujų terminalo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, susijusį su SGD terminalo būtinąjį kiekį nustatymo procedūros ir paskirtojo tiekėjo veiklos sąnaudų kompensavimo modelio pakeitimais.

Susisiekimas:

- Sukurti *Sandbox* režimą (įskaitant finansavimą) inovatyviems susisiekimo technologiniams sprendimams testuoti ir pritaikyti praktiškai, organizuoti inovatyvių idėjų konkursą kviečiant dalyvauti verslo ir mokslo atstovus.
- Įsteigti infrastruktūros plėtros fondą tvariam susisiekimo infrastruktūros finansavimui užtikrinti.
- Tęsti europinės geležinkelio vėžės „Rail Baltica“ projekto, kelių transporto jungties „Via Baltica“, kelių „Vilnius–Utena“ ir „Kaunas–Prienai–Alytus“ plėtros projektų įgyvendinimą, gerinti Lietuvos pasiekiamumą oro transportu.
- Finansuoti ekologiško viešojo transporto plėtrą ir darnaus judumo priemonių įgyvendinimą savivaldybėse.

Žemės ūkis:

- Pabaigti derybas dėl Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano ir Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2021–2027 metų programos. Šių dokumentų pagrindu bus tvirtinamas ES paramos paskirstymas žemės ir maisto ūkio, kaimo plėtros ir žuvininkystės sektoriams.
- Sukurti trumpųjų maisto tiekimo grandinių klasterį, siekiant gamintojus priartinti prie vartotojų, paskatinti vietinių, ekologiškų, smulkiųjų ir vidutinių ūkių pagamintą produkciją, taip pat diegti technologines priemones.
- Parengti ir patvirtinti teisės aktus, nustatančius tvarios gamybos žemės ir maisto ūkio bei žuvininkystės sektoriuje kriterijus, siekiant įtvirtinti tvarų ūkininkavimą kaip prioritetinę kryptį.
- Parengti Sumaniųjų kaimų plėtros koncepciją, siekiant paskatinti sumanią ir darnią vietos plėtrą, didinti kaimo patrauklumą, paremti bandomuosius sumaniuosius kaimus.

VI misija (prioritetas) – Lietuvos žalioji kursas

- Parengti Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos (siekiant įtraukti visas susijusias institucijas ir koordinuoti žiedinės ekonomikos įgyvendinimą ir plėtrą šalyje) iki 2035 m. veiksmų planą.
- Užtikrinti, kad skirstant ES fondų ir kitas viešas lėšas pirmiausia būtų finansuojamos politikos priemonės, turinčios didžiausią šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimo poveikį, tenkantį vienam investuotam eurui.
- Parengti nacionalinį susitarimą dėl miškų apsaugos ir naudojimo, kurio pagrindu būtų rengiamos ir įgyvendinamos teisinės, ekonominės ir institucinės miškų politikos priemonės (įskaitant Miškų įstatymo pataisus).
- Reikšmingai išplėsti žaliųjų pirkimų taikymo apimtį, siekiant, kad nuo 2023 m. valstybinės įstaigos prekes, darbus ir paslaugas įsigytų tik žaliųjų pirkimų būdu.
- Sudaryti teisines sąlygas vandentvarkos įmonių pertvarkymui (stambinimui), siekiant užtikrinti kokybiškas ir prieinamas viešąsias geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.
- Peržiūrėti Aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių institucijų, prisidedančių prie gamtinio kapitalo apsaugos ir tvaraus naudojimo politikos įgyvendinimo, funkcijas ir parengti sprendimus dėl reikiamos institucinės pertvarkos ir būtinų išteklių skyrimo, ypatingą dėmesį sutelkiant į saugomų teritorijų srities institucijų tinklą.

VII misija (prioritetas) – darni Lietuvos regionų plėtra

- Patvirtinti Regionų plėtros programą, nustatančią pagrindines regionų kompleksinės plėtros kryptis ir sudarančią sąlygas parengti regionų plėtros planus.
- Sukurti palankią teisinio, institucinio ir finansinio reglamentavimo aplinką bendriems kelių savivaldybių investiciniams projektams įgyvendinti ir viešosioms paslaugoms teikti.
- Pasiūlyti savivaldybėms naują lankstumo sąlygą, kad jos galėtų skolintis, siekiant padengti tą savivaldybės biudžeto deficito dalį, kuri susidarytų dėl bendrojo finansavimo išlaidų, patirtų vykdant bendrai ES lėšomis finansuojamus investicinius projektus.
- Pabaigti rengti žemės naudojimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir kontrolės pertvarką, kurioje numatomas valstybinės žemės patikėjimo teisės perdavimas savivaldybėms (nuo 2023 m. gegužės mėn.) tam, kad vietos savivalda turėtų galimybę efektyviai planuoti ir naudoti savo teritoriją, kartu užtikrinant, kad savivaldybės žemėtvarkos srityje netaikytų skirtingų standartų.

VIII misija (prioritetas) – atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema

- Pakeisti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo taisyklės ir nustatyti procesus, kad poveikio vertinimas išitvirtintų ankstyvojoje viešosios politikos problemų sprendimų paieškos ir teisėkūros stadijoje per įtraukų konsultavimąsi su visuomene, poveikio vertinimo planavimą ir rezultatų viešinimą.

- Įtvirtinti viešąsias konsultacijas Vyriausybės lygmeniu: svetainėje „E. pilietis“ sudaryti sąlygas nustatyti viešųjų konsultacijų proceso seką ir aktyviai įtraukti suinteresuotas šalis.
- Priimti Vyriausybės sprendimus dėl dereguliavimo ir debiurokratizavimo, atsižvelgiant į esamų geresnio reglamentavimo priemonių, taikomų reguliuojant verslo sąlygas, veiksmingumo ir jų įgyvendinimo institucinės sistemos analizę.
- Parengti įstatymų pakeitimus, kurie padėtų stiprinti asmens teisių apsaugą atlyginant žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valstybės institucijų sprendimų ar nukentėjus nuo smurtinių nusikaltimų.
- Subalansuoti valstybės baudžiamąją politiką, kad baudžiamoji atsakomybė būtų taikoma kaip *ultima ratio* priemonė ir būtų numatyta proporcinga baudžiamoji atsakomybė už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas.
- Parengti bausmių vykdymo sistemos pertvarkai reikalingus teisės aktus, siekiant užtikrinti veiksmingą ir rezultatyvų bausmę atliekančių asmenų resocializacijos procesą bei aukščiausius žmogaus teisių apsaugos standartus atitinkančias kalėjimo sąlygas, patrauklias ir saugias darbo sąlygas sistemos personalui.
- Parengti Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimus dėl nuotolinės administracinių nusižengimų teisenos galimybės.
- Priimti Vyriausybės sprendimą dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos kokybės gerinimo ir efektyvumo didinimo.
- Priimti Vyriausybės sprendimą dėl teisminių procesų efektyvinimo, peržiūrint su ginčų sprendimu nesusijusias teismų funkcijas, įvertinant ikiteisminio ginčų nagrinėjimo nepriklausomose kolegialiose institucijose plėtros, taip pat teisinės ir praktinės šių funkcijų perdavimo kitiems valstybės įgaliojams subjektams galimybes.

IX misija (prioritetas) – visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius

- **Reformų projektas „Valstybės tarnybos pertvarka“:** parengti ir Seime priimti įstatymų pataisas, kurių tikslas – patobulinti viešąjį administravimą (įskaitant valstybės tarnybą), siekiant padidinti jo konkurencingumą palyginti su privačiu sektoriumi.
- Tęsti viešojo sektoriaus įstaigų tinklo optimizavimą, sukuriant teisinės paskatas lankstesniam biudžetinių įstaigų valdysenos modeliui diegti.
- Atlikti sistemine valstybės ir savivaldybių funkcijų analizę, siekiant užtikrinti optimalų ir efektyvų jų vykdymą visuose lygmenyse ir racionaliai paskirstyti žmogiškuosius, institucinius ir finansinius išteklius.
- Atlikus viešojo sektoriaus subjektų teikiamų administracinių ir viešųjų paslaugų inventorizaciją, priimti sprendimus dėl paslaugų teikimo valstybės, regionų ar savivaldybės lygmeniu, taip pat dėl paslaugų, kurias, siekiant geresnės kokybės, būtų tikslinga perduoti nevyriausybiniam ir (ar) privačiam sektoriui.
- Sukurti valstybės informacinių išteklių ir valstybės duomenų valdysenos modelį, valstybės informacinių išteklių, atvirų duomenų ir skaitmeninės transformacijos ekosistemą. Statistikos departamentą laipsniškai pertvarkyti į Valstybės duomenų agentūrą, kuri padėtų užtikrinti pakartotinį valstybės duomenų panaudojimą sprendimams priimti, skatinti duomenų atvėrimą ir gerinti valstybės institucijų tvarkomų duomenų kokybę.
- Panaikinti valstybės įmonės teisinę formą ir taip užbaigti gerą dešimtmetį užtrukusią valstybės valdomų įmonių pertvarką.

X misija (prioritetas) – atsakinga finansų politika

- Skolintis valstybės vardu pasirenkant racionaliausią alternatyvą ir priimtina rizika, neviršijant nustatytų skolos ir skolinimosi limitų, parengti valdžios sektoriaus skolos valdymo strategiją, kad ilguoju laikotarpiu valdžios sektoriaus skola būtų optimalaus lygio.
- Priimti sprendimus dėl geresnio savivaldybių pajamų surinkimo, šaltinių įvairinimo, įskaitant galimybę savivaldybėms priskirti daugiau mokesčių ar didesnę jau priskirtų mokesčių dalį.

- Priimti sprendimus dėl paslaugų perdavimo savivaldybėms vykdyti savarankiškai, sukuriant paskatas savivaldybėms siekti efektyvumo ir taupyti lėšas, ir valstybės dotacijų skyrimo principų standartizavimo ir susiejimo su funkcijų atlikimo tikslais, pasiektais rezultatais ir kokybe.
- Panaikinti kliūtis smulkiąjam verslui augti PVM, pelno ir pajamų mokesčių srityse.
- Sukurti bendrą Baltijos šalių regioninį kapitalo rinkų plėtros akceleravimo fondą, siekiant sudaryti daugiau galimybių smulkią ir vidutinio verslo įmonėms pritraukti papildomų lėšų per vertybinių popierių įtraukimą į biržos prekybos sąrašą ir skatinti kapitalo rinkų plėtrą.
- Parengti ir patvirtinti Lietuvos tvariųjų (žaliųjų) finansų veiksmų planą, siekiant kurti tvarioms investicijoms palankią ekosistemą, pritraukti investicijų į tvarius produktus.

XI misija (prioritetas) – stipri ir saugi Lietuva

- Reikšmingai padidinti krašto apsaugos finansavimą, siekiant sparčiau vystyti prioritetinius gynybos pajėgumus (stiprinti visų lygių oro gynybą bendromis su sąjungininkais pastangomis, įskaitant Lietuvos pajėgumų vystymą; įsigyti bepiločių orlaivių, įskaitant kovinius, sistemų; papildomai įsigyti naktinio matymo įrangos, siekiant užtikrinti visų pajėgų gebėjimą veikti bet kuriuo paros metu; didinti prieštankinės ginkluotės įsigijimus).
- Siekiant papildomų NATO pajėgų dislokavimo Lietuvoje, didinti priimančiosios šalies paramą, ypatingą dėmesį skirti treniruočių infrastruktūrai (poligonams).
- Įgyvendinti krašto apsaugos sistemos strateginės komunikacijos kampanijas, mažinant dezinformacijos ir propagandos, kuriomis siekiama paveikti Lietuvos piliečių valią gintis, įtaką.
- Visiškai atsisakyti nepatikimų gamintojų įrangos Kibernetinio saugumo įstatymo apibrėžtuose subjektuose ir 5G infrastruktūroje.
- Įveiklinti Regioninį kibernetinės gynybos centrą, parengti ir priimti Nacionalinę kibernetinio saugumo plėtros programą.
- Peržiūrėti prieglobsčio prašytojų priėmimo sistemos pajėgumus ir efektyvumą, stiprinti sienos apsaugą, įskaitant fizinių ir modernių priemonių diegimą, ir tokiu būdu mažinti neteisėtos migracijos keliamas grėsmes vidaus saugumui ir viešajai tvarkai.
- Užtikrinti Bendrojo pagalbos centro ir pagalbos tarnybų operatyvią sąveiką teikiant skubią pagalbą gyventojams.
- Paspirtinti elektros energetikos sistemos sinchronizavimą su Vakarais, užtikrinant Lietuvos elektros energetikos sistemos techninį pasirengimą ir pagalbą iš Lenkijos, baigti įrengti elektros energijos kaupimo įrenginių (200 MW) sistemą.
- Įgyvendinti visišką Baltarusijos atominės elektrinės blokadą ES mastu.

XII misija (prioritetas) – stiprėjanti Lietuvos įtaka

- Įgyvendinant strateginę diversifikaciją, priimti sprendimus dėl diplomatinio atstovavimo tinklo plėtros, daugiau dėmesio skirti Rytų Azijos regionui.
- Atlikti vystomojo bendradarbiavimo politikos ir jos įgyvendinimo sistemos strateginę peržiūrą, inicijuoti pasirengimo stoti į EBPO Paramos vystymuisi komitetą (*Development Assistance Committee*) procesą.
- Paskatinti diasporos dalyvavimą kuriant Lietuvos gerovę ir grįžtamąją migraciją, stiprinant diplomatinį atstovybių ir konsulinių įstaigų darbo su diaspora funkcijas tose šalyse, kuriose yra didžiausios užsienio lietuvių bendruomenės.
- Pirmininkaujant ES Baltijos jūros regiono strategijos (ESBJRS) nacionalinių koordinatorių grupei, siekti platesnio veiklos koordinavimo su Šiaurės ir Baltijos šalimis, didinti Lietuvos tarptautinį matomumą ir Lietuvos savivaldos įsitraukimą į regioninį bendradarbiavimą.

PRIEDAI:

1 priedas. Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita

Šiame Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaitos priede pateikiama informacija apie Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo, Nacionalinio saugumo strategijos ir ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų įgyvendinimą, tarptautinės ir vidaus saugumo aplinkos pokyčius, esamus rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes¹¹, jų vystymąsi ir įgyvendinamas priemones šiems rizikos veiksniams, pavojams ir grėsmėms neutralizuoti.

I. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI

Globali ir regioninė saugumo aplinka išlieka dinamiška ir kompleksiška, o stiprėjantis autoritarinių valstybių veikimas prieš demokratines valstybes daro saugumo aplinką vis sunkiau prognozuojamą. Didžiausia grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui ir nacionalinių interesų užtikrinimui išlieka didėjantis **Rusijos** valdžios autoritarizmas, agresyvumas ir ryžtas imperialistines ambicijas įgyvendinti ir karinėmis bei nekonvencinėmis hibridinėmis priemonėmis. Autoritarinio **Baltarusijos** politinio režimo priešiškus, vykdoma hibridinė ataka dirbtinai sukelti neteisėtų migrantų antplūdį bei kitos provokacijos prieš Lietuvą, kitas regiono valstybes ir ES didina nuspėjamumą ir kelia naujų saugumo grėsmių. **Kinijos** pozicijų Europoje stiprinimas daugiausiai kuriant ekonominę ir technologinę priklausomybę, taip pat privataus kiniško verslo naudojimas šnipinėjimui Lietuvos nacionaliniam saugumui kelia papildomų grėsmių.

1.1. Konvencinės karinės grėsmės

Didžiausią konvencinę karinę grėsmę Lietuvai kelia Rusija ir jos karinis potencialas. Rusijos karinės operacijos prieš Sakartvelą 2008 m. ir Ukrainą 2014 m., pajėgų dislokavimas Sirijoje, Kalnų Karabache, kituose konfliktų regionuose ir 2022 m. vasario 24 d. prasidėjusi plataus masto karinė agresija prieš Ukrainą rodo, kad Kremlius vis labiau pasirengęs politinių tikslų siekti karinėmis priemonėmis ir Maskva geba greitai ir efektyviai panaudoti karines priemones siekdama valdančiojo režimo interesų, jeigu įvertina, kad žengusi šį žingsnį nepatirs nepriimtinių nuostolių. 2021 m. pabaigoje pareiškusi ultimatyvius reikalavimus NATO ir JAV ir ėmusi vienašališkos agresijos karinių priemonių Ukrainoje, Maskva siekia sukurti įtakos zoną, kurioje galėtų riboti NATO šalių karinę veiklą, įgyti veto teisę dėl tolesnės Aljanso plėtros, gynybinių pajėgumų stiprinimo Lietuvoje ir kaimyninėse NATO šalyse.

Vykstantys Rusijos ginkluotųjų pajėgų plėtros procesai atsispindi ir Kaliningrado srityje. Stiprindama čia dislokuotą karinę grupuotę, Rusija kuria Lietuvos kaimynystėje atkirtimo ir izoliavimo, vadinamąjį A2/AD (angl. *Anti-Access/Area Denial*), efektą, kuriuo būtų siekiama maksimaliai apriboti NATO pajėgų atvykimo ir veikimo galimybes kilus konfliktui. Kaliningrado srityje Rusija išlaiko taktinio branduolinio ginklo pajėgumus. Rusija tęsia intensyvią karinę veiklą šalia Lietuvos sienos (ties Kudirkos Naumiesčiu) esančiame Dobrovol'sko poligone, kuriame treniruojasi Kaliningrade dislokuoto 11-ojo armijos korpuso padaliniai ir Baltijos laivyno jūrų aviacijos orlaiviai. Rusijos ginkluotųjų pajėgų dalinių aktyvumas pasienyje neigiamai veikia Lietuvos saugumo aplinką, taip pat didina incidentų riziką.

1.2. Užmaskuotos karinės ir žvalgybos priemonės

2021 m. Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos išliko pagrindine žvalgybine grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui. Aktyviausiai Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų veikla Lietuvos atžvilgiu vykdoma iš Rusijos teritorijos. Praėjusiais metais Rusijos tarnybos toliau rinko kariniam planavimui

¹¹ Grėsmės, pavojai ir rizikos veiksniai pateikiami pagal Nacionalinio saugumo strategijos redakciją, galiojusią iki 2021 m. gruodžio 22 d. (2017 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. XIII-202 redakcija).

reikalingą informaciją: plataus spektro duomenis apie Lietuvos kariuomenės infrastruktūrą, šalies ir NATO šalių karines pajėgas Lietuvoje bei kitus duomenis, susijusius su strateginės reikšmės objektais.

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybas domina tiek įslaptinta, tiek neišslaptinta informacija, o žvalgybinės informacijos poreikiams užtikrinti naudojami skirtingi žvalgybos informacijos rinkimo būdai. Nors COVID-19 pandemija ir jos valdymo priemonės vis dar riboja Rusijos agentūrinės žvalgybos mastą iš Rusijos teritorijos, techninėmis priemonėmis ir kibernetiniu šnipinėjimu ir toliau naudotasi intensyviai.

Rinkdamos žvalgybinę informaciją užsienyje, Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos naudojami ir kitomis Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalimis, su kuriomis bendradarbiaudama Rusija turi galimybę ne tik užpildyti savo žvalgybos spragas, bet ir maskuoti žvalgybinę veiklą. 2021 m. svarbiausia Rusijos sąjungininkė vykdant žvalgybą prieš Lietuvą išliko Baltarusija, kurios žvalgybos ir saugumo tarnybos toliau aktyviai bendradarbiauja su Rusijos žvalgyba ir prireikus užtikrina paramą Rusijos operacijoms Baltarusijos teritorijoje. Tarp pagrindinių Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų verbavimo taikinių išlieka asmenys, vykstantys į Rusiją ar Baltarusiją ir turintys galimybę nuolat lankytis šiose valstybėse. Prioritetas teikiamas tiems asmenims, kurie dėl galimų sąsajų su Rusija ar Baltarusija ir ideologinių motyvų galėtų būti lojalūs šių valstybių režimams. Priešiškų valstybių žvalgybos domisi ir asmenimis, kurie neturi prieigos prie įslaptintos informacijos ar neina aukštų pareigų. Tokie asmenys naudojami informacijai apie Lietuvos kariuomenės infrastruktūrą ir kitus strategiškai svarbius objektus rinkti, Rusijai naudingai propagandai skleisti Lietuvos interneto tinklalapiuose, socialinių tinklų grupėse ir spaudoje.

1.3. Grėsmės euroatlantinės bendrijos vienybei

Didžiausią grėsmę euroatlantinės bendrijos vienybei kelia Rusijos mėginimai silpninti NATO ir ES, priešintis jų plėtrai, stiprinti sąjungininkų tarpusavio prieštaravimus. Tai lemia Kremliaus užsienio politikos ambicijos ir grėsmių samprata. 2021 m. liepos 2 d. atnaujintoje Rusijos nacionalinio saugumo strategijoje teigiama, kad NATO karinis potencialas ir veikla yra pagrindinė karinė grėsmė Rusijai. Naujojoje strategijoje neliko ankstesnių užuominų apie Rusijos siekius bendradarbiauti su NATO, ES ir JAV „formuojant euroatlantiniame regione atvirą kolektyvinio saugumo sistemą“, „harmonizuojant integracinius procesus Europoje ir posovietinėje erdvėje“, stiprinant „visavertę partnerystę su JAV sutampančių interesų pagrindu“. Jų vietą užėmė konfrontaciniai teiginiai, pabrėžiantys Rusijos apsisprendimą ginti savo interesus bet kokiomis priemonėmis.

2021 m. rudenį Rusija pradėjo agresyviai šantažuoti NATO, demonstruodama pasirengimą įsiveržti į Ukrainą ir imtis kitų NATO saugumą neigiamai paveikiančių „karinių-techninių priemonių“. Maskva paviešino reikalavimus NATO ir JAV, kuriais siekiama: 1) priversti Aljansą įsipareigoti nepriimti į organizaciją Ukrainos ir Sakartvelo; 2) derinti NATO plėtrą su Rusija; 3) atitraukti NATO šalių karinius pajėgumus iš valstybių, kurios tapo NATO narėmis po 1997 m.; 4) nerengti didesnių nei brigados mokymų ir neplėtoti kitos karinės veiklos sutarčioje teritorijoje Rusijos kaimynystėje; 5) nedislokuoti artimojo ir vidutinio nuotolio antžeminio bazavimo raketų teritorijose, iš kurių jos galėtų pasiekti taikinius Rusijoje; 6) nevykdyti jokios karinės veiklos Ukrainos, kitų Rytų Europos, Pietų Kaukazo ir Centrinės Azijos valstybių teritorijose. Šiais reikalavimais Kremlius bando paversti NATO neveiksnia, priklausančia nuo Rusijos sprendimų, negalinčia apginti Centrinės ir Rytų Europos valstybių, kurios taptų regione kariniu požiūriu dominuojančios Maskvos protektoratu. Demonstruodama ryžtą šiuos tikslus pasiekti bet kokia kaina, Maskva galiausiai prieš Ukrainą pradėjo karinę agresiją.

1.4. Nestabilumas regione ir pasaulyje

Per 2021 m. augusi regione įtampa dėl Rusijos kariuomenės telkimo prie Ukrainos sienų ir Kryme, iš atviro ir palaiptam didinto karinio spaudimo 2022 m. virtusi karine agresija prieš Ukrainą, iš esmės keičia saugumo situaciją regione ir meta iššūkį įprastinei pasaulinei jėgų pusiausvyrai ir teisės normomis grįstiems

tarptautiniams santykiams. Sustiprėjusios antivakarietiškos tendencijos matomos ir 2021 m. atnaujintoje Rusijos nacionalinio saugumo strategijoje, kurioje Kremlius socialinius neramumus tiek šalies viduje, tiek kaimyninėse valstybėse vertina kaip Vakarų politinio ir ekonominio spaudimo Rusijai rezultata.

Didėja Baltarusijos režimo keliamą grėsmę Lietuvos ir kitų regiono valstybių saugumui. Aleksandro Lukašenkos pasirinkta valdžios išsaugojimo strategija – didelis nestabilumo šaltinis regione tiek dėl žmogaus teises paminančių represijų prieš savo piliečius, tiek dėl asimetrinių spaudimo kaimyninėms valstybėms priemonių. Baltarusijos režimo organizuota migracijos krizė Lietuvos ir kitų kaimyninių ES šalių pasienyje prisidėjo prie Rusijos siekio didinti Vakarų šalių saugumo problemas, sukėlė papildomų ne tik ES išorės sienų, bet ir vidaus saugumo bei prieglobsčio sistemos veikimo iššūkių. Su ES valstybėmis konfrontuojantis Minskas tapo dar labiau priklausomas nuo Maskvos. Ši priklausomybė galiausiai pasireiškė Rusijos vykdoma karine agresija ir iš Baltarusijos teritorijos, o Baltarusija tapo agresijos dalyve.

Kinijos užsienio politika globaliu mastu tapo dar agresyvesnė. 2021 m. Kinija stiprino karinį bei politinį spaudimą Taivanui, didino įtaką Pietų Kinijos jūroje bei Centrinėje Azijoje. Kinija mezgė ryšius su valdžią Afganistane perėmusiu Talibanu, taip pat plėtė bendradarbiavimą su kitais autoritariniais režimais, tokiais kaip Rusija ir Baltarusija. Kinijos ir JAV santykiams išlikus įtemptiems, Pekinas siekė mažinti Vašingtono įtaką Europoje, keldamas ES strateginės autonomijos idėją. Svarbius klausimus Europoje Kinija siekė spręsti dvišališkai arba naudodamasi tarptautiniais formatais, kuriuose ji dominuoja, pavyzdžiui, 17+1 bendradarbiavimo platforma. 2021 m. vasarą, siekdamas daryti įtaką Lietuvos sprendimui šalyje įsteigti Taivaniečių atstovybę, Kinijos režimas Lietuvai pradėjo taikyti beprecedentį politinį, ekonominį ir informacinį spaudimą. Pekinas siekia atgrasyti kitas valstybes nuo panašių sprendimų, todėl labai tikėtina, kad Lietuvą bus bandoma spausti toliau, taip didinant rizikas šalies politiniam ir ekonominiam saugumui.

1.5. Terorizmas, ekstremizmas, radikalėjimas

2021 m. terorizmo grėsmės lygis Lietuvoje išliko žemas. 2021 m. organizuotų islamistinio terorizmo rėmėjų grupių Lietuvoje nebuvo nustatyta. Teroristinės organizacijos, veikiančios užsienyje, negrasino Lietuvai teroristiniais aktais. 2021 m. radikalizmo tendencijų Lietuvos musulmonų bendruomenėje nefiksuota.

Pavienių islamistinės ideologijos radikalizuotų asmenų, nesusijusių su užsienio teroristinėmis organizacijomis, teroro aktų grėsmė Europoje vis dar didelė. 2021 m. per psichikos problemų turinčio asmens smurtinį išpuolį Norvegijoje, turėjusį teroro akto požymių, nukentėjo ir Lietuvos pilietė. Išlieka rizika, kad Lietuvos piliečiai užsienyje gali tapti atsitiktiniais teroristinių išpuolių aukomis.

Labai tikėtina, kad artimiausioje perspektyvoje islamistinio terorizmo grėsmė Lietuvoje išliks maža. Lietuva islamistinėms teroristinėms organizacijoms, jų rėmėjams yra ne taikyns, o tranzito į Vakarų šalis valstybė. Jeigu Baltarusijos režimo organizuota neteisėta migracija iš konfliktų regionų per Europos rytines sienas taptų nuolatiniu reiškiniu, galimo teroristų tranzito per Lietuvą rizika didėtų. Dėl islamistinių teroristų propagandos, prieinamos internete, išlieka rizika, kad pavieniai asmenys, gyvenantys Lietuvoje, gali radikalizuotis.

Lietuvoje taip pat gyvena kelios dešimtys asmenų, aktyviai skleidžiančių vienos iš radikaliausių dešiniojo ekstremizmo ideologijos – akceleracionizmo – propagandą skaitmeninės komunikacijos platformose. Kai kurie iš jų savo ideologines nuostatas pradeda platinti ir viešosiose vietose bei per protesto akcijas. Patys aktyviausi akceleracionizmo rėmėjai kryptingai siekia radikalizuoti paauglius, o jau radikalizuotuosius skatina neapsiriboti diskusijomis internete ir pradėti realią veiklą. Dešinieji ekstremistai bandė pasinaudoti ir migrantų krize. Kelios iniciatyvos organizuoti patruliavimą pasienyje nutrūko pradinėse stadijose. Jas surengti planavę asmenys ketino ieškoti sieną kirtusių asmenų ir prieš juos naudoti smurtą. Taip pat kai kurių Europos valstybių dešiniųjų ekstremistų naudojamuose informaciniuose ištekliuose paskelbti raginimai vykti į Lietuvos ir Baltarusijos pasienį. Lietuvos dešiniųjų ekstremistų diskusijų grupėse platinamos savadarbių ginklų ir sprogmenų gamybos instrukcijos, kovos menų bei karo taktikos literatūra

ir didelio masto teroro aktus įvykdžiusių dešiniųjų ekstremistų manifestai. Tokios tendencijos rodo, kad dešiniųjų ekstremistų veikla išlieka rizikos veiksmu valstybės saugumui, ir neatmestina, kad artimoje perspektyvoje bus bandymų surengti teroro aktą prieš tautines ir religines mažumas, pabėgėlius, žmogaus teisių srityje veiklą vykdančius valstybės tarnautojus ar visuomenininkus.

Populiarėja COVID-19 pandemijos skatinamos radikalios ideologinės nuostatos ir destruktivos sąmokslų teorijos ir didėja pavienių asmenų ar asmenų grupių, neigiančių valstybės institucijų veiklos teisėtumą, aktyvumas.

1.6. Informacinės grėsmės

Lietuvos gyventojai 2021 m. toliau susidūrė su intensyviu priešiškos informacijos srautu, kurį sudarė ir pavienės melagingos naujienos ir ilgą laiką tikslingai platinami prieš Lietuvą nukreipti naratyvai, siekiantys sumenkinti Lietuvos, jos institucijų ir sąjungininkų reputaciją ir susilpninti visuomenės pasitikėjimą.

Minsko režimui sukėlus migrantų krizę, organizuota didelio masto Rusijos ir Baltarusijos propagandos kampanija prieš Lietuvą, Lenkiją ir kitas regiono valstybes. Rusijos ir Baltarusijos propagandinė produkcija migrantų krizės tematika pasižymi karą ir neapykantą kurstančia retorika, kurios buvo gausu ne tik pačių propagandistų, bet ir jų kalbinamų režimų pareigūnų pareiškimuose.

Rusijos propagandistus visada domina Vakarų valstybėse vykstančios didelio masto protesto akcijos, kurias jie bando pateikti kaip demokratinių santvarkų žlugimo įrodymą. Apie 2021 m. rugpjūčio 10 d. riaušėmis pasibaigusią protesto akciją Vilniuje reportažus parengė didžiausią auditoriją turintys Rusijos ir Baltarusijos televizijos kanalai, naudodami neramumus fiksavusių prokremlišku politinių marginalų ir destruktivių sąmokslų teorijų rėmėjų vaizdo medžiagą ir demonstratyviai transliuodami šių asmenų sakomus įžeidimus bei necenzūrinę leksiką. Įvykusių protesto akcijų organizatoriai paramos Kremliui ir jo sąjungininkų režimams atvirai nereiškia, tačiau didžioji dalis jų savo pareiškimuose atkartoja prokremlišku propagandistų vartojamus terminus, naratyvus ir sąmokslų teorijas, pvz., ginčija Lietuvos suverenumą ar teigia, kad pabėgėlių krizę lėmė NATO valstybių karinės operacijos Vidurio Rytuose.

Prieš Lietuvą ir kitas Vakarų valstybes Rusijos vykdomose propagandos kampanijose dalyvauja ir žvalgybos tarnybos, kurios slaptomis priemonėmis platina propagandą užsienio interneto tinklalapiuose, socialinių tinklų grupėse ir spaudoje. Prieš Lietuvą tokią veiklą ne vienerius metus vykdo Rusijos federalinė saugumo tarnyba, organizuojanti propagandinių straipsnių viešinimą Lietuvoje veikiančiuose informaciniuose ištekliuose. Rusijos federalinės saugumo tarnybos pareigūnai siekia nuslėpti savo sąsajas su platinama produkcija, todėl iš anksto parengtus straipsnius perduoda per patikimus tarpininkus. Dažniausiai Rusijos federalinės saugumo tarnybos parengti straipsniai skelbiami prokremlišku politinių marginalų ir sąmokslų teorijų platintojų valdomuose interneto portaluose, taip pat pasienio savivaldybėse veikiančiuose ar į rusakalbę auditoriją orientuotose Lietuvos žiniasklaidos priemonėse. FSB Lietuvoje taip pat kuria propagandinius interneto tinklalapius lietuvių kalba.

Po to, kai 2021 m. vasarą Lietuva paskelbė apie ketinimą įsteigti Taivaniečių atstovybę, prieš ją Kinija pradėjo itin agresyvią informacinę kampaniją. Valstybinėje žiniasklaidoje bei socialiniuose tinkluose Kinija skleidė Lietuvai priešiškus naratyvus. Buvo siekiama pabrėžti tariamą Lietuvos užsienio politikos priklausomybę nuo JAV, pateikti Lietuvos veiksmus kaip prieštaraujančius bendroms tendencijoms ES, bauginti, kad dėl savo sprendimų Lietuva sulauks bausmės ir bus izoliuota tarptautinėje erdvėje. Kinija taip pat aktyviai skleidė dezinformacinio pobūdžio turinį, pavyzdžiui, tvirtino, kad Lietuva, siekdama sureguliuoti Baltarusijos sukeltą neteisėtą migracijos krizę, pažeidžia žmogaus teises, taip pat kaltino mūsų valstybę Holokausto vykdymu per Antrąjį pasaulinį karą. Labai tikėtina, kad artimiausioje perspektyvoje Kinija tęs prieš Lietuvą informacinę kampaniją, siekdama, kad tarptautinėje erdvėje Lietuvos politika būtų vertinama kuo kritiškiau.

1.7. Kibernetinės grėsmės

Priešiškų valstybių koordinuojamos programišių grupuotės 2021 m. išliko pagrindine grėsme Lietuvos informacinių sistemų saugumui. Iš jų Rusijai priskiriamų kibernetinių šnipinėjimo grupuočių veikla buvo dažniausiai aptinkama ne tik Lietuvos informaciniuose tinkluose, bet ir pasauliniu mastu. Nors kenkėjiška kibernetinė veikla prieš Lietuvos institucijas ir organizacijas fiksuojama nuolatos, tačiau ji suintensyvėja reaguojant į Lietuvoje ir plačiau – NATO ar ES – vykstančius geopolitinius įvykius. Lietuvos kibernetinėje erdvėje šios grupuotės vykdė kibernetinę žvalgybą, ieškojo pažeidžiamų vietų Lietuvos aukščiausios valdžios, užsienio politiką ir nacionalinį saugumą užtikrinančiose institucijose bei šalies kritinės svarbos infrastruktūros objektuose.

Kinija 2021 m. prieš Lietuvą vis aktyviau naudojo kibernetinius pajėgumus, taip pat nuosekliai didino kibernetinio šnipinėjimo Lietuvoje mastą. Kinijos siekis intensyvuoti kibernetinės žvalgybos pajėgumų veiklą prieš objektus Lietuvoje vertinamas kaip grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Pagrindinė valstybinių kibernetinių pajėgumų užduotis – surinkti tikslią karinę, politinę informaciją iš oponentų informacinių sistemų. Atliekant šią užduotį siekiama nepastebimai patekti į tikslinės organizacijos informacinę sistemą ir ilgą laiką joje rinkti dominančią informaciją. Tačiau paskutiniaisiais metais stebimi ir kitokie valstybinių kibernetinių šnipinėjimo grupuočių veikimo būdai – kai taikiniai pasiekiami ne tiesiogiai, o per trečius asmenis, arba nepastebima veikla keičiama destruktiviomis atakomis. Paskutiniaisiais metais taip pat mažėja skirtis tarp valstybinių kibernetinių pajėgumų ir kriminalinio pasaulio programišių vykdomos veiklos. Siekdamos užmaskuoti savo veiklą, priešiškos valstybės naudoja tiek žmogiškuosius kriminalinio pasaulio išteklius, tiek jų įrankius, tokius kaip išpirkos reikalaujanti programinė įranga (angl. *ransomware*). Dideles atakas 2021 m. surengusios kriminalinės grupuotės taip pat siūlo savo įrankius, infrastruktūrą ir vykdytojus kaip mokamą paslaugą. Todėl nustatyti, kas buvo tikrieji atakos rengėjai ir vykdytojai, darosi vis sudėtingiau. Kriminalinio pasaulio programišiai atakų taikinius rinkosi vis svarbesnį vaidmenį valstybių veikloje atliekančias organizacijas, o programišių operacijų mastas augo, todėl, kad ir kas būtų kibernetinių atakų vykdytojai ar sumanytojai, jos tampa vis didesne grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui.

1.8. Ekonominė ir energetinė priklausomybė, ekonomikos ir ūkio pažeidžiamumas

Energetikos ištekliai ir toliau – vienas iš svarbiausių Rusijos geopolitinio poveikio įrankių bei pajamų šaltinių, o šio įrankio poveikį sustiprino 2021 m. didėjusios energetikos išteklių kainos. Energetikos išteklių brangimą lėmė po pandemijos atsigavusios ekonomikos, jų paklausa Rytų ir Pietryčių Azijoje ir Rusijos agresyvi energetinė politika, kai buvo sumažintas dujų eksportas į Europą. 2021 m. viduryje Rusijos koncernas „Gazprom“ iki kontraktuose numatyto minimumo sumažino į Europos rinką ir gamtinių dujų saugyklas tiekiamų gamtinių dujų kiekį. Mažiau nei įprastai gamtinių dujų buvo realizuota ir momentinių sandorių (angl. *spot*) rinkoje. Rusijos koncernas „Gazprom“ taip pat manipuliavo gamtinių dujų tiekimu „Jamalas–Europa“ dujotiekiu, gamtinių dujų tranzitu per Ukrainą. Situaciją rinkoje aštrino ir Baltarusijos politinės vadovybės grasinimai nutraukti gamtinių dujų tiekimą per Baltarusiją. Veiksmis energetikos srityje Rusija siekė kuo greičiau pradėti eksploatuoti dujotiekį „Nord Stream 2“, atkurti įtaką ir pozicijas, kurios pastaraisiais metais silpnėjo dėl suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) rinkos plėtros, ir išlaikyti Rusijos energetikos infrastruktūros ryšius su ES.

Rusija taip pat ėmėsi aktyvių veiksmų Kaliningrado energetiniam saugumui sustiprinti, dėl to turės daugiau galimybių imtis agresyvių veiksmų energetikos sektoriuje: 2022 m. pradžioje į Kaliningrado sritį atplaukė suskystintų gamtinių dujų (SGD) laivas-saugykla „Maršal Vasilevski“ ir atnaujinta Kaliningrado suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo eksploatacija.

Siekdama politinių tikslų, Rusija nevengia naudotis turimais švertais ir kituose energetikos sektoriuose. Elektros sistemų sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklais šiuo metu yra itin svarbus projektas,

Baltijos šalims siekiant užtikrinti energetinę nepriklausomybę. Labai tikėtina, kad Rusijos režimo atstovai, norėdami išlaikyti infrastruktūros sąsajas su Baltijos šalimis, artimoje perspektyvoje ieškos būdų, kaip daryti įtaką Baltijos šalių elektros sistemų sinchronizacijai su kontinentinės Europos elektros sistemos (KET) tinklais: bandys megzti naujus ryšius ir pasinaudoti esamais ryšiais su Baltijos šalyse veikiančiais lojaliais energetikos sektoriaus atstovais, stiprins lobistinius veiksmus ES institucijose.

2021 m. išryškėjo Klaipėdos jūrų uosto bei Lietuvos geležinkelių pernelyg didelė priklausomybė nuo vienos valstybės krovinių. Baltarusijos kroviniai 2021 m. sudarė apie 30 proc. Klaipėdos jūrų uoste perkraunamų krovinių (panaši ir Lietuvos geležinkelių situacija). 2021 m. Baltarusija nutraukė naftos krovinių eksportą per Klaipėdos jūrų uostą, o įsigaliojus sankcijoms uostas neteko azotinių trąšų krovos. Nutrūkus kalio trąšų tranzitui, Klaipėdos jūrų uosto krova dar sumažėjo, dėl to uosto krovos, logistikos ir kitoms įmonėms reikės keisti verslo modelį, ieškoti diversifikacijos galimybių ir naujų prekybos partnerių.

Dėl ES taikomų ekonominių sankcijų už veiksmus Ukrainoje Rusijos karinė pramonė susiduria su iššūkiais įsigydama dvejopo naudojimo prekes, reikalingas esamoms technologinėms spragoms užpildyti. Lietuva taip pat įtraukiama į dirbtinai kuriamas ilgas prekių pristatymo grandines, skirtas tarptautiniams apribojimams apeiti ir tikriesiems užsakovams Rusijoje atskleisti dėl jų sąsajų su karine pramone. Nustatyti šie Rusijos bandymai apeiti sankcijas: bandymai neatskleisti tikrųjų galutinių gavėjų Rusijoje (naudojantis kontrolės institucijų ekspertinių galimybių nustatyti dvejopą prekių paskirtį stoka, nurodant dvejopo naudojimo prekę, kuri nepatenka į kontroliuojamų prekių sąrašą, kodą ir taip išvengti prievolės deklaruoti galutinį gavėją); bandymai deklaruoti klaidingus muitinės kodus; bandymai eksportuoti kontroliuojamas dvejopo naudojimo prekes į Baltarusiją gavėjams, bendradarbiaujantiems su Rusijos karinės pramonės subjektais; Lietuvos transporto ir logistikos bendrovių įtraukimas į pristatymo grandinę.

Dėl 2021 m. Lietuvos valdžios institucijų priimtų sprendimų, kuriuos Kinija vertina kaip prieštaraujančius jos strateginiams interesams, Kinija pradėjo taikyti Lietuvai plataus masto spaudimą, kuris pasireiškė ir ekonomikos srityje. Neoficialiais būdais Kinija ėmė riboti lietuviškos kilmės prekių patekimą į Kinijos rinką. Šie ribojimai labiausiai paveikė Lietuvos maisto, žemės ūkio, medienos, tekstilės, aukštųjų technologijų pramonės šakas. Kinija taip pat neformaliai riboja prekių eksportą, iš dalies nutraukė žaliavų ir kitos produkcijos tiekimą Lietuvos įmonėms, kurių gamyboje naudojami kiniški komponentai ir žaliavos. Kinijos vykdomi ekonominiai ribojimai pasireiškė ir transporto bei finansinių paslaugų teikimo srityse. Labai tikėtina, kad, siekdama atgrasyti kitas valstybes nuo panašių sprendimų, Kinija tęs ekonominių spaudimą Lietuvai, tačiau oficialiai neigs bet kokias sąsajas su taikomais ribojimais, siekdama nepakenkti savo įvaizdžiui ir mažinti tarptautinio atsako galimybes.

2021 m. ir toliau buvo stebimos tendencijos, kai įgyvendinant Lietuvos kritinės infrastruktūros projektus siekia dalyvauti ir su kinišku bei rusišku kapitalu ir nesaugia branduoline elektrine trečiojoje šalyje siejamos įmonės. Dažniausiai viešųjų pirkimų konkursuose jos dalyvauja su Lietuvos įmonėmis kaip vienas iš rangovų ar subrangovų. Trečių šalių įmonės į susijusius su strateginiais objektais projektus taip pat siekia patekti įsigydamos ir kontroliuodamos ES įmonių akcijų paketus.

1.9. Nesaugios branduolinės energetikos plėtojimas šalia Lietuvos Respublikos sienų

Prie pat Lietuvos valstybės sienos veikianti Baltarusijos atominė elektrinė (toliau – AE) kelia nuolatinę branduolinių incidentų grėsmę. Baltarusijos AE ekspertai dėl kompetencijos stokos turi kliautis Rusijos korporacija „Rosatom“ ir kitomis Rusijos institucijomis, kurios nuolat slepia informaciją apie tikrąją padėtį Baltarusijos AE ir įvykusius incidentus. Eksploatuojant branduolinę jėgainę, incidentai gali turėti rimtesnių pasekmių. Įvykus didelio masto avarijai, apie trečdalis Lietuvos gyventojų (iki 100 km atstumu nuo Baltarusijos AE) galėtų patirti žalingą jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį. Labai tikėtina, kad laiku nepateikta informacija apie tikrąją situaciją ribos galimybes operatyviai suvaldyti situaciją.

Pažeisdama tarptautines konvencijas dėl poveikio aplinkai vertinimo ir branduolinės saugos, 2021 m. Baltarusija ir toliau tęsė Baltarusijos AE projekto įgyvendinimo darbus. Nors Lietuva daug kartų ragino Baltarusiją stabdyti Baltarusijos AE projekto įgyvendinimo darbus, spręsti saugos problemas ir neatidėliotinai įgyvendinti tarptautinius branduolinės saugos standartus ir aplinkosaugos reikalavimus, 2021 m. birželio 10 d. pradėtas pramoninis šios elektrinės 1-ojo energijos bloko eksploatavimas. Licencija tam buvo išduota skubotai, neatlikus visų sistemų bandymų, tad Baltarusijos AE ir toliau gedo įranga, jai vis tekdavo atsijungti nuo elektros tinklo. Nuo pramoninės eksploatacijos pradžios iki 2021 m. pabaigos Baltarusijos AE 1-asis energijos blokas neveikė apytiksliai 42 proc. laiko.

2021 m. gruodžio 27 d. į Baltarusijos AE 2-ąją energijos bloką pakrautas branduolinis kuras ir pradėti jo fizikinio paleidimo darbus, taigi įvyko esminis pokytis – Astravo aikštelėje atsirado dar vienas branduolinės energetikos objektas, kuris potencialiai gali kelti grėsmę Lietuvos aplinkai ir gyventojams – galimos branduolinės avarijos Baltarusijos AE rizika dar labiau padidėjo. Numatoma, kad Baltarusijos AE antrojo reaktoriaus pramoninė eksploatacija bus pradėta 2022 m. pirmojoje pusėje.

1.10. Socialinė ir regioninė atskirtis, skurdas

Skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės situacija Lietuvoje vis dar sudėtinga. Lietuvos statistikos departamento duomenys rodo, kad 2020 m. apie 585 tūkst. šalies gyventojų (20,9 proc. visų gyventojų) gyveno žemiau skurdo rizikos ribos arba 0,3 procentinio punkto daugiau nei 2019 m. Didžiausias skurdo rizikos lygis buvo tarp senjorų, atsidurti skurde rizikavo asmenys, vieni auginantys ir išlaikantys vaikus, vieniši asmenys, taip pat bedarbiai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prognozės rodo, kad 2020–2021 m. skurdo rizikos lygis sumažės ir sieks apie 18 proc.

Su skurdo ir atskirties problema glaudžiai susijusi pajamų nelygybė. 2020 m. penktadalio didžiausias ir penktadalio mažiausias pajamas gaunančių Lietuvos gyventojų vidutinės disponuojamos pajamos (atskaičius mokesčius ir pridėjus socialines išmokas) skyrėsi 6,1 karto. 2019 m. ES valstybėse narėse turtingiausių ir skurdžiausių gyventojų pajamos vidutiniškai skyrėsi tik 5 kartus. Pajamų nelygybė didina visuomenės susipriešinimą, emigraciją, nusikalstamumą, mažina socialinio teisingumo jausmą, neigiamai veikia visuomenės socialinę gerovę.

Daug įvairios įtampos visuomenėje taip pat kelia nedarbas. Nepaisant su COVID-19 pandemija susijusių iššūkių, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2021 m. 16,8 proc. sumažėjo bedarbių. 2021 m. nedarbo lygis šalyje buvo 7,1 proc., arba 1,4 procentinio punkto mažesnis nei 2020 m.

1.11. Demografija

Lietuva yra viena sparčiausiai senstančių šalių visoje ES ir EBPO šalių narių grupėje, pasižyminti nuolat prastėjančiais demografiniais rodikliais.

Lietuvos statistikos departamento išankstiniais duomenimis, 2022 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2 mln. 795 tūkst. nuolatinį gyventojų, tai yra 15,8 tūkst. mažiau negu 2021 metais. Per pastaruosius 10 metų Lietuvos gyventojų sumažėjo apie 8,4 procento. Nors 2021 m. neto tarptautinė migracija (imigravusių ir emigravusių asmenų skaičiaus skirtumas) išliko teigiama, tačiau 2021 m. iš Lietuvos emigravo 28,3 tūkst. nuolatinį šalies gyventojų, tai 22,7 proc. daugiau negu 2020 m., o į Lietuvą imigravo 35,9 tūkst. asmenų – 16,7 proc. mažiau nei 2020 metais. Reikšmingą įtaką gyventojų skaičiaus mažėjimui 2021 m. turėjo natūrali gyventojų kaita, ypač padidėjęs mirtingumas, kurį iš dalies lėmė ir COVID-19 pandemija. 2021 m. mirė 47,9 tūkst. asmenų, tai 4,4 tūkst. (10,1 proc.) daugiau negu 2020 metais. Šiek tiek mažėjo ir gimstamumas. 2021 m. gimė 24,6 tūkst. kūdikių, tai 0,5 tūkst. (2,1 proc.) mažiau negu 2020 metais. Mažėjant bendram gyventojų skaičiui, daugėja pagyvenusių asmenų. 2022 m. sausio 1 d. šalyje gyveno 558,69 tūkst. 65 metų ir vyresnių asmenų. Jų pagausėjo nuo 15,8 proc. (2005 m. pradžioje) iki 20 proc. (2022 m. pradžioje) visų

Lietuvos nuolatinių gyventojų. Šimtui vaikų 2022 m. pradžioje teko 135 pagyvenusieji (2005 m. pradžioje – 93).

Tiek pagal vyrų, tiek pagal moterų vidutinę tikėtiną gyvenimo ir vidutinę tikėtiną sveiko gyvenimo trukmę Lietuva gerokai atsilieka nuo ES27 vidurkio. Lietuvoje vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė nuo 2007 m., kai šio rodiklio reikšmė buvo 64,5 metų, kasmet didėja ir 2020 m. siekė 70,09 metų. Palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvos vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė yra 7 metais trumpesnė (2019 m.). Moterų padėtis kiek geresnė nei vyrų – jų vidutinė gyvenimo trukmė 2020 m. siekė 80,06 metų ir tik 4 metais atsilieka nuo ES vidurkio (84,0 metų 2019 m.).

2021 m. Lietuvoje gyveno daugiau kaip 100 tūkst. užsieniečių (3,6 proc. visų Lietuvos gyventojų). Lietuva tampa vis patrauklesne tikslo valstybe aukštos kvalifikacijos darbuotojams, startuoliams, o Lietuvos darbdaviams reikėtų dvigubai daugiau darbo jėgos iš užsienio. Atsižvelgiant į padėtį darbo rinkoje ir nuolat lengvinamas imigracijos procedūras, labai tikėtina, kad atvyks vis daugiau užsieniečių. Kadangi didžioji dalis užsieniečių atvyksta be šeimos narių, trumpalaikėje perspektyvoje jų įtaka gimstamumo rodikliams bus nedidelė. Kita vertus, didesnis vartotojų ir darbuotojų skaičius turėtų prisidėti prie įtampos Lietuvos ekonomikoje mažinimo.

1.12. Korupcija

2021 m. užregistruota apie 13 proc. daugiau negu 2020 m. nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (atitinkamai 595 ir 525¹²), tačiau pokytis nėra tolygus pagal skirtingas korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas: 2021 m. apie 17 proc. sumažėjo piktnaudžiavimo atvejų (2021 m. – 104, 2020 m. – 126), 14 proc. sumažėjo registruotų tarnybos pareigų neatlikimo atvejų (2021 m. – 31, 2020 m. – 36), taip pat užregistruota mažiau papirkimo atvejų – 217 (2020 m. – 227), tačiau smarkiai išaugo registruoto kyšininkavimo ir prekybos poveikiu rodikliai. Palyginti su 2020 m., apie 55 proc. padaugėjo kyšininkavimo atvejų – 133, tai didžiausias rodiklis per pastaruosius penkerius metus. Prekybos poveikiu atvejų padaugėjo maždaug 45 proc. (2021 m. – 109, 2020 m. – 49), per 5 metus tokių atvejų pagausėjo tris kartus. Vis dėlto darytina prielaida, kad kriminogeninė statistika, susijusi su latentinėmis nusikalstamomis veikomis, labiau atspindi ne tikrosios korupcinės būklės blogėjimą, o teisėsaugos institucijų gerėjančias kompetencijas atskleisti sudėtingas sisteminės korupcijos schemas, didėjančią, nors ir pamažu, visuomenės netoleranciją korupcijai ir stiprėjančią pranešėjų potencialą. Kalbant apie ilgalaikę perspektyvą, prognozuojama, kad smulkiosios korupcijos mastas ir toliau mažės, todėl vis daugiau dėmesio bus skiriama sisteminės korupcijos ištyrimui, nes ji labiausiai veikia nacionalinio saugumo būklę – pažeidžia politinės sistemos ir demokratijos veikimo principus.

Antikorupcinis potencialas vis dar yra vienas didžiausių iššūkių – nors per metus 6 proc. sumažėjo gyventojų, teigiančių, kad kyšis padeda spręsti problemas, tačiau jų vis dar gana daug (65 proc.). Be to, Lietuvoje yra daugiau negu kitose ES valstybėse narėse gyventojų, linkusių toleruoti korupcinį elgesį: pasaulinio korupcijos barometro¹³ duomenimis, kas trečias Lietuvos gyventojas mano, kad tam tikras korupcijos lygis viešajame sektoriuje yra toleruotinas, jeigu tai padeda atlikti darbus ir pasiekti gerų rezultatų. Lietuva šiame vertinime užima 26 vietą iš 27 valstybių – tai rodo vieną didžiausių korupcijos toleravimo rodiklių ES.

1.13. Organizuotas nusikalstamumas

Policijos duomenimis, su organizuotu nusikalstamumu susijusi situacija Lietuvoje išlieka stabili. Organizuotų nusikalstamų grupių pavojingumas nedidėja, grėsmės lygis – vidutinis, o dėl policijos aktyvių

¹² Duomenys apie užregistruotas ir ištirtas nusikalstamas veikas įstaigose, atliekančiose ikiteisminius tyrimus. Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika. Prieiga internete: https://ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=9565&datasource=66852.

¹³ Transparency International tyrimas „Pasaulinis korupcijos barometras – Europos Sąjunga, 2021“. Prieiga internete: <https://www.transparency.org/en/gcb/eu/european-union-2021>.

kompleksinių veiksmų tokių grupių veikla yra apsunkinta. Organizuotų nusikalstamų grupių veiklos pagrindinės kryptys nekinta – neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, neteisėtas disponavimas akcizais apmokestinamomis prekėmis ir jų kontrabanda, turiniai nusikaltimai.

1.14. Valstybės ir tarptautinio lygio ekstremaliosios situacijos

2021 m. Lietuvoje ir toliau galiojant 2020 m. vasario 26 d. paskelbtai valstybės lygio ekstremaliajai situacijai visoje šalyje dėl naujojo koronaviruso COVID-19 plitimo grėsmės, 2021 m. liepos 2 d. Lietuvoje buvo paskelbta dar viena valstybės lygio ekstremalioji situacija – dėl masinio užsieniečių antplūdžio, kurį, siekdamas politinių tikslų, dirbtinai sukėlė ir tikslingai link ES išorinės sienos kreipia Lukašenkos režimas. Abi šios ekstremaliosios situacijos pareikalavo visų valstybės ir savivaldos institucijų, privataus verslo ir piliečių susitelkimo, valstybės išteklių konsolidavimo, ypatingai glaudaus bendradarbiavimo su užsienio partneriais ir tarptautinėmis organizacijomis, greitų, ryžtingų ir išmanių sprendimų visais lygmenimis, o tai sudarė pakankamas prielaidas abi šias ekstremalijas situacijas iš esmės suvaldyti, nors jos tęsiasi ir toliau.

COVID-19 pandemija atskleidė ir įvairių informacinių sistemų ir registrų, susijusių su užkrečiamųjų ligų valdymu, sąveikumo problemą, todėl jai spręsti skiriamas papildomas dėmesys ir ištekliai.

Baltarusijos instrumentalizuotas masinis užsieniečių antplūdis sukėlė daug naujų iššūkių visose valstybės valdymo srityse, o kilusios krizės mastas viršijo nacionalinius reagavimo pajėgumus, todėl Vyriausybės 2021 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 230 nutarta prašyti civilinės saugos tarptautinės pagalbos per Europos Komisijos Reagavimo į nelaimės koordinavimo centrą (iš viso Lietuvai pagalbą suteikė 19 valstybių), o 2021 m. lapkričio 10 d., siekiant pašalinti dėl masinio užsieniečių antplūdžio susidariusią grėsmę visuomenės rimčiai, pirmą kartą šalies istorijoje buvo įvesta nepaprastoji padėtis, galiojusi du mėnesius (iki 2022 m. sausio 14 d.).

Vertinama, kad ateityje ekstremaliosios situacijos Lietuvoje gali kilti dėl pandemijos, masinio migrantų antplūdžio, afrikinio kiaulių maro, ekstremalių gamtos reiškinių (daugiadieniai lietūs, sausras, potvyniai, uraganai, vėtros), miškų ir durpynų gaisrų, naminių ir laukinių paukščių ligos. Taip pat galimi ekstremalieji įvykiai ar situacijos Lietuvos energetikos objektuose, transporte, elektros, šilumos ir komunaliniame ūkyje. Kai kuriuos ekstremaliuosius įvykius gali lemti geopolitinė padėtis, susijusi su rytų kaimynėmis. Didėjant klimato ekstremaliumi, 2022 m. Lietuvoje galime sulaukti labai smarkių liūčių, audrų ir kitų pavojingų reiškinių, kurie gali paveikti visus ūkio sektorius.

II. NACIONALINIO SAUGUMO POLITIKOS PRIORITETAIR UŽDAVINIAI

2.1. Nacionalinių gynybos pajėgumų stiprinimas

2021 m. krašto apsaugos sistema toliau sistemingai ir nuosekliai stiprino nacionalinius gynybos pajėgumus, o pagrindiniai tikslai liko nepakitę: svarbiausias prioritetas skiriamas Lietuvos kariuomenės gebėjimui kariauti sausumoje, užtikrinant vienetų judėjimą ir manevrą bei ugnies paramos galios didinimą, oro erdvės stebėjimui ir oro gynybai bei veiksmingai žvalgybai. 2021 m. daug dėmesio skirta ir jūrinės situacijos suvokimo pajėgumo tolesnei plėtrai, logistinės bei medicininės paramos stiprinimui, saugaus informacijos perdavimo užtikrinimui, kibernetinio saugumo didinimui ir priimančiosios šalies paramos sąlygų gerinimui.

Sparčią pažangą modernizuojant Lietuvos kariuomenės pajėgumus lėmė nuosekliai didinamas Krašto apsaugos ministerijos biudžetas – 2021 m. gynybai skirta 1 104,9 mln. eurų, arba 2,03 proc. BVP, o palyginti su 2020 m., gynybos išlaidos išaugo daugiau nei 7 procentais. Nuo 2019 m. gynybai skirdama bent 2 proc. BVP, Lietuva įgyvendina įsipareigojimą NATO dėl gynybos išlaidų. Nuo 2015 m. Lietuva taip pat įgyvendina įsipareigojimą dėl gynybos investicijų – šiai sričiai kasmet skiriama gerokai daugiau nei 20 proc. gynybos biudžeto ir planuojama šį lygį išlaikyti ir ateityje.

2021 m. Lietuvos kariuomenė toliau pildė karinius vienetus kvalifikuotu ir motyvuotu personalu, daugiausia dėmesio skirdama pėstininkų brigadoms „Geležinis Vilkas“ ir „Žemaitija“. Lietuvos kariuomenė ir toliau buvo komplektuojama taikant mišrų kariuomenės komplektavimo modelį, t. y. iš profesinės karo tarnybos karių, nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos karių, karių savanorių ir kitų savanoriškos nenuolatinės karo tarnybos karių. 2021 m. atlikti nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos buvo pašauktas 3 051 karo prievolinkas, profesinė karo tarnyba 2021 m. pagausėjo 333 kariais, palyginti su 2020 m. (iš viso tarnauja apie 11 000 karių). Krašto apsaugos savanorių pajėgose tarnaujančių karių 2021 m. nežymiai sumažėjo, tačiau jų buvo panašiai kaip 2020 m. – apie 5 000. 2021 m. taip pat parengta Visuotinės karo prievolės galimybių studija.

2021 m. toliau gerinta Lietuvos kariuomenės karinio rengimo kokybė – įsigyta naujos ginkluotės ir karinės technikos, išlaikyta pratybų su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais ir ginkluotąsias pajėgas sudarančiomis nacionalinėmis institucijomis intensyvumas. Sąveikai tarp Lietuvos kariuomenės ir civilinių institucijų tobulinti 2021 m. surengtos dvejios mobilizacinės pratybos ir 17 mokymų, skirtų už mobilizacijos valdymą institucijose atsakingiems pareigūnams.

2021 m. priimti sprendimai, kuriais buvo sukurta mobilizacijos valdymo sistema, užtikrinanti mobilizacijos valdymą valstybiniu ir instituciniu lygmenimis, pakeista mobilizacinių ir priimančiosios šalies paramos mokymų paskirtis, supaprastintas ir susistemintas išteklių sutelkimo ir paskirstymo mechanizmas.

2.2. NATO kolektyvinės gynybos stiprinimas

Lietuva nuosekliai rėmė ir remia NATO, kaip Europos saugumo garanto, vaidmenį. Stiprus transatlantinis ryšys ir bendradarbiavimas, NATO vienybė ir solidarumas ir toliau yra vieni pagrindinių Lietuvos saugumo ir užsienio politikos prioritetų. Nepaisant besitęsiančios COVID-19 pandemijos iššūkių ir atsižvelgiant į nemažėjančias saugumo grėsmes, NATO atgrasymo ir gynybos laikysena 2021 m. nepakito, išlaikyta vieninga NATO laikysena dėl Rusijos saugumo garantijų reikalavimų nepriimtimumo, pademonstruota solidari ir tvirta reakcija į 2022 m. pradėtą Rusijos karinę agresiją prieš Ukrainą ir šios agresijos keliamus geopolitinius saugumo iššūkius.

Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje dislokuotų bataliono kovinių grupių (NATO priešakinės pajėgos) buvimas regione sustiprina kolektyvinį NATO atgrasymą ir mažina galimo konflikto regione tikimybę.

Bataliono kovinės grupės (apie 1 300 karių) Lietuvoje pagrindą sudaro Vokietijos kariai. 2021 m. kovinę grupę papildė Nyderlandų, Norvegijos, Belgijos, Čekijos kontingentai, Liuksemburgo kariai.

Aljanso karinį matomumą Lietuvoje toliau užtikrino NATO oro policijos misija Baltijos šalyse. Šiaulių oro bazėje budėjo Italijos, Ispanijos, Danijos ir Lenkijos naikintuvai. Oro policiją 2021 m. rugsėjo–lapkričio mėnesiais sustiprino Portugalijos naikintuvai.

Prie atgrasymo ir gynybos labai prisideda ir Lietuvoje dislokuotos rotacinės JAV pajėgos. 2021 m. Lietuvoje vyko tarptautinės pratybos, kurių tikslas – didinti NATO ir sąjungininkų karinį matomumą ir stiprinti Lietuvos ir sąjungininkų karių gebėjimus veikti kartu.

2.3. NATO krizių valdymo ir partnerysčių stiprinimas

2021 m. toliau tobulintas NATO krizių valdymo sistemos vadovas – prasidėjus naujam dvejų metų peržiūros ciklui, Lietuvos ekspertai, atsižvelgdami į COVID-19 pandemijos pamokas, taip pat į atnaujinamą NATO strateginę koncepciją, teikė siūlymus dėl NATO krizių valdymo procedūrų atnaujinimo.

Išaugus poreikiui reaguoti į krizinę situaciją esamuoju laiku, Aljansas priėmė sprendimą nerengti netikėtų NATO atsako į labai greitai kylančią grėsmę pratybų. Lietuva, rengdamasi šioms pratyboms, patikrino sprendimų priėmimo procedūras, kad, veikdama kolektyviai su sąjungininkais, būtų pasirengusi per trumpą laiką priimti būtinus Aljanso saugumui sprendimus. Tokį pasirengimą demonstravo ir vieningo NATO atsako į išaugusią Rusijos grėsmę saugumui Europoje suformavimas.

Lietuva aktyviai palaiko NATO partnerysčių stiprinimą. Ypač daug dėmesio skiriama santykių su artimiausiais NATO partneriais – Sakartvelu, Suomija, Švedija ir Ukraina – ir ES stiprinimui. Lietuva, remdama 360 laipsnių požiūrį į NATO partnerystes, taip pat pritaria Aljanso bendradarbiavimo stiprinimui visomis strateginėmis kryptimis, ypač su bendramintėmis šalimis Indijos ir Ramiojo vandenyno regione. Lietuva aktyviai rėmė NATO–Ukrainos ir NATO–Sakartvelo partnerysčių stiprinimą, reguliariai pasisakydama už NATO atvirų durų politikos įsipareigojimų išlaikymą, ir nuolat siekė pabrėžti paramą šių šalių teritoriniam vientisumui ir integralumui.

NATO ir ES bendradarbiavimo stiprinimas ir bendrų iniciatyvų įgyvendinimas ir toliau – vienas iš Lietuvos prioritetų. Itin svarbios tokios bendradarbiavimo sritys kaip karinis mobilumas, atsparumo stiprinimas, energetinis saugumas, atsakas į kibernetines ir hibridines grėsmes, kova su dezinformacija. Lietuva remia ES gynybos iniciatyvas, tačiau nuosekliai pasisako už NATO nedubliavimo ir abiejų organizacijų tarpusavio papildomumo principus.

Atsižvelgiant į Baltarusijos veiksmus nutupdant „Ryanair“ orlaivį ir vykdomą hibridinę ataką prieš Lietuvą, Lenkiją ir Latviją pasitelkus migrantus, 2021 m. sustabdytas politinis ir praktinis bendradarbiavimas tarp NATO ir Baltarusijos. Kadangi Baltarusijoje didėja Rusijos įtaka ir karinis buvimas, Lietuva suinteresuota, kad NATO skirtų daugiau dėmesio Rusijos ir Baltarusijos integracijai ir šio proceso poveikiui NATO rytinio flango apgynimui.

2021 m. Lietuvos atstovybė Moldovoje toliau atliko NATO kontaktinės ambasados funkcijas; šias funkcijas atliks ir 2022 metais. Krašto apsaugos ministerija skyrė 20 tūkst. eurų finansuoti NATO gynybos gebėjimų stiprinimo iniciatyvos koordinatoriaus pozicijai Moldovos Respublikoje.

2.4. Vieningos ir solidarios ES stiprinimas

2021 m. intensyviai kurtas ES strateginis kompasas (planuojama priimti 2022 m. kovo mėn.), kuriuo vadovaudamasi ES įtvirtins bendrą europinį grėsmių suvokimą ir apsibrėš saugumo ir gynybos srities veiksmus, užtikrinančius kolektyvinį ES piliečių ir Sąjungos saugumą bei efektyvesnį bendradarbiavimą

su partneriais. Lietuva prisidėjo prie ES strateginių dokumentų saugumo ir gynybos srityje rengimo ir dalyvavo diskusijose, skirtose ES savitarpio pagalbos straipsnio (ES sutarties 42.7 straipsnis), kuris numato, kad trečiųjų šalių ginkluotos agresijos atveju visos ES valstybės narės privalo solidariai padėti agresiją patiriančiai narei, įgyvendinimui. Diskusijose dėl šio straipsnio įgyvendinimo ir įgyvendinant ES bendrą užsienio ir saugumo politiką, Lietuva nuosekliai siekia, kad būtų užtikrintas ES ir NATO pastangų suderinamumas ir nedubliavimas.

Stiprinant ES ir JAV dialogą prekybos ir ekonomikos bendradarbiavimo klausimais, 2021 m. rugsėjo 29 d. įvyko pirmasis ES–JAV Prekybos ir technologijų tarybos susitikimas, kurio metu sutarta stiprinti ES ir JAV bendradarbiavimą penkiose srityse: investicijų patikrų, eksporto kontrolės, dirbtinio intelekto, puslaidininkių tiekimo grandinių ir pasaulinės prekybos iššūkių.

2021 m. antrajame pusmetyje Lietuvai susidūrus su Kinijos politiniu ir ekonominiu spaudimu, šis klausimas ES institucijose keliamas visais, taip pat ir aukščiausiu, lygmenimis. Lietuvos pastangomis 2021 m. gruodžio 8 d. Europos Komisija paskelbė reglamento dėl ES ir jos valstybių narių apsaugos nuo trečiųjų šalių ekonominės prievartos (angl. *anti-coercion instrument*) projektą.

Lietuva remia glaudų ES bendradarbiavimą užsienio, saugumo ir gynybos klausimais su Jungtine Karalyste po to, kai ji išstojo iš ES, ragina sudaryti galimybę Jungtinei Karalystei dalyvauti ES misijose ir operacijose, Europos gynybos fondo veikloje ir įgyvendinant ES nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO) projektus, išlaikyti partnerystę kovojant su tarptautinėmis grėsmėmis, vykdant konfliktų prevenciją ir užtikrinant efektyvią žmogaus teisių apsaugą.

2.5. Dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimas

Atsižvelgiant į sudėtingą saugumo būklę pasienyje su Baltarusija, neteisėtos migracijos srautus bei Rusijos pajėgų telkimą ties Ukrainos siena, dvišaliai ir daugiašaliai ryšiai buvo stiprinami siekiant ne tik Lietuvos saugumo interesų atsispindėjimo NATO sprendimuose bei ES saugumo ir gynybos iniciatyvose, bet ir atskirų šalių praktinės paramos Lietuvos ir regiono saugumo stiprinimui. Prioritetinėmis partnerėmis išliko JAV, Vokietija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Baltijos ir Šiaurės šalys.

2021 m. strateginės partnerystės su JAV prioritetai buvo tie patys – bendradarbiavimo stiprinimas gynybos srityje ir JAV karių nuolatinis dislokavimas Lietuvoje. 2021 m. toliau intensyviai bendradarbiauta su Vokietija. Tai susiję su Vokietijos įsipareigojimu vadovauti Lietuvoje dislokuotai NATO priešakinių pajėgų bataliono grupei, kuri tęsė buvimą Lietuvoje. 2021 m. taip pat buvo tęsiami prioritetinės ginkluotės įsigijimai iš Vokietijos.

2021 m. Lietuvos ir Lenkijos strateginiai santykiai buvo toliau sėkmingai plėtojami, aktyvus bendradarbiavimas gynybos ir saugumo srityje stiprėjo bendrai kovojant su Lukašenkos režimo inspiuruota neteisėtų migrantų krize ir reaguojant į Rusijos provokuojančius veiksmus Ukrainos pasienyje. Jungtinė Karalystė yra viena svarbiausių Lietuvos partnerių saugumo ir gynybos srityje, su kuria itin glaudžiai ir intensyviai bendradarbiaujama NATO, Jungtinės Karalystės vadovaujamų jungtinių ekspedicinių pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces*) formatais ir dvišaliu formatu. 2021 m. Lietuva artimai bendradarbiavo su Jungtine Karalyste sankcijų politikos, santykių su Rusija ir Baltarusija, paramos Ukrainai ir Sakartvelui ir kitais klausimais.

Lietuvos dvišaliai santykiai su Prancūzija 2021 m. buvo intensyvūs. Vyko nuolatinės konsultacijos Lietuvai svarbiais klausimais, sulaukta Prancūzijos palaikymo neteisėtos migracijos krizės akivaizdoje ir dėl Kinijos Lietuvai taikomo ekonominio spaudimo. Prancūzija labai palankiai įvertino Lietuvos sprendimą prisijungti prie jos vadovaujamos operacijos „Takuba“ Malyje.

2021 m. Lietuva pirmininkavo Baltijos Ministrų Tarybai ir Baltijos Asamblėjai, taip pat baigė metus trukusį pirmininkavimą Baltijos jūros valstybių tarybai. 2021 m. ypač buvo ryškus Baltijos šalių tarpusavio solidarumas: Lietuva sulaukė operatyvios pagalbos iš Estijos ir Latvijos įveikiant Baltarusijos režimo organizuotą neteisėtą migrantų krizę ir savo ruožtu suteikė Latvijai techninių priemonių kovai su COVID-19 pandemija. 2021 m. toliau plėtoti dvišaliai ir trišaliai projektai, bendradarbiaujama NATO Baltijos oro policijos, specialiųjų operacijų pajėgų, regioninės oro gynybos ir jūrų stebėjimo pajėgumų plėtros, bendrų pratybų bei kitose srityse.

Dvišalio gynybos bendradarbiavimo stiprinimas su Ukraina ir parama jos gynybos reformoms – vienas iš Lietuvos prioritetų ir 2021 m., ypač sustiprėjus Rusijos kariniam spaudimui Ukrainai. Toliau konsultuotasi strateginiu lygmeniu gynybos planavimo, įsigijimų, personalo politikos, vadovavimo ir valdymo sistemos klausimais. Lietuvos parama Ukrainai koncentravosi į profesinio karinio rengimo ir mokymo reformą, puskarininkių korpuso pertvarką, sausumos, specialiųjų ir mokymo pajėgų karių ir dalinių rengimą. Lietuvos kariuomenės kariniai instruktoriai ir COVID-19 pandemijos sąlygomis visa apimtimi rengė Ukrainos karines pajėgas pagal Seimo mandatą dėl Lietuvos karinės mokymo operacijos Ukrainoje. 2021 m. priimti sprendimai perduoti Ukrainai materialinės paramos, kurios vertė –1 mln. eurų, taip pat inicijuoti sprendimai Ukrainai perduoti ginkluotę, skirtą stiprinti Ukrainos oro erdvės gynybos pajėgumams, kurie buvo panaudoti pirmosiomis Rusijos karinės agresijos prieš Ukrainą dienomis 2022 metais. Lietuvos karinio mokymo institucijose ir Baltijos gynybos koledže studijavo Lietuvos finansuojami Ukrainos, Sakartvelo, Moldovos, Azerbaidžano atstovai. Vyriausybė skyrė 27 tūkst. eurų finansinį indėlį ir toliau sėkmingai administravo Rytų partnerystės šalių įsitraukimui į ES bendrąją saugumo ir gynybos politiką skirtą Patikos fondą, iš kurio lėšų finansuotas Sakartvelo ir Moldovos atstovų dalyvavimas ES mokymo misijoje Malyje.

2.6. Dalyvavimas stiprinant tarptautinį saugumą ir stabilumą

Dalyvaudama tarptautinių ir regioninių organizacijų veikloje Lietuva prisideda prie taikos, demokratijos ir saugumo užtikrinimo, žmogaus teisių ir stabilumo stiprinimo. 2021 m. Lietuva prisidėjo prie Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (toliau – ESBO) specialiosios stebėjimo misijos Ukrainoje (SMM Ukraine), Jungtinių Tautų taikos palaikymo pajėgų Kipre (UNFICYP) bei Jungtinių Tautų taikos palaikymo (stabilizavimo) misijos Malyje (MINUSMA) veiklos. Lietuva, reaguodama į Baltarusijos politinę krizę po 2020 m. rugpjūčio 9 d. prezidento rinkimų, kartu su kitomis ESBO dalyvaujančiomis valstybėmis inicijavo ataskaitos apie žmogaus teisių pažeidimus Baltarusijoje parengimą, per įvairius ESBO mechanizmus prisidėjo prie kitų užsitęsusių konfliktų ES kaimynystėje (Ukraina, Sakartvelas, Moldova, Kalnų Karabacho regionas) sprendimo paieškų.

2021 m. kovo 29 d. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos 46-ojoje sesijoje priimta rezoliucija 46/20, kuria pasmerkti sunkūs žmogaus teisių pažeidimai Baltarusijoje, vykę dėl 2020 m. prezidento rinkimų, o Jungtinių Tautų Vyriausiajai žmogaus teisių komisarei suteiktas mandatas ir įpareigojimas atlikti išsamų žmogaus teisių pažeidimų Baltarusijoje po 2020 m. prezidento rinkimų tyrimą, pasitelkus nepriklausomus ekspertus. 2022 m. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos 49-ojoje sesijoje numatomas Jungtinių Tautų Vyriausiosios žmogaus teisių komisarės išsamus ataskaitos raštu aptarimas, po kurio bus sprendžiama dėl jai suteikto mandato pratęsimo. 2022 m. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos 50-ojoje sesijoje numatytas Specialiosios pranešėjos dėl žmogaus teisių padėties Baltarusijoje ataskaitos pristatymas, šioje sesijoje taip pat bus svarstoma rezoliucija dėl Specialiosios pranešėjos dėl žmogaus teisių padėties Baltarusijoje mandato pratęsimo. Lietuva sieks abiejų minėtų mandatų pratęsimo, remis jų turėtojų veiklą. Lietuva ir toliau kels žmogaus teisių pažeidimų Baltarusijoje klausimą tarptautiniais formatais, siekdama užtikrinti tarptautinės bendruomenės paramą šioje šalyje vykstantiems demokratiniams procesams.

Lietuvos kariai 2021 m. dalyvavo 10 tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje ir Indijos vandenyne. 2021 m. tarptautinėse operacijose dalyvavo apie 180 karių (2020 m. – 170 karių). 2021 m. NATO baigus tarptautinę operaciją Afganistane „Resolute Support“, Lietuva, glaudžiai

bendradarbiaudama su sąjungininkais, o ypač su Lenkija ir Vokietija, 2021 m. rugpjūčio mėnesį sėkmingai evakavo Lietuvos kariuomenei Afganistane talkinčius vertėjus ir jų šeimas iš Kabulo oro uosto, kai kontrolę Afganistane jau buvo perėmę Talibano kovotojai. Išvengti Talibano persekiojimo Lietuva padėjo beveik 200 Afganistano piliečių.

Nors NATO vadovaujama tarptautinė operacija Afganistane, kurioje per visus jos vykdymo metus tarnavo beveik 4 000 Lietuvos karių, buvo baigta, Lietuva toliau vykdė tarptautinius išpareigojimus kituose regionuose ir aktyviai įsitraukė į tarptautinio saugumo užtikrinimą (pvz., ES mokymo misijoje Mozambike ir Prancūzijos inicijuotos operacijos užduoties grupėje „Takuba“ Malyje).

2.7. Grėsmių, pavojų ir rizikos veiksnių nacionaliniam saugumui nustatymo, vertinimo ir perspėjimo sistemos plėtotė

Nacionalinio saugumo strategijoje apibrėžtų grėsmių, pavojų ir rizikos veiksnių nacionaliniam saugumui stebėseną vykdoma laikantis Vyriausybės nustatytos Grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui stebėjimo, vertinimo ir perspėjimo apie grėsmes tvarkos. Vyriausybės kanceliarija, pagal kompetenciją dalyvaujant Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms, koordinavo grėsmių vertinimą ir perspėjimą apie grėsmes, grėsmių prevencijos priemonių nustatymą ir įgyvendinimą. Dalis nustatytų grėsmių prevencijos priemonių įtrauktos į Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planą ir Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinančių institucijų plėtros programas.

Atsižvelgiant į 2021 m. gruodžio 16 d. atnaujintą Nacionalinio saugumo strategiją, grėsmių, rizikos ir pavojų stebėjimo, vertinimo ir perspėjimo apie grėsmes sistema 2022 m. bus peržiūrima ir tobulinama.

2.8. Žvalgybos institucijų pajėgumų stiprinimas

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos ir Valstybės saugumo departamentas, siekdami maksimaliai įgyvendinti Valstybės gynimo tarybos sprendimuose suformuluotus žvalgybos informacijos poreikius, 2021 m. tęsė turimų žvalgybos, kontržvalgybos ir veiklos paramos gebėjimų išlaikymą ir plėtojė tam reikalingus naujus gebėjimus, technologinius žvalgybos informacijos paieškos, rinkimo bei apdorojimo pajėgumus. Buvo atnaujinamos ir modernizuojamos abiejų žvalgybos institucijų turimos žvalgybos priemonės, technika bei infrastruktūra, siekiant adekvačios atitikties bendrai technologinei pažangai ir sparčiai tobulėjančioms priešiškų žvalgybos ir saugumo tarnybų galimybėms, jų taikomų metodų keliamiems iššūkiams. Daugiausia dėmesio skirta technologinei pažangai ir infrastruktūros plėtrai, personalo kompetencijų išlaikymui ir tobulinimui. Patobulintos tarpinstitucinio veikimo procedūros, stiprinti bendradarbiavimo ryšiai su tarptautiniais sąjungininkais bei partneriais.

2.9. Valstybės krizių prevencijos ir valdymo pajėgumų stiprinimas

Atsižvelgiant į Aštuonioliktosios Vyriausybės programos ir Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano nuostatas, Ministro Pirmininko 2021 m. vasario 1 d. potvarkiu sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė parengė pasiūlymus dėl veiksmingo krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo modelio ir šio modelio įdiegimo veiksmų plano ir juos pristatė 2021 m. liepos 28 d. Vyriausybės pasitarime. Vyriausybei pritarus šiems siūlymams, Vyriausybės kanceliarijoje sudaryta darbo grupė rengia įstatymų projektus veiksmingam krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo modeliui įgyvendinti, kuriuos priėmus 2022 m. II ketvirtį bus pradedamas steigti nacionalinio lygmens ekstremaliųjų situacijų ir krizių valdymo centras pagal pasirinktą modelį.

Ekstremaliųjų situacijų ir krizių valdymo pertvarkos tikslas – sukurti veiksmingą integruotą krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemą, kuri užtikrintų: koordinuotą efektyvų pasirengimą valdyti ekstremaliosias situacijas ir krizes; nuolatinę situacijų stebėseną ir vertinimą; veiksmingą krizių bei ekstremaliųjų situacijų valdymą; sąveiką su NATO ir ES atitinkamais mechanizmais.

2.10. Civilinės saugos stiprinimas

2021 m. parengtas Valstybės institucijų ir savivaldybių pasirengimo galimai radiologinei ar branduolinei avarijai Baltarusijos AE priemonių planas. Plane numatytos tikslinės investicijos į civilinę saugą 2022–2026 m. laikotarpiu, kurių bendra suma yra 91,6 mln. eurų. Šio plano įgyvendinimas reikšmingai sustiprins civilinės saugos sistemos subjektų pasirengimą atlikti funkcijas, nustatytas Valstybiniame gyventojų apsaugos plane branduolinės ar radiologinės avarijos atveju, o planui įgyvendinti 2022 m. iš valstybės biudžeto skiriama 17,75 mln. eurų. Ši priemonė leidžia nuosekliai didinti parengtį reaguoti į Baltarusijos AE keliamas grėsmes, o drauge didinti civilinės saugos pajėgumus.

Stiprinant pasirengimą reaguoti į galimą branduolinę avariją Baltarusijos AE, Vyriausybės sprendimu nuo 2021 m. sausio 1 d. optimizuotos Aplinkos apsaugos agentūros ir Radiacinės saugos centro atliekamos funkcijos radiologinio aplinkos monitoringo srityje, Aplinkos apsaugos agentūros vykdomas radiologinio aplinkos monitoringo ir ankstyvojo radiacinio pavojaus perspėjimo sistemos (RADIS) ir prognozavimo sistemos ARGOS administravimo funkcijas perduodant Radiacinės saugos centrui. Optimizuotos funkcijos leis įvykus avarijai Baltarusijos AE išvengti tarpinių reagavimo grandžių ir operatyviau pateikti rekomendacijas dėl apsaugomųjų veiksmų gyventojams taikymo.

2021 m. valstybės biudžeto lėšomis (skirta apie 2 mln. eurų) 17 savivaldybių, patenkančių į 100 km zoną nuo Baltarusijos AE, įsirengė ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų darbo vietas. Švenčionių rajono ir Vilniaus rajono savivaldybės, patenkančios į 30 km zoną nuo Baltarusijos AE, įsigijo priemones, kurių pririktų gyventojų evakavimui organizuoti ir vykdyti.

Vykdomas projektas „Lietuvos išankstinio perspėjimo apie branduolinį pavojų sistemos vystymas“, kuriuo siekiama iš esmės modernizuoti Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos pasirengimo avarinėms situacijoms programinę įrangą ir gyventojų perspėjimo sirenomis sistemą 17-oje savivaldybių, esančių 100 km atstumu nuo Baltarusijos AE, sukurti bendrą ekstremaliųjų situacijų valdymo informacinę sistemą, parengti gyventojų mokymo ir švietimo programas, surengti valstybinio lygio kompleksines pratybas ir kt.

Parengtos ir priimtos Civilinės saugos įstatymo pataisos, sudarančios teisinės sąlygas užtikrinti efektyvų ekstremaliosios situacijos dėl užsieniečių masinio antplūdžio (taip pat ir ateityje galinčių kilti ekstremaliųjų situacijų) valdymą ir operatyvų reikiamų sprendimų priėmimą.

2022 m. vasario 2 d. Vyriausybė nustatė prievolę valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, ūkio subjektams sukaupti veiklos vykdymui užtikrinti būtinų priemonių, asmeninės apsaugos priemonių, medicininių priemonių atsargas, siekiant nustatytą laiką užtikrinti nepertraukiamą veiklą ekstremaliųjų situacijų metu. Šių nuostatų visiškas įgyvendinimas smarkiai padidintų viešojo sektoriaus ir kitų subjektų atsparumą.

2.11. Viešojo saugumo stiprinimas

2021 m. sudarytos sąlygos sustiprinti ES išorės sienos su Baltarusija apsaugą: labiausiai pažeidžiamuose valstybės sienos su Baltarusija ruožuose pradėtas fizinio barjero (kurį sudaro koncertina ir apsauginė segmentinė tvora) įrengimas. Pasienio ruože su Baltarusija (111,78 km) įdiegta nauja sienos stebėjimo sistema. Įdiegus naują sienos stebėjimo sistemą, 2021 m. pabaigoje naudojant modernias sienos stebėjimo technologijas buvo saugoma 70,5 proc. ES išorės sienos (Lietuvos dalies) (2020 m. pabaigoje – 61,2 proc.): 100 proc. jūros sienos (119,65 km); 100 proc. ES išorės sienos su Rusija (275 km); 53,3 proc. ES išorės sienos su Baltarusija (362 km). Fizinio barjero įrengimą ir modernių sienos stebėjimo sistemų diegimą planuojama baigti 2022 m.

2021 m. sustiprintos policijos pajėgos, skirtos viešajai tvarkai per žmonių susibūrimus užtikrinti – įsteigtas šių pajėgų rezervas, kurį sudaro 300 apmokytų ir reikiamomis priemonėmis aprūpintų pareigūnų.

Artimiausiu metu planuojama įdiegti naujausią ES informacinių sistemų struktūrą, siekiant sudaryti sąlygas Lietuvos institucijoms, atsakingoms už visuomenės saugumą, sienų apsaugą ir migracijos valdymą, vizų išdavimą ir prieglobstį, turėti prieigą prie ES informacinių sistemų ir gauti visą jų funkcijoms atlikti reikalingą informaciją.

2.12. Nacionalinių pajėgumų kovai su terorizmu, smurtiniu ekstremizmu ir radikalėjimu stiprinimas

Lietuvos žvalgybos institucijos pagal kompetenciją vykdė veiklą siekdamas identifikuoti radikalias ideologijas skleidžiančius ar ekstremizmą remiančius asmenis ar grupes, taip pat ir asmenis, bandančius į Lietuvą patekti neteisėtos migracijos sraute, įvertinti konkrečių asmenų keliamą grėsmę ir numatyti reikiamus išteklius ir prevencijos priemones. Šioje veikloje glaudžiai bendradarbiaujama su kitomis Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinančiomis, teisėsaugos ir kitomis valstybės institucijomis bei užsienio partneriais, tobulinama žvalgybos ir policijos pareigūnų kompetencija ir kvalifikacija.

2.13. Informacinio saugumo ir Lietuvos Respublikos politinės sistemos saugumo užtikrinimas

Kovojant su informacinėmis grėsmėmis, 2021 m. prioritetas teiktas visuomenės švietimui. Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamento atstovai rengė paskaitas apie informacinį saugumą valstybinio, privataus ir nevyriausybinių sektorių atstovams bei moksleiviams. Buvo aktyviai bendradarbiaujama su nacionalinėmis žiniasklaidos priemonėmis, rengiami interviu ir spaudos pranešimai apie informacinį saugumą ir dezinformaciją. Bendradarbiauta su NATO partneriais bei sąjungininkais, siekiant supažindinti su informacinėmis grėsmėmis. 2021 m. Krašto apsaugos ministerija atrinko ir iš dalies finansavo 3 asociacijų ir viešųjų įstaigų veiklos programas, skatinančias visuomenės kritinį mąstymą ir atsparumą informacinėms grėsmėms.

Ryšių reguliavimo tarnyba, įgyvendindama nustatytus ribojimus skleisti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią informaciją, per šiam tikslui įsteigtą interneto karštąją liniją „Švarus internetas“ 2021 m. gavo 3 558 pranešimus (2020 m. – 1 373). Tai daugiausia pranešimų nuo interneto karštosios linijos įsteigimo 2007 metais. Veiksmų imtasi dėl 380 atvejų. 2021 m. Ryšių reguliavimo tarnyba ėmėsi iniciatyvos draudžiamo turinio internete paieškai pasitelkti dirbtinį intelektą – baigtas kurti automatinis paieškos įrankis, kurį planuojama naudoti nuo 2022 m. pradžios.

2.14. Visuomenės pasirengimo valstybės gynybai, pilietinės visuomenės, šalies kultūrinio ir tautinio tapatumo stiprinimas

2021 m. Krašto apsaugos ministerija savarankiškai ir kartu su kitomis valstybės institucijomis bei nevyriausybėmis organizacijomis toliau tęsė aktyvią pilietinio ir patriotinio ugdymo veiklą, skatindama visuomenę domėtis šalies gynybos klausimais, kariuomene ir prisidėti prie šalies saugumo.

2021 m. parengtas Nacionalinės darbotvarkės „Lietuvos Respublikos piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategija“ projektas¹⁴. Jos tikslas – sudaryti sąlygas pilietiniam pasipriešinimui tapti veiksmingu Lietuvos gynybinės galios elementu ir užtikrinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos piliečių teisės priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į šalies nepriklausomybę, jos teritorinį vientisumą ir konstitucinę santvarką, ir jų teisės bei pareigos ginti valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo įgyvendinimą. Seimui patvirtinus darbotvarkę, bus užtikrintas koordinuotas ir sistemingas piliečių rengimas pilietiniam pasipriešinimui, įtraukiantis skirtingas valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, nevyriausybines ir bendruomenines organizacijas bei privatų sektorių.

¹⁴ Seimui pateiktas 2022 m. sausio 26 d.

2021 m. organizuoti renginiai, skirti Pilietinio pasipriešinimo dienai paminėti: konferencija „Taikaus pasipriešinimo galia – patirtis ir perspektyvos. Pagerbiant neginkluotą rezistenciją“, o Vilniaus dailės akademijoje pristatytas leidinys „Pilietinio pasipriešinimo abėcėlė. Patarimai, kaip kovoti be ginklų“. Minint Seimo paskelbtus Juozo Lukšos-Daumanto metus, surengta informacinė kampanija, kurios tikslas – per J. Lukšos asmenybę stiprinti visuomenės suvokimą apie partizaninio karo svarbą Lietuvos valstybingumui. Šios kampanijos metu organizuoti įvairūs renginiai (pėsčiųjų žygis „Partizanų takais“, Juozo Lukšos-Daumanto skaitymai, J. Lukšos 100-ųjų gimimo metinių minėjimas, edukacinės vaizdo pamokos mokyklose „Miško broliai: kovos ir kasdienybė“) ir parodos.

2.15. Ekonominio ir energetinio saugumo stiprinimas

2021 m. daug dėmesio skirta ekonominių ryšių su JAV ir Pietryčių Azijos šalimis plėtrai siekiant padėti Lietuvos verslui diversifikuoti eksporto rinkas. Sudarant lygias konkurencines sąlygas Lietuvos įmonėms, aktyviai dalyvauta plėtojant ir panaudojant ES prekybos politikos įrankius (antidempingo / antisubsidijų priemonės), taip pat bendradarbiauta su Pasaulio prekybos organizacija dėl Kinijos taikomo ekonominio spaudimo priemonių Lietuvai.

2021 m. įsteigtas Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras, kuris padeda Lietuvos bankui vykdyti informacijos, susijusios su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikų valdymu, keitimąsi tarp viešojo ir privataus sektorių. Siekiant efektyviai valdyti rizikas, susijusias su sukčiavimu, 2021 m. buvo intensyviai keičiamasi informacija su Vokietijos, Latvijos ir Estijos teisėsauga.

2021 m. priimtos ir įsigaliojo svarbios Lietuvos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo pataisos – į įstatymą kaip nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės, įrenginiai bei turtas įtraukti paskirtasis kaupimo sistemos operatorius ir elektros energijos kaupimo įrenginiai. Įgyvendinant Lietuvos energetikos sistemos projektus dalyvaujančioms įmonėms, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusioms su nesaugios branduolinės elektrinės trečiojoje šalyje veikla, taip pat pradėta taikyti atitiktis nacionalinio saugumo interesams patikra.

2021 m. lapkričio 5 d. Baltijos Tarybos bendrame pareiškime Baltijos šalys dar kartą patvirtino, kad laiku atlikta (iki 2025 m.) Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklu išlieka bendru prioritetu. Baltijos šalys išreiškė didelį susirūpinimą dėl daugialypę regionine grėsme laikomos Baltarusijos AE ir dar kartą patvirtino susitarimą nutraukti komercinius elektros mainus su Baltarusija.

2021 m. gruodžio 21 d. Lietuvos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisija priėmė sprendimą, kuriuo 2018 m. įmonės „Belaruskalij“ ir AB „Lietuvos geležinkelių“ sudaryta sutartis dėl krovinių vežimo geležinkeliais organizavimo pripažinta neatitinkančia nacionalinio saugumo interesų, taip užkirsdama kelią dviem privačioms krovinių geležinkeliais vežimo bendrovėms – „LGC Cargo“ ir „Gargždų geležinkeliui“ – vežti per Lietuvą „Belaruskalij“ trąšas.

Toliau buvo įgyvendinamas geležinkelio projektas „Rail Baltica“, kuris turi itin didelę reikšmę pasiekiamumui ir susisiekimui regione ir už jo ribų, taip pat gyvybiškai svarbus užtikrinant karinį mobilumą. 2021 m. Susisiekimo ministerija parengė, patvirtino ir pradėjo vykdyti logistikos grandinių diversifikavimo veiksmų planą, kuriuo siekiama Lietuvos verslo įmonėms padėti kuo labiau diversifikuoti krovinių gabenimo rinkas – padaryti jas atsparesnes ir mažiau priklausomas nuo politiškai paveikių nedemokratiškų rinkų. Šio projekto įgyvendinimui bus teikiamas prioritetas ir 2022 metais.

2.16. Kibernetinio saugumo stiprinimas

Lietuvos užtikrinamas aukštas kibernetinio saugumo lygis 2021 m. pažymėtas tarptautiniu lygiu – pagal 2021 m. birželio 29 d. Jungtinių Tautų Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (angl. *International*

Telecommunication Union, ITU) paskelbtą tarptautinį kibernetinio saugumo indeksą Lietuva yra šešta tarp pasaulio valstybių ir ketvirta tarp Europos valstybių. Lietuva aukščiausius įvertinimus gavo teisinio reglamentavimo ir kibernetinio saugumo pajėgumų plėtojimo srityse.

Stiprinant 5G ryšio saugumą, 2021 m. priimti sprendimai, kurie užtikrina, kad plėtojant 5G ryšio infrastruktūrą Lietuvoje bus naudojama tik patikimų gamintojų ir tiekėjų įranga ir paslaugos. Taip pat bus siūloma užkirsti kelią Lietuvai įsigyti Kinijos, Rusijos ir Baltarusijos gamintojų technologijas.

2021 m. birželio 28 d. įsigaliojo Kibernetinio saugumo įstatymo pakeitimai, kuriais nacionaline kibernetinio saugumo sertifikavimo institucija paskirtas Nacionalinis kibernetinio saugumo centras, kuris koordinuos ir prižiūrės informacinių ir ryšių technologijų paslaugų, procesų ir produktų sertifikavimą pagal ES kibernetinio saugumo sertifikavimo schemas. 2021 m. liepos 1 d. įkurtas Regioninis kibernetinės gynybos centras, kuris veikia kaip Nacionalinio kibernetinio saugumo centro dalis. Bus siekiama, kad per artimiausius metus Regioninis kibernetinės gynybos centras taptų regionine praktinio bendradarbiavimo su JAV platforma. Centras taip pat bendradarbiaus su Sakartvelo bei Ukrainos kibernetinio saugumo specialistais. Regioninis kibernetinės gynybos centras veiklą plėtos trimis kryptimis: grėsmių analizės, kibernetinio saugumo pratybų bei tyrimų, mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo. 2021 m. ypač daug dėmesio buvo skiriama kritinės infrastruktūros energetikos sektoriaus incidentų specifikai ir saugumo priemonėms.

Lietuva nuo 2018 m. koordinuoja ES Nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (PESCO) projektą „Kibernetinės greitojo reagavimo pajėgos ir tarpusavio pagalba kibernetinio saugumo srityje“, kuri įgyvendinant dalyvauja šešių ES valstybių (Estijos, Kroatijos, Lenkijos, Lietuvos, Nyderlandų ir Rumunijos) atstovai. Šio projekto tikslas yra užkirsti kelią kibernetinėms atakoms ir reaguoti į kibernetinius incidentus ES valstybėse narėse, bendros saugumo ir gynybos politikos karinėse misijose ir operacijose ir teikti paramą partneriams.

Įvertinus užsienio šalių gerąją praktiką, Lietuvos policijoje įsteigtos trys „Virtualaus patrulio“ pareigybės, skirtos prevencinei veiklai elektroninėje erdvėje: socialinių tinklų stebėsenai, gautos informacijos vertinimui ir papildomos informacijos rinkimui, konsultavimui ir informavimui. 2021 m. dėl pažeidimų, kuriuos nustatė „Virtualus patrulis“ ar apie kuriuos gyventojai pranešė „Virtualiam patruliui“, buvo pradėta 40 administracinių nusižengimo teisenų ir 28 ikiteisminiai tyrimai, praversti 8 prevenciniai pokalbiai, taip pat 64 kartus asmenys viešai įspėti.

2.17. Socialinio saugumo stiprinimas, demografinės būklės gerinimas

Šalyje susidarius ekstremaliajai situacijai dėl COVID-19 pandemijos, o valstybės valdžios institucijoms imantis būtinų kraštutinių ir neįprastų priemonių, siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, itin svarbu užtikrinti, kad viruso sukeltos rizikos neleistų visuomenėje plisti baimės, įtarumo, nepasitikėjimo, nepakantumo nuotaikoms atskirų grupių atžvilgiu. 2021 m. gyventojai pagalbos galėjo kreiptis emocinės pagalbos linija 1809, kuri vienija emocinę paramą teikiančias linijas: Vilties liniją, Pagalbos moterims liniją, Jaunimo liniją, Vaikų liniją ir Sidabrinę liniją. Per 2021 m. į bendrą telefono numerį 1809 skambinta 14 423 kartus. 2020 m. birželį startavusi psichologinės pagalbos platforma pagalbasau.lt sudaro galimybes šalies gyventojams daugiau sužinoti apie psichikos sveikatą ir greitai rasti reikiamą pagalbą, įsivertinti emocinę būseną, o interaktyviame žemėlapyje – rasti išsamią informaciją apie pagalbos sistemą Lietuvoje – pagalbą teikiančių įstaigų adresus, kontaktinius duomenis ir teikiamas paslaugas. Žmonėms, susidūrusiems su grėsme žmogaus sveikatai arba gyvybei, 2021 m. pagalbą teikė ir mobiliosios krizių įveikimo komandos: 2021 m. jos vyko į 102 krizinius atvejus, krizinę pagalbą gavo 438 asmenys, suteikta 546 val. krizinių konsultacijų.

2022 m. augs senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijos, tikslinės kompensacijos neįgaliesiems, vienišo asmens išmoką gaus daugiau žmonių, kompensaciją už būsto šildymą gaus daugiau

nepasiturinčių šalies gyventojų, smarkiai padidinta minimali alga, didės mažiausiai uždirbančių biudžetinių įstaigų darbuotojų atlyginimai, ūgtels bazinis pareiginės algos dydis, didės socialinės išmokos. Taip pat suplanuoti šalies užimtumo sistemos pokyčiai, kurie, tikimasi, į darbo rinką padės sugrąžinti bent dalį ilgalaikių bedarbių ir atviroje darbo rinkoje įdarbinti daugiau žmonių su negalia.

2021 m. taip pat parengtos 2021–2030 m. pajamų nelygybės mažinimo, socialinės sutelkties, įtraukios darbo rinkos, šeimos politikos stiprinimo, neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse plėtros programos, kurių įgyvendinimo priemonės suplanuotos siekiant didinti gyventojų pajamas, užimtumą, socialinių paslaugų prieinamumą, pažeidžiamų asmenų įtrauktį, mažinti jų diskriminaciją, taip pat kitos priemonės, kurios prisidės prie socialinio saugumo stiprinimo.

Demografinės būklės gerinimo tikslų siekti padės Šeimos politikos stiprinimo plėtros programa. Įgyvendinant šią programą, bus vykdomos priemonės, siekiant sukurti tinkamą, skatinančią, palankią šeimai aplinką, kuri leistų tinkamai atlikti šeimos funkcijas ir sėkmingiau įsitraukti į darbo rinką, stiprinti moterų ir vyrų lygias galimybes, skatinti gimstamumą, užtikrinti ir palaikyti šeimų ir vaikų emocinę gerovę, plėtoti kokybiškas, visoms šeimoms, auginančioms vaikus, prieinamas paslaugas.

2.18. Aplinkos apsaugos užtikrinimas

Vykdam aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės reformą, 2021 m. baigtas antrasis šios reformos etapas, per kurį sistemiškai peržiūrėtas aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės turinys, suderintos specialiujų įstatymų nuostatos, įtvirtinta, kad aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdo viena institucija – Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos. Aiškiai atskirtos Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos, Valstybinės miškų tarnybos ir Aplinkos apsaugos departamento funkcijos sudaro galimybes efektyviau planuoti ir vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę.

Radiacinės saugos centras vykdė valstybinį radiologinį aplinkos monitoringą. Gautų tyrimų rezultatų analizė rodo, kad radiacinė būklė aplinkoje nepakito, didesnių nei įprastai radioaktyviųjų medžiagų kiekių aplinkoje nestebėta. Ilgaamžių dirbtinių cezio Cs^{137} ir stroncio Sr^{90} radionuklidų aktyvumo koncentracija aplinkos mėginiuose, atrinktose skirtinguose Lietuvos regionuose, įskaitant Ignalinos AE poveikio teritorijas bei teritorijas, kurios patenka į galimą Baltarusijos AE įtakos zoną, yra nedidelė ir papildomos nepagrįstos Lietuvos gyventojų apšvitos nelemia.

Radiacinės saugos centras kontroliavo medienos ir durpių kuro, įvežamo iš teritorijų, kurios po avarijos Černobylio AE buvo užterštos radioaktyviosiomis medžiagomis, ir iš šio kuro gautų pelenų radioaktyvų užterštumą, siekdamas užtikrinti, kad į Lietuvą nepatektų radioaktyviuoju ceziu Cs^{137} užteršto medienos ir durpių kuro, o tokį kurą naudojančiose įmonėse nesusidarytų radioaktyviųjų pelenų. 2021 m. 44 kartus į Lietuvą neleista įvežti medienos ir durpių kuro, kurio radioaktyvusis užterštumas Cs^{137} viršijo nustatytą lygį.

3. ILGALAIKIŲ NACIONALINIŲ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS

Krašto apsaugos sistemos plėtros programa. Įgyvendinant šią programą, 2021 m. toliau nuosekliai plėtoti nacionaliniai gynybos pajėgumai, siekiant įgyvendinti krašto apsaugos sistemos plėtros viziją – Lietuvos kariuomenė, pajėgi užtikrinti patikimą atgrasymą ir valstybės ginkluotą gynybą. Svarbiausias krašto apsaugos sistemos plėtros tikslas nepakito – modernizacija kariuomenės kovinės galiai stiprinti. Krašto apsaugos sistemos plėtra 2021 m. rėmėsi dviem su Krašto apsaugos sistemos plėtros programa susijusiais planais: Lietuvos krašto apsaugos sistemos 2019–2028 m. įsigijimų, susietų su pajėgumais, planu ir Lietuvos krašto apsaugos sistemos 2019–2028 m. personalo plėtros planu. Priėmus Strateginio valdymo įstatymą, 2021 m. pradėta programos peržiūra.

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa. Siekiant įgyvendinti šios programos nuostatas, buvo vykdomos kompetentingų institucijų strateginiuose veiklos planuose ir kituose planavimo dokumentuose numatytos priemonės. Vertinant šios programos įgyvendinimo pažangą, paminėtini šie reikšmingi pokyčiai: 2021 m., palyginti su 2020 m., nuo 79 iki 87 proc. padaugėjo Lietuvos gyventojų, kurie saugiai jaučiasi savo gyvenamojoje vietovėje, o nuo 68 iki 75 proc. – manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka savo gyvenamojoje vietovėje yra maža. 2021 m. pradėta programos peržiūra.

Nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programa ir jos įgyvendinimo 2020–2022 metų tarpinstitucinis veiklos planas. Programos įgyvendinimo 2020–2022 m. tarpinstituciniame veiklos plane numatytos 46 priemonės, iš kurių 2021 m. įgyvendinta 15 priemonių. Apžvelgiant pasiektus rezultatus, svarbu paminėti tai, kad buvo parengtos rekomendacijos dėl lobistinės veiklos ir įtakos teisėkūrai, patvirtintas šakinis Lietuvos korupcijos prevencijos veiksmų planas. Taip pat buvo sukurtos metodinės pagalbos priemonės, didinančios viešųjų pirkimų efektyvumą, ir priimtas sprendimas centralizuoti Vyriausybei pavaldžių įstaigų viešuosius pirkimus. 2021 m. parengtos rekomendacijos užsienyje veikiantiems Lietuvos verslo subjektams, kaip atpažinti ir reaguoti į korupcijos apraiškas užsienyje. Siekdama kokybinių antikorpucinės politikos pokyčių, 2021 m. gruodžio 15 d. Vyriausybė pritarė Nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais 2022–2033 m. projektui.

Valstybinė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 m. programa. Programoje nustatyti Lietuvos ilgalaikiai psichoaktyviųjų medžiagų kontrolės ir jų vartojimo prevencijos politikos tikslai, uždaviniai ir kryptys įgyvendinami pagal Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinį veiklos planą, kuriame 2020–2022 m. laikotarpiui numatytos 33 priemonės, iš kurių 31 priemonė įgyvendinta, o nustatyti veiklos rezultatai jau pasiekti daugiau kaip 95 procentais. Nors Lietuvos gyventojų, per paskutinius 12 mėn. vartojusių narkotines ir psichotropines medžiagas, 2021 m. vartojimo bendrojoje populiacijoje rodiklis padidėjo iki 4,5 proc., Lietuvoje jis vis dar yra beveik du kartus mažesnis už ES šalių narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo per pastaruosius metus rodiklių vidurkį – 7,7 proc.

Bendradarbiaujant savivaldybėms ir verslui, Lietuvoje įgyvendinamos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo priemonės, skirtos ne tik plačiajai visuomenei, bet ir konkrečioms visuomenės narių grupėms – jaunimui, muzikos festivalių lankytojams, tėvams. Asmenims, priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų, užtikrinamas trumpalaikės socialinės globos teikimas – nuo 2016 m. iki 2021 m. lapkričio 30 d. minėtos paslaugos suteiktos 1 783 asmenims, iš kurių 849 (47,6 proc.) asmenys pradėjo ieškoti darbo, dirbti ar mokytis.

2 priedas. Lietuvos ES politikos įgyvendinimas

Šiame Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaitos priede pateikiama Vyriausybės Europos Sąjungos komisijos (toliau – VESK) veiklos apžvalga ir 2022 m. veiklos prioritetai. Pažymėtina, kad 2021 m. įvyko 20 VESK posėdžių, kuriuose daugiausia dėmesio skirta savalaikiam pasirengimui ES Tarybos posėdžiams, aktualiausiems ES darbotvarkės ir kitiems svarbiems tarpinstituciniams klausimams.

Pagrindiniai ES darbotvarkės klausimai

Atsižvelgiant į **ES ir Jungtinės Karalystės** santykių kontekstą, VESK veikla orientuota į klausimus, susijusius su „Brexit“ derybose priimtų susitarimų įgyvendinimu. 2021 m. vasario 9 d. Lietuvos institucijos buvo įpareigosios įvertinti poreikį keisti teisės aktus ar priimti naujus, atsižvelgdamos į ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo bei lydimųjų susitarimų nuostatas. 2021 m. balandžio 28 d. VESK „nutylėjimo“ procedūra pritarė ES Tarybos sprendimui dėl ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo sudarymo, užbaigiant šio susitarimo laikinojo taikymo laikotarpį.

2021 m. ir toliau daug dėmesio buvo skirta **ekonominių ir finansinių priemonių** įgyvendinimui, siekiant suvaldyti COVID-19 pandemijos sukeltas ekonomines pasekmes, įskaitant tolesnį Stabilumo ir augimo pakto bendrosios išlygos taikymą, diskusijas dėl neveiksnių paskolų problemos sprendimo, SURE (*Support to Mitigate Unemployment Risks in an Emergency*) priemonės įgyvendinimą. Vyko diskusija dėl tolesnio Europos semestro proceso, pabrėžta būtinybė išvengti administracinės naštos dėl Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (RRF) ir Europos semestro procesų dubliavimosi. Taip pat svarstyti klausimai, susiję su kapitalo rinkų sąjungos ir bankų sąjungos kūrimu, ES ekonominės valdysenos peržiūra, siūloma Tarybos direktyva dėl pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifų, kova su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimo prevencija. Lietuva yra išreiškusi ambiciją ir aktyviai siekia, kad ES lygmens Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priežiūros institucija (AMLA) nuo 2023 m. veiktų Vilniuje.

Dėl įtampos ES ir Baltarusijos pasienyje ir situacijos Afganistane 2021 metai išsiskyrė ypatingu dėmesiu **neteisėto atvykimo į ES srautų ir išorinės migracijos valdymo** klausimams. Nemažai dėmesio buvo skirta ir Europos prokuratūros įsteigimo bei ES prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos klausimams. Teisingumo ir vidaus reikalų tarybose toliau buvo keliamas klausimas dėl Rusijos veiksmų, susijusių su politiškai motyvuotu Lietuvos teisėjų, atlikusių savo konstitucinę pareigą ir priėmusių sprendimą Sausio 13-osios byloje, persekiojimu. Teisingumo ministrai buvo kviečiami ieškoti sprendimų, kaip užkirsti kelią politiškai motyvuotiems ES piliečių ekstradicijos į trečiąsias šalis prašymams. 2021 m. vidaus reikalų ministrai toliau aktyviai diskutavo dėl atskirų Migracijos ir prieglobsčio pakto elementų ir grąžinimo procedūrų gerinimo. Kadangi tarp valstybių narių išliko nuomonių skirtumų, ypač dėl pasiūlyto perkėlimo solidarumo mechanizmo, diskusija persikėlė į 2022 metus. Lietuvai ir toliau ypač svarbu, kad būsimas solidarumo mechanizmas nesuponuotų privalomų perkėlimų. Lietuva sutiktų tik su savanorišku prieglobsčio prašytojų perkėlimu, kai perkeliama tik tarptautinės apsaugos suteikimo kriterijus atitinkantys asmenys, kurie nekelia grėsmės valstybės saugumui.

2021 m. ES ir toliau siekta **koordinuoto atsako į COVID-19 pandemiją**. Svarbiausi 2021 m. derinti klausimai – bendri vakcinų pirkimai ir sklandus skiepijimas. Be to, siekiant palengvinti keliones, buvo susitarta ir visoje ES pradėtas taikyti ES skaitmeninis COVID pažymėjimas, laikantis rekomendacijų dėl judėjimo ribojimų ES viduje ir nebūtinų kelionių iš trečiųjų šalių. Lietuva nuosekliai pasisakė už stiprų koordinuotą ES atsaką į pandemiją, pabrėždama sklandaus bendrosios rinkos ir Šengeno erdvės funkcionavimą. Taip pat pabrėžė bendrų komunikacinių pastangų svarbą, ypač kovojant su dezinformacija ir neteisinga informacija apie saugią ir veiksmingą vakciną. Lietuva rėmė Europos komandos pastangas, dalydamasi vakcinomis su trečiosiomis šalimis.

Ypatingas dėmesys teko priemonių rinkiniui, skirtam įgyvendinti ES planą iki 2030 m. 55 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą („Fit for 55“). Priemonės apima papildomą paramą švariam transportui, atsinaujinantiems energijos šaltiniams ir anglies dioksido kiekio reguliavimo mechanizmui.

Siūloma išplėsti apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, kad ji apimtų transportą ir pastatų šildymą. Palyginti su Tarptautinės energetikos agentūros nulinio grynojo kiekio scenarijumi, plane numatyta daugiau priemonių, užtikrinančių, kad energija išliktų įperkama. 2021 m. balandį Vyriausybė aptarė Lietuvos derybinę poziciją, skirtą 55 proc. tikslo priemonių rinkiniui įgyvendinti (priemonių rinkinys oficialiai pasirodė liepą), ir paragino susijusias institucijas kuo aktyviau įsitraukti rengiant Lietuvos pozicijas bei nustatant interesus, susijusius su šiuo priemonių rinkiniu.

Daug dėmesio buvo skirta atsinaujinusiai diskusijai dėl **ES ekonominės valdysenos peržiūros** – VESK organizavo teminę diskusiją, kurioje aptarti kertiniai Lietuvos pozicijos aspektai. Ilgalaikis fiskalinis tvarumas turėtų būti pagrindinis fiskalinių taisyklių peržiūros tikslas, tačiau tvarumo turėtų būti siekiama ekonomikos augimui palankiu būdu. Pagrindinis iššūkis – rasti priemonių sumažinti šalių skolos lygius, atkurti fiskalinius rezervus ir tai padaryti ekonomikos augimą skatinančiu būdu.

Europos reikalų koordinavimo klausimai

Svarstyti klausimai, susiję su ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo planavimu ir vykdymu. 2021 m. gerokai padaugėjo Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėtų pažeidimo procedūrų dėl nepranešimo apie priemones, kuriomis ES teisės aktų nuostatos perkeliama į nacionalinę teisę (2021 m. oficialių pranešimų dėl neperkėlimo – 20, 2020 m. – 11). Atsižvelgiant į tai, reguliariai diskutuota dėl konkrečių ES teisės perkėlimo vėlavimo priežasčių, institucijos buvo skatinamos imtis reikiamų priemonių, siekiant laiku perkelti ir įgyvendinti ES teisės aktų nuostatas ir išvengti Europos Komisijos inicijuojamų ES teisės pažeidimo procedūrų arba kuo greičiau priimti direktyvų nuostatas į nacionalinę teisę perkeliančias priemones, kad būtų pagrindas Europos Komisijai pažeidimo procedūras nutraukti. VESK derinti atsakymai Europos Komisijai į pagrįstas nuomones (dėl Direktyvos (ES) 2018/851 dėl atliekų; dėl Direktyvos (ES) 2018/852 dėl pakuočių ir pakuočių atliekų; dėl Direktyvos (ES) 2019/879, kuria dėl kredito įstaigų ir investicinių įmonių nuostolių padengimo ir rekapitalizavimo pajėgumo iš dalies keičiama Direktyva 2014/59/ES ir iš dalies keičiama Direktyva 98/26/EB; dėl Direktyvos (ES) 2018/1972, kuria nustatomas Europos elektroninių ryšių kodeksas). Taip pat svarstyti Lietuvos pozicijos dėl Europos teisminėse institucijose nagrinėjamų bylų.

VESK 2022 m. veiklos prioritetai ir numatomi aktualiausi klausimai

Siūlomi VESK 2022 m. veiklos prioritetai, nustatyti atsižvelgiant į Europos Komisijos 2022 m. darbo programą, Prancūzijos ir Čekijos pirmininkavimo ES Tarybai prioritetus, esamą geopolitinę, saugumo, ekonominę, pandeminę situaciją ir Lietuvos interesus:

- **ES parama Ukrainai.** Atsižvelgiant į beprecedentę Rusijos karinę agresiją prieš Ukrainą, toliau bus siekiama, kad ES lygiu būtų teikiama koordinuota politinė, finansinė, materialinė ir humanitarinė parama Ukrainai. Bus dedamos visos įmanomos pastangos vieningai ir solidarčiai priimti nuo karo bėgančius ukrainiečius, užtikrinant ES finansinės paramos mechanizmus priimančioms valstybėms. Bus siekiama, kad Ukrainai būtų suteiktas ES šalies kandidatės statusas. Didelis dėmesys bus skiriamas spaudimo Rusijai ir jos bendrininkei Baltarusijai palaikymui – jau priimtoms sankcijoms turi būti įgyvendinamos ir nedelsiant imamasi tolesnių pačių griežčiausių ribojančių priemonių, ypatingą dėmesį skiriant ES energetinei nepriklausomybei. Bus dirbama ir Ukrainos atstatymo klausimu, pabrėžiant, kad finansinę atsakomybę už Ukrainos atstatymą pirmiausia turi prisiimti agresorė – Rusija. Skatinant Rusijos atskaitomybę už karinę agresiją ir vykdomus karo nusikaltimus, bus itin svarbu remti Rusijos karo veiksmų tyrimus, kuriuos jau pradėjo Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryba ir Tarptautinis baudžiamasis teismas.
- **ES piliečių saugumo užtikrinimas,** skiriant dėmesį ES saugumo ir gynybos politikos stiprinimui, didinant ES valstybių narių atsparumą ir užtikrinant koordinuotą atsaką kovoje su terorizmu, hibridinėmis grėsmėmis ir dezinformacija.

- **ES migracijos darbotvarkėje** bus tęsiamos kompromiso paieškos dėl ES prieglobsčio sistemos reformos, remiantis naujuoju Europos Komisijos Migracijos ir prieglobsčio paktu. Solidarumo mechanizmas, tikrinimo ir sienų procedūros, migrantų gražinimas ir išorės sienų apsauga ir toliau bus svarbiausi ES migracijos darbotvarkės klausimai.
- **Ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimas**, siekiant užbaigti bankų sąjungą, taip pat stiprinant kapitalo rinkų sąjungą, užtikrinant didesnę ekonomikos atsparumą, ES finansinį stabilumą ir įmonių konkurencingumą pasauliniu lygiu.
- **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės įgyvendinimas**, ypatingą dėmesį skiriant nacionalinio plano „Naujos kartos Lietuva“ įgyvendinimui ir sklandžioms rezultatų pasiekimo, atsiskaitymo ir mokėjimų procedūroms.
- **Nauji nuosavi ištekliai**. Bus tęsiamas darbas, siekiant susitarimo ES Taryboje dėl EK pasiūlytų trijų naujų ES biudžeto pajamų šaltinių (pajamų, gautų iš apyvartinių taršos leidimų; lėšų, gautų taikant ES pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą; dalies tarptautinių įmonių likutinio pelno, kuris bus perskirstytas ES valstybėms narėms pagal EBPO ir G20 susitarimą dėl apmokestinimo teisių perskirstymo), kurie padėtų gražinti priemonės „Kitos kartos ES“ dotacijoms skolintas lėšas ir finansuoti kuriamą naują Socialinį klimato fondą.
- **Fiskalinių taisyklių peržiūra**, kuri yra svarbi ES ekonomikos augimui ir tvarumui. Bus aptariamas Europos Komisijos pasiūlymas (dar laukiama) ir rengiamasi diskusijoms ES Taryboje, kuriose bus stengiamasi rasti tinkamų priemonių sumažinti šalių skolos lygius, atkurti fiskalinius rezervus ir tai padaryti ekonomikos augimą skatinančiu būdu. Pagrindinis tikslas ir toliau turi būti ilgalaikis fiskalinis tvarumas.
- **ES vidaus rinkos stiprinimas**. Numatoma nuolat nuosekliai aptarti Europos Komisijos iniciatyvas, visų pirma konkurencingumo stiprinimą ir inovacijas. Rekomenduotina į VESK formatą periodiškai įtraukti ES Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo (SMET) darbo grupės veiklos pristatymą, siekiant plačiau paskelbti apie nuveiktus darbus vidaus rinkos stiprinimo srityje. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas vidaus rinkos nepaprastosios padėties instrumentui (SMEI), kurį EK planuoja pristatyti 2022 m. kovą.
- **Klimato kaita**. Vienas svarbiausių Prancūzijos ir Čekijos pirmininkavimo prioritetų – kiek įmanoma didesnė pažanga įgyvendinant „Fit for 55“ paketo priemonių rinkinio tikslus. Prancūzijos pirmininkavimo ES Tarybai metu bus aktyviai siekiama priimti ES pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą, kuriam reikia atitinkamo Lietuvos institucijų dėmesio. Taip pat ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) plėtimui į kelių transportą ir pastatus, pabrėžiant kompensacinių priemonių vartotojams svarbą.
- **Koordinuotas ES atsakas į COVID-19 pandemiją**. Įsibėgėjus skiepijimo procesui ES, ypatingas dėmesys bus skiriamas globaliam solidarumui ir siekiui kuo greičiau paskiepyti didžiąją pasaulio visuomenės dalį. Ir toliau bus svarbios bendros pastangos sklandant abejones dėl vakcinų, taip pat kovojant su dezinformacija apie vakcinų nuo COVID-19 saugumą ir veiksmingumą. ES ir toliau sieks suderinto požiūrio į judėjimo ribojimus ES viduje ir į nebūtinias keliones iš trečiųjų šalių.
- **ES teisės savalaikis perkėlimas ir tinkamas įgyvendinimas**. Siekiant išvengti ES teisės įgyvendinimo vėlavimų ir užtikrinti tinkamą įgyvendinimą, VESK bus aptartos prevencinės priemonės ir sprendžiamos ES teisės įgyvendinimo procese kylančios teisės perkėlimo problemos.
- **ES teisės pažeidimo procedūrų (pagrįstos nuomonės stadijoje) eigos stebėsena**, pagal poreikį prašant atsakingų institucijų informuoti VESK narius apie eigos stadijas, kylančias problemas, prirėkus įpareigojant institucijas imtis reikiamų veiksmų.
- **Konferencijos dėl Europos ateities proceso užbaigimas**. Bus siekiama užtikrinti tinkamą Lietuvoje vykusių iniciatyvų pristatymą ES, koordinavimą ES Taryboje tarp valstybių narių bei prioritetinių Lietuvai klausimų atspindėjimą demokratijos, migracijos, klimato kaitos srityse.
- **Socialinė darbotvarkė**. Bus siekiama sutarti su Europos Parlamentu ir patvirtinti ES deramo minimalaus mėnesinio atlyginimo (MMA) direktyvą, taip pat aptarti pasiūlymą dėl darbo sąlygų gerinimo skaitmeninėse platformose dirbantiems asmenims. Kiti aktualūs klausimai – lyčių lygybė bei direktyva dėl biržinių bendrovių nevykdomųjų direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo.

- **Aukštasis mokslas.** Svarbus 2022 m. planuojamas priimti dokumentas švietimo srityje – Aukštojo mokslo paketas.
- 2022 m. paskelbti **Europos jaunimo metais**. Jie skirti parodyti deramą dėmesį smarkiai per COVID-19 pandemiją nukentėjusiems jauniems europiečiams ir jų ateities perspektyvoms, taip pat integruoti jaunimo politiką į visas ES veiklos sritis. Bus siekiama įgalinti ir remti mažiau galimybių turinčius jaunas žmones, gyvenančius kaimo ar atokiuose regionuose, taip pat stiprinti jaunimo pilietinį aktyvumą, pavyzdžiui, per Konferenciją dėl Europos ateities ir ES jaunimo dialogą.
- **Kultūra.** Bus parengtas ir pradėtas įgyvendinti naujas darbo planas kultūros srityje, ypač pabrėžiant kultūros svarbą ekonomikai, meninei laisvei ir skaitmeninimo poveikį kultūrai. 2022 m. toliau bus plėtojamas Naujojo europinio bauhauzo judėjimas. Lietuvai ypač svarbus 2022 m. kultūros įvykis – Kaunas – 2022 m. Europos kultūros sostinė. Kultūros srityje svarbu ir tai, kad 2022 m. bus siekiama priimti Europos žiniasklaidos laisvės aktą.

3 priedas. COVID-19 pandemijos valdymo 2021 m. rezultatai ir pamokos ateičiai

Šiame Vyriausybės 2021 m. veiklos ataskaitos priede pristatomi svarbūs COVID-19 pandemijos valdymo rezultatai ir pamokos ateičiai papildo šios ataskaitos 2.1 skyriuje „COVID-19 pandemija ir jos valdymas“ pateiktą informaciją:

- Su iš įvairių medicinos sričių specialistų sudaryta Nepriklausoma ekspertų patariamąja taryba buvo aktyviai konsultuojamasi – aptiriamos naujausios mokslo žinios apie virusą, jo atmainas, vakcinas, priemonių efektyvumą. Tarybos nariai aktyviai padėjo komunikuoti su visuomene ir parengti aukštesnės kokybės, mokslu grįstus pandemijos valdymo sprendimus.
- Septynioliktosios Vyriausybės įkurta ir per jos kadenciją pradėjusi veikti Valstybės duomenų valdysenos informacinė sistema (VDV IS) pasirodė esanti nepaprastai vertinga COVID-19 pandemijos valdymo priemone. Vyriausybė, priimdama sprendimus, galėjo remtis labai naujais – praeitos dienos – duomenimis ir jų analize. VDV IS valdantis Statistikos departamentas atliko milžinišką naudingą darbą – sujungė duomenis iš skirtingų šaltinių ir juos apdorojo. Be Statistikos departamento ir VDV IS naujų vaidmenų pandemijos valdymas nebūtų buvęs apgalvotas ir efektyvus.
- Vyriausybės kanceliarijos duomenų analitikai ir Statistikos departamento komanda kartu rengė COVID-19 tendencijų apžvalgas, vakcinų efektyvumo analitinius produktus, tikrino įvairias hipotezes, kurias iškeldavo institucijos, taip pat ir pandemijos valdymo kritikai Lietuvoje ir pasaulyje. Be šių analizių nebūtų galima priimti apgalvotų sprendimų. Tačiau duomenų analizės gebėjimų viešajame sektoriuje akivaizdžiai nepakanka, todėl Sveikatos apsaugos ministerijoje ir kitose ministerijose būtina įsteigti arba sustiprinti esamus analitinius padalinius.
- Sukurta patogi registracijos skiepytis ir vakcinacijos organizavimo skiepijimo vietose informacinė sistema. Bendradarbiaujant su verslu buvo sukurta tokios apimties ir taip sparčiai, kad vien viešojo sektoriaus pastangomis to padaryti nebūtų buvę įmanoma. Vyriausybės kanceliarija apibendrins šią patirtį ir pateiks pasiūlymus Vyriausybei, kaip ją naudoti ne krizės sąlygomis.
- Remiantis neseniai pradėta naudoti VDV IS sistema, buvo sėkmingai sukurtas ir įdiegtas vakcinų planavimo ir paskirstymo mechanizmas. Tai buvo VDV IS naudojimo efektyvumo, greičio ir panaudojimo aprėpties išbandymas.
- Užtikrintas centralizuotas vakcinacijos procesų ir su skiepijimų susijusių duomenų tvarkymas ir atvėrimas visuomenei. VDV IS leido pateikti visuomenei didžiulius iki tol neviešintų duomenų kiekius. Kita vertus, šie (neteisingai interpretuoti) duomenys ne kartą buvo panaudoti melagingoms teorijoms skleisti. Didinant atvirų duomenų apimtį ir jų sklaidą, būtina investuoti į tai, kad visuomenė geriau suprastų, kaip sudėtingi duomenys turi būti interpretuojami.
- Gyventojai buvo raginami skiepytis juos tiesiogiai informuojant SMS žinutėmis ir per skiepijimo informacinę kampaniją. Prireikus informuoti gyventojus tiesioginėmis SMS žinutėmis, buvo suprasta, kad valstybė turi labai daug kontaktinės informacijos apie kiekvieną gyventoją, tačiau ji nėra patikima (aktualizuota), nes įvairiose sistemose gyventojų prašoma įvesti kontaktinę informaciją, ji retai atnaujinama arba apskritai niekada neaktualizuojama. Todėl iškilus būtinybei valstybės institucijos neturi patikimo būdo, kaip greitai susisiekti su gyventojais, o esant ypatingoms situacijoms patikimas susisiektis būtinas.
- Vakcinacijai skatinti Vyriausybė naudojo įvairias priemones. Vyresnio amžiaus gyventojai buvo raginami pasiskiepyti sudarant jiems galimybę gauti vienkartinės išmokas už pirmą arba stiprinamąjį skiepą. Už paskiepytus pacientus šeimos gydytojų komandos buvo skatinamos finansiškai, kad sveikatos priežiūros specialistai skirtų daugiau laiko atsakyti į gyventojų klausimus dėl skiepų ir padėtų nuspręsti, ar skiepytis. Vyriausybė analizuos taikytų skatinamųjų priemonių efektyvumą, kad išmoktos pamokos galėtų būti naudojamos ateityje.
- Krizės patirtys parodė, kad krizių metu skubiai įsigyti prekes ir paslaugas yra sudėtinga, net jei įsigijimai yra akivaizdžiai ekonomiškai pagrįsti ar gelbsti gyvybes. Konsultuojantis su Viešųjų pirkimų tarnyba, bus išnagrinėta skubių pirkimų praktika krizių laikotarpiu ir pasiūlyti

organizaciniai, metodologiniai ar teisiniai sprendiniai, kurie leistų labai skubiai atlikti būtinus pirkimus krizių situacijose.

- Asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas ir netobuli informacinių sistemų techniniai įrankiai per COVID-19 pandemiją pasirodė esąs gana didelis kliuvinys, neleidžiantis operatyviai dalytis su visuomene ir atsakingomis institucijomis informacija apie ligos protrūkius ir jos valdymo priemones. Dėl netobulų ir neišbaigtų esamų informacinių sistemų asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimas neatitiko visuomenės teisės žinoti apie sveikatos apsaugos duomenis. Taip atsitiko todėl, kad Lietuva dar nėra sukūrusi Vartotojų duomenų prieigos sutikimų informacinės sistemos, kurioje atsakingų institucijų ar operacijų vadovų sprendimais galėtų būti registruojama asmenų suteikiama teisė institucijoms gauti pandemijai ar krizei valdyti reikalingus jų duomenis, o asmenys turėtų galimybę tokį sutikimą bet kada atšaukti. Tikėtina, kad tokių nesutinkančių ar sutikimus atšaukiančių asmenų būtų mažuma, todėl būtų įmanoma gauti prieigą prie praktiškai visų būtinų asmens duomenų ir kartu užtikrinti, kad būtų laikomasi Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) reikalavimų.
-